

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**Π.Μ.Σ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ «ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ»**

**Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

Επιβλέπων Καθηγητής: Δρ Μιχαήλ Χρηστάκης

Στυλιανός Μ. Κονταδάκης

ΑΘΗΝΑ 2008

«Γηράσκω αεί διδασκόμενος»

Σωκράτης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
----------------------	----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η Παγκοσμιοποίηση και οι Επιδράσεις στην Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.....	4
--	----------

1.0 Εισαγωγή.....	4
1.1 Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης.....	5
1.2 Το νέο μοντέλο της ευρωπαϊκής πολιτικής.....	7
1.3 Δια βίου μάθηση και παγκοσμιοποίηση.....	8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Εννοιολογικός Προσδιορισμός της Δια Βίου Μάθησης.....	10
--	-----------

2.0 Εισαγωγή	11
2.1 Η έννοια της Δια βίου μάθησης.....	11
2.2 Διαστάσεις της δια βίου μάθησης.....	13
2.2.1 Οικονομική διάσταση.....	13
2.2.1.1 Δια βίου μάθηση και απασχόληση.....	14
2.2.1.2 Προώθηση καινοτομιών.....	17
2.2.1.3 Οικονομική ανάπτυξη.....	17
2.2.2 Κοινωνική διάσταση.....	18
2.2.2.1 Ατομικό επίπεδο.....	18
2.2.2.2 Συλλογικό επίπεδο.....	19
2.2.3 Πολιτιστική διάσταση.....	22
2.2.4 Περιβαλλοντική διάσταση.....	23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η Δια Βίου Μάθηση στα Πλαίσια	
--------------------------------------	--

της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	24
3.0 Εισαγωγή.....	24
3.1 Δια βίου μάθηση και Ευρωπαϊκή Ένωση.....	25
3.2 Η Σύνοδος της Λισσαβόνας και οι αποφάσεις ως προς τη δια βίου μάθηση.....	32
3.3 Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της δια βίου μάθησης (2000-2013).....	39
3.3.1 Α Περίοδος 2000 – 2006.....	39
3.3.2 Β Περίοδος 2007 – 2013.....	45
3.3.2.1 Μη τομεακά προγράμματα.....	50
3.3.2.1.1 Εγκάρσιο πρόγραμμα.....	50
3.3.2.1.2 Πρόγραμμα Jean Monnet.....	51
3.4 Αδυναμίες και πλεονεκτήματα των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η Δια Βίου Μάθηση στην Ελλάδα και ο Βαθμός Υλοποίησης των Αντίστοιχων Πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....

4.1 Η πορεία της δια βίου μάθησης στην Ελλάδα.....	56
4.2 Νομοθετικό πλαίσιο για την προώθηση της δια βίου μάθησης.....	61
4.3 Γ.Γ.Ε.Ε και Ι.Δ.Ε.Κ.Ε : Φορέας δια βίου μάθησης.....	66
4.4 Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.....	75
4.5 Η δράση του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού Ο.Α.Ε.Δ.	76
4.6 Επαγγελματική Κατάρτιση Α.Ε.	77
4.7 Η Δράση του Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.....	80
4.8 Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης.....	81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Τελικά Συμπεράσματα.....

Ελληνική Βιβλιογραφία.....	88
Ξένη Βιβλιογραφία.....	90
Συνέδρια για τη δια βίου μάθηση.....	91
Δημοσιεύσεις Φορέων.....	91
Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία.....	92

Εισαγωγή

Η επιστημονική και τεχνολογική εξέλιξη που γνώρισε η ανθρωπότητα κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αποτέλεσε τη βάση των πολιτικοοικονομικών αλλαγών που ακολούθησαν τις επόμενες δεκαετίες. Η δημιουργία συμμαχιών μεταξύ των λαών μέσα από την υπογραφή οικονομικών και πολιτικών συμφωνιών, οδήγησε στην γένεση διεθνών οργανισμών, οι οποίοι μέσα από μια διαδικασία αυξανόμενης πολιτικής διεύρυνσης επέτυχαν την εγκαθίδρυση ενός διεθνούς οικονομικού συστήματος με μεταβαλλόμενα πολιτιστικά, οικονομικά και πολιτικά πρότυπα. Στα πλαίσια αυτά δημιουργείται ένα σύστημα ανοικτών οικονομιών όπου το μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης βασίζεται στην διαχείριση των ανθρωπίνων και φυσικών πόρων, στην τεχνολογική αλλαγή και την καινοτομία. Συνεπώς, η ανάγκη για εκμάθηση νέων δεξιοτήτων κερδίζει όλο και περισσότερο έδαφος στα σχεδιαζόμενα προγράμματα οικονομικής πολιτικής.

Η συνεχιζόμενη τεχνολογική εξέλιξη, κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα δημιουργεί νέα επαγγελματικά πρότυπα, τα οποία δίνουν έμφαση στα ποιοτικά παρά στα ποσοτικά χαρακτηριστικά του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού. Η προώθηση όμως αυτών των προτύπων προϋπέθετε την αλλαγή και των πολιτιστικών προτύπων των λαών, ώστε να γίνουν αποδεκτές οι νέες αρχές που διέπουν το παγκόσμιο οικονομικοκοινωνικό σύστημα. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης από τα μέσα της δεκαετίας του '60 συμβάλλει αποτελεσματικά στην προώθηση των αλλαγών αυτών.

Σε ό,τι αφορά τον Ευρωπαϊκό χώρο, η Ευρωπαϊκή Ένωση από τα πρώτα «βήματα» της στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο, αναγνώρισε τη σημασία της επαγγελματικής εκπαίδευσης και σε σύντομο χρονικό διάστημα την αναβάθμισε σε στόχο υψίστης σημασίας, καθώς συνδέονταν με την αποτελεσματική διαχείριση ενός βασικού πυλώνα οικονομικής ανάπτυξης, που είναι οι ανθρώπινοι πόροι. Η επιτυχία του μοντέλου της πρώτης Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, ενθάρρυνε τους ευρωπαίους ηγέτες της εποχής για περαιτέρω βήματα ενίσχυσης της οικονομικής συνεργασίας των ευρωπαϊκών χωρών από την οποία

παράλληλα, ισχυροποιούσαν και την πολιτική τους θέση σε έναν κόσμο που ισορροπούσε ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση. Το 1957 η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας έρχεται να αντικαταστήσει την Ε.Κ.Α.Χ, ενώ θέτει ως στόχο τη διεύρυνσή της με την είσοδο νέων ευρωπαϊκών χωρών, ώστε να οδηγηθεί στο μέλλον στην οικονομική και πολιτική ένωση. Η υλοποίηση όμως του σχεδιασμού για την επίτευξη τέτοιων φιλόδοξων στόχων, προϋπόθετε την υπέρβαση εμποδίων που δεν περιορίζονταν αυστηρά σε οικονομικά ζητήματα. Οι λαοί της Ευρώπης έπρεπε να απεγκλωβιστούν από εθνικιστικά και πολιτιστικά στεγανά, εξωτερικεύοντας την διαφορετικότητα τους μέσα από ένα σύστημα διάδοσης και λήψης γνώσης. Η διαδικασία αυτή κρίθηκε απαραίτητη καθώς έτσι ολοκληρώνονταν με επιτυχή τρόπο και οι δράσεις που προέβλεπαν οι πολιτικές δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης. Έτσι η έννοια της εκπαίδευσης προσδιορίζεται μέσα σε ένα γενικότερο πλαίσιο αρχών και αξιών, το οποίο χαρακτηρίζεται από διαρκή κινητικότητα.

Οπότε υιοθετείται για πρώτη φορά η έννοια της δια βίου μάθησης, η οποία από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα, αποτελεί την αιχμή του δόρατος της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής.

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι διττός. Αρχικά επιδιώκεται η ολοκληρωμένη παρουσίαση της εξέλιξης του θεσμού της δια βίου μάθησης στα πλαίσια της ευρύτερης ευρωπαϊκής πολιτικής προς την επίτευξη των στόχων της οικονομικής και πολιτικής ένωσης. Εν συνεχεία έχοντας ως άξονα αναφοράς τις δράσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής στο ζήτημα της δια βίου μάθησης, επιδιώκεται μια παρουσίαση για την ανταπόκριση των πολιτικών αυτών στον Ελλαδικό χώρο. Η μεθοδολογική προσέγγιση που επιχειρείται ακολουθεί την εξής δομή: Στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφεται το γενικότερο οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον, εντός του οποίου η Ευρωπαϊκή Ένωση δραστηριοποιείται και αναπτύσσει τις πολιτικές της. Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται η αναζήτηση ενός ολοκληρωμένου εννοιολογικού προσδιορισμού της δια βίου μάθησης, από τον οποίο παρέχεται η δυνατότητα κατανόησης τόσο του περιεχομένου της, όσο και των σκοπών που υπηρετεί. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια διεξοδική παρουσίαση της ευρωπαϊκής πολιτικής όπως αυτή αποτυπώνεται στις ιστορικές διασκέψεις και συνεδριάσεις των

κοινοτικών οργάνων, με αποκορύφωμα τη σύνοδο της Λισαβόνας όπου οριοθετείται το εννοιολογικό περιεχόμενο της δια βίου μάθησης με παράλληλη αποτύπωση των στόχων που διέπουν την στρατηγική της ευρωπαϊκής πολιτικής στο ζήτημα αυτό. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε την περίπτωση της Ελλάδας, μέσα από την ιστορική αναδρομή έως σήμερα και τη δράση των θεσμικών φορέων που σχετίζονται με την δια βίου μάθηση. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφονται τα τελικά συμπεράσματα και οι προτάσεις του συγγραφέα.

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να εκφράσω της θερμές μου ευχαριστίες πέραν των δημοσίων και ιδιωτικών φορέων που μου παρείχαν το πρωτογενές υλικό, στους καθηγητές που δίδαξαν στην κατεύθυνση του ΠΜΣ «Εθνική και Κοινοτική Διοίκηση», οι οποίοι μέσα από τις διαλέξεις τους συνέβαλλαν στη δημιουργία ώριμης επιστημονικής σκέψης. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στον επιβλέποντα καθηγητή Δρ Μιχαήλ Χρηστάκη για τις πολύτιμες υποδείξεις του, καθώς και στον καθηγητή και νυν πρότανη του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Παναγιώτη Τσίρη, για την αμέριστη ηθική και επιστημονική του υποστήριξη κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου ως μεταπτυχιακός φοιτητής στο Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης. Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στην οικογένεια μου στην οποία και αφιερώνω την εργασία αυτή και ιδίως στην σύζυγο μου Ηρώ, για την ατελείωτη υπομονή της κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας και συγγραφής της παρούσας μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η Παγκοσμιοποίηση και οι επιδράσεις της στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης

1.0 Εισαγωγή

Η παρούσα ενότητα αποτελεί ένα εισαγωγικό κεφάλαιο με σκοπό την παρουσίαση του οικονομικοκοινωνικού πλαισίου εντός του οποίου η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να αναπτύξει τις πολιτικές που θα οδηγήσουν στην πολιτική ολοκλήρωση και στην καθιέρωση της ως ισχυρή δύναμη στην διεθνή οικογένεια των λαών της υφηλίου. Μέσα από την ανάλυση του περιβάλλοντος εντός του οποίου δραστηριοποιείται η Ένωση, γίνεται κατανοητό το περιεχόμενο που διέπει την στρατηγική της, καθώς και η ουσία των δράσεων που καθορίζουν τον άξονα της ευρωπαϊκής πολιτικής.

Στις παραγράφους που ακολουθούν επιχειρείται αρχικά μια ολοκληρωμένη εννοιολογική διατύπωση του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης μέσα από την οποία θα καταλήξουμε στο μοντέλο της ευρωπαϊκής πολιτικής. Τέλος επιχειρείται η σύνδεση της εκπαιδευτικής πολιτικής της ένωσης και κατ'επέκταση της δια βίου μάθησης¹ ως βασικές μεταβλητές του ακολουθούμενου μοντέλου πολιτικής της ένωσης.

¹ Στο παρόν εισαγωγικό κεφάλαιο η χρήση του όρου δια βίου μάθηση υιοθετεί τον ακόλουθο εννοιολογικό περιεχόμενο σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή « Δια βίου μάθηση είναι όλη η δραστηριότητα εκμάθησης που πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια της ζωής ενός ανθρώπου, με στόχο την αύξηση της γνώσης των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων του, μέσω ενός προσωπικού, πολιτικού, κοινωνικού πλαισίου ή και σχετικά με την επαγγελματική του προοπτική». Εκτενέστερη ανάλυση του όρου ακολουθεί στο δεύτερο κεφάλαιο.

1.1 Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης

Η παγκοσμιοποίηση² ως φαινόμενο με οικονομικές, πολιτικές, και κοινωνικές διαστάσεις, κάνει την εμφάνισή του κατά το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα. Ειδικότερα από τις αρχές της δεκαετίας του 60 η ανάπτυξη των πολυεθνικών εταιριών αποτελεί μια νέα πρωτοποριακή μορφή εταιρικής οργάνωσης με βασικά χαρακτηριστικά την μεταφορά της έδρας τους πέραν των εθνικών συνόρων των χωρών προέλευσής τους, καθώς και το υψηλό επίπεδο κεφαλαιοποίησης. Η ανάπτυξη των πολυεθνικών εταιριών έφερε σημαντικές αλλαγές στα θεσμικά πλαίσια των οικονομιών τόσο στον αναπτυγμένο όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Οι καπιταλιστικού τύπου οικονομίες άρχισαν να εγκαταλείπουν το κεϋνσιανό μοντέλο³ οικονομικής πολιτικής ιδίως μετά την πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του 70, εστιάζοντας σε νεοφιλελεύθερες πολιτικές⁴, όπου η κρατική παρέμβαση στην οικονομία περιοριζόταν ακόμη περισσότερο. Επίσης η μείωση των περιορισμών στην μετακίνηση προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς και εργατικού δυναμικού, συνέβαλλε στην διεθνοποίηση των εθνικών οικονομιών. Δημιουργείται έτσι ένα μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης με κύρια χαρακτηριστικά την χωρίς έλεγχο σε ορισμένες περιπτώσεις δραστηριότητα των πολυεθνικών εταιριών, τις συγχωνεύσεις και εξαγορές εταιριών, και τη δημιουργία μεγάλων εταιρικών ομίλων με αποτέλεσμα την ανάπτυξη ολιγοπωλιακών δομών στις αγορές που δραστηριοποιούνται. Επίσης η «κατάργηση» των εθνικών αγορών και η δυνατότητα εύκολης μετακίνησης εργατικού δυναμικού από τη μια γεωγραφική περιοχή στην άλλη, δυναμιτίζει τον ανταγωνισμό στη διεθνή αγορά εργασίας, ενώ τα υψηλά επίπεδα εξειδίκευσης είναι το κύριο μέσο στην διαφύλαξη των θέσεων εργασίας. Η

² Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στον ορισμό που υιοθετεί για να περιγράψει το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, δίνει έμφαση στην αυξανόμενη οικονομική αλληλεξάρτηση των χωρών παγκόσμια μέσω του αυξανόμενου όγκου και ποικιλίας διεθνών συναλλαγών αγαθών και υπηρεσιών, της ελεύθερης ροής κεφαλαίου διεθνώς, και της γρήγορης και ευρείας διάχυσης της τεχνολογίας.

³ Ενδεικτικά βλέπε Offe, «Κοινωνία της Εργασίας», σελ 99., Εκδόσεις Νήσος, 1993.

⁴ Βλέπε Βεργόπουλος Κ (1999). «Παγκοσμιοποίηση η μεγάλη χίμαιρα», εκδόσεις Ν. Σύνορα – Α. Λιβάνη, σελ 108.

συνεχής τεχνολογική εξέλιξη και η συσσώρευση κεφαλαίου δίνει τη δυνατότητα σε αυτές τις εταιρίες να υποκαθιστούν εργασία με κεφάλαιο, δηλαδή χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, και περιορισμό των θέσεων εργασίας στον απαιτούμενο αριθμό με τις απαραίτητες γνώσεις για τη χρήση αυτής της τεχνολογίας.

Μια σημαντική πτυχή της δράσης των πολυεθνικών εταιριών ως φορείς των φαινομένων της παγκοσμιοποίησης, είναι η πολιτική ισχύ⁵ και η διεύθυνση της στα κέντρα λήψης πολιτικών αποφάσεων τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Βασικοί τους στόχοι αποτελούσαν και αποτελούν η διαχείριση από μέρους τους των φυσικών και ορυκτών πόρων, όπως το πετρέλαιο, η αύξηση των μεριδίων τους στις διεθνείς αγορές και η αναγωγή των εργασιακών σχέσεων σε ένα θεσμικό πλαίσιο που θα διευκολύνει τις επιχειρηματικές αποφάσεις ανεξάρτητα από το κοινωνικό κόστος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα πολιτικής διεύθυνσης των πολυεθνικών εταιριών αποτελεί η κυβέρνηση των ΗΠΑ, όπου τόσο ο πρόεδρος της όσο και ορισμένα μέλη του υπουργικού του συμβουλίου είναι πρώην διοικητικά στελέχη πολυεθνικών εταιριών καυσίμων, και οπλικών συστημάτων.

Υπό τις συνθήκες αυτές η Ευρωπαϊκή Ένωση αναζητεί πυξίδα πλεύσης σε ένα ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον αποτελούμενο από ένα σύμπλεγμα σχέσεων στα πεδία της οικονομίας, του εμπορίου, της κοινωνίας, της τεχνολογίας, της κουλτούρας και της πολιτικής. Συνεπώς η ευρωπαϊκή πολιτική υιοθετεί μια στρατηγική προσαρμοσμένη στα δεδομένα της παγκοσμιοποίησης. Στις ενότητες που ακολουθούν θα περιγράψουμε το μοντέλο της ευρωπαϊκής πολιτικής και την συμβολή της εκπαιδευτικής πολιτικής στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που θέτει η παγκοσμιοποίηση.

⁵ Για εκτενέστερη ανάλυση ως προς τα χαρακτηριστικά της πολιτικής επιρροής των πολυεθνικών εταιριών βλέπε Πασιάς Γ., Παντίδης Σ. (2003). «Η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση», Gutenberg, sel 128.

1.2 Το νέο μοντέλο της ευρωπαϊκής πολιτικής

Τα ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά του μοντέλου της ευρωπαϊκής πολιτικής καθορίζονται από τους στρατηγικούς στόχους της ένωσης, που είναι η οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση. Η υλοποίηση αυτών προϋποθέτει την επίτευξη μιας σειράς ενδιάμεσων στόχων όπως είναι η θωράκιση της ευρωπαϊκής οικονομίας από τους κραδασμούς που προκαλούν οι διεθνείς κρίσεις, η ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές της ένωσης, η άμβλυνση των κοινωνικών και μορφωτικών ανισοτήτων, η ανεμπόδιστη διακίνηση εργατικού δυναμικού, της γνώσης και των αποτελεσμάτων της επιστημονικής έρευνας, η δημιουργία κοινής ευρωπαϊκής συνείδησης μεταξύ των πολιτών της ένωσης. Οι ενδιάμεσοι αυτοί στόχοι λόγω της φύσης τους εξαρτώνται από τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά της εκπαιδευτικής πολιτικής, και γενικότερα των αρχών που διέπουν το θεσμικό πλαίσιο προώθησης της δια βίου μάθησης. Έτσι γίνεται αντιληπτό ότι η δια βίου μάθηση αποτελεί σήμερα το κύριο «εργαλείο» για την αποτελεσματική εκτέλεση όλων των σταδίων του προτεινόμενου προγραμματισμού που αφορά την επίτευξη της οικονομικής και πολιτικής ολοκλήρωσης λόγω του πολυδιάστατου χαρακτήρα της όπως θα παρατηρήσουμε στην ανάλυση που ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

Συνεπώς η Ευρωπαϊκή Ένωση λαμβάνοντας υπόψη τις επιδράσεις της παγκοσμιοποίησης στις δομές των σύγχρονων κοινωνιών, δημιουργεί ένα μοντέλο πολιτικής η επιτυχία του οποίου εξαρτάται από την επιτυχή εφαρμογή εκπαιδευτικών πολιτικών⁶, που υπηρετούν τις ανάγκες για νέα γνώση και ελεύθερη διακίνηση αυτής σύμφωνα με τα πρότυπά της παγκοσμιοποίησης.

Τέλος η σημασία που δίνει η Ένωση στις επιδράσεις της παγκοσμιοποίησης φαίνεται και από το γεγονός ότι από τον Ιανουάριο

⁶ Ειδικότερα οι Σταμέλος και Βασιλόπουλος αναφέρουν τα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών μελών πρέπει να χαρακτηρίζονται από ευελιξία, με σκοπό την προσαρμογή τους στους στόχους που θέτει η οικονομική πολιτική. Για περισσότερα βλέπε : Σταμέλος Γ & Βασιλόπουλος Α., (2004). « Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Συγκρότηση Θεματολογίας, Μεθοδολογία Υλοποίησης, Επιδράσεις στην Ελληνική Εκπαίδευση και Κατάρτιση», Εκδόσεις Μεταίχμιο.

του 2007 ένας νέος ευρωπαϊκός θεσμός, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση⁷ ξεκίνησε τις δραστηριότητες του στην ευρωπαϊκή επικράτεια με σκοπό την άμεση αντιμετώπιση των αρνητικών επιδράσεων της παγκοσμιοποίησης στην απασχόληση. Ειδικότερα κάθε απώλεια θέσης εργασίας που προκύπτει από την ταχεία τεχνολογική εξέλιξη να επανακάμπτεται μέσα από την ύπαρξη προγραμμάτων δια βίου μάθησης, ώστε ο εργαζόμενος να διατηρεί όσο του το επιτρέπουν οι βιολογικές του δυνατότητες την απαραίτητη εξειδίκευση⁸, ώστε να μπορεί να αντεπεξέρχεται στις απαιτήσεις της εργασίας του. Δηλαδή το ταμείο χρηματοδοτεί δράσεις εκπαίδευσης, που είναι ανανεώσιμες ακολουθώντας την τεχνολογική πρόοδο.

1.3 Δια βίου μάθηση και παγκοσμιοποίηση

Ο ρόλος της δια βίου μάθησης στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης είναι η επιτυχής «λειτουργία», του συστήματος προσαρμογής των σύγχρονων κοινωνιών στα συνεχώς ανανεώσιμα δεδομένα⁹ που θέτει το εν λόγω φαινόμενο. Από την αναλυτική παρουσίαση του περιεχομένου που φέρει η έννοια της παγκοσμιοποίησης, είναι δυνατόν να αντιληφθούμε τις προτεραιότητες της ευρωπαϊκής πολιτικής. Ειδικότερα η δημιουργία “πνεύματος” συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, συνεπάγεται μια διαδικασία επίπονη και αρκετά χρονοβόρα κρίνεται όμως επιτακτική¹⁰ ώστε ο σύγχρονος πολίτης να διατηρήσει μια ενεργή παρουσία τόσο στο κοινωνικό όσο και στον επαγγελματικό του χώρο. Η αναβάθμιση του

⁷ Βλέπε σχετική παρουσίαση στην δικτυακή πύλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

⁸ Λύτρας Π., Σουλιώτης Κ., (2004). «Αποκλεισμοί στην Παγκοσμιοποίηση», σελ 107 - 108, Εκδόσεις Παπαζήση.

⁹ Για περισσότερα βλέπε : Καψάλης Α., Παπασταμάτης Α.,(2006). «Επαγγελματισμός και συνεχιζόμενη εκπαίδευση», σελ 25 παράγραφος 2, Εκδόσεις Τυπωθήτω.

¹⁰ Βλέπε Βεργίδης Δ, «Δια βίου Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική» σελ 127-128. (βιβλιογραφική αναφορά 3).

βιοτικού επιπέδου συμβαδίζει με την πνευματική εξέλιξη¹¹ του ατόμου η οποία επιτυγχάνεται στα πλαίσια της δια βίου μάθησης. Ο πολίτης μέσα από την συμμετοχή του σε μια διαδικασία δια βίου μάθησης όχι μόνο αντιλαμβάνεται την φύση των τάσεων που δημιουργεί το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, αλλά αποκτά την ευχέρεια αποτελεσματικής διαχείρισης του ίδιου του εαυτού σε επαγγελματικό και γενικότερα σε κοινωνικό επίπεδο.

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι η δια βίου μάθηση αποτελεί μονόδρομο για τα μέλη των σύγχρονων κοινωνιών, καθώς η διεθνοποίηση του συνόλου των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων εντείνει τον ανταγωνισμό, ενισχύει την κινητικότητα γνώσης, εργατικού δυναμικού, ιδεών, κουλτούρας, και επιβάλλει συνεχώς ανανεώσιμα πολιτιστικά και οικονομικά κοινωνικά πρότυπα, όπου η μη προσαρμογή του ατόμου σε αυτά δύναται να οδηγήσει στην περιθωριοποίηση του.

¹¹ Τζιρίτας Γ., Η δια βίου μάθησης, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: http://www.ntua.gr/posdep/MME/Mar_2005/2005-03-01_patris.htm

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Εννοιολογικός προσδιορισμός της Δια βίου Μάθησης

2.0 Εισαγωγή

Η δια βίου μάθηση ως κυρίαρχος στόχος στην πυραμίδα των προτεραιοτήτων της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής, διαμορφώνει το εννοιολογικό της περιεχόμενο μέσα από μια μακρόχρονη διαδικασία δράσεων, οι οποίες έχουν ως αφετηρία την επαγγελματική εκπαίδευση και επανακατάρτιση. Οι μεταβολές όμως στο διεθνές περιβάλλον που φέρει η παγκοσμιοποίηση, υποβάλλουν την ακολουθούμενη πολιτική σε συνεχείς ελιγμούς ώστε να προάγονται οι προτεινόμενες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στα κράτη μέλη. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι η ανάγκη για βελτίωση και άσκηση των πνευματικών ικανοτήτων του ατόμου, ανάγει την εν λόγω πολιτική σε ένα γενικότερο εκπαιδευτικό πλαίσιο διευρύνοντας έτσι τις διαστάσεις της. Έτσι η ανάγκη για επέκταση των γνωστικών προδιαγραφών του ατόμου πέραν της επαγγελματικής εξειδίκευσης, οδήγησαν στην επινόηση του όρου δια βίου μάθηση.

Στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι η εννοιολογική αποκωδικοποίηση του όρου δια βίου μάθηση, και η παρουσίαση των πιθανών διαστάσεων της έννοιας στα πλαίσια των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων.

2.1 Η Έννοια της Δια βίου Μάθησης

Η δια βίου μάθηση πρωτοεμφανίστηκε ως έννοια στα τέλη της δεκαετίας του 40 διατυπωμένη ως Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση¹². Αναφέρεται σε μια πολυδιάστατη διαδικασία κατάρτισης και εκπαίδευσης του πληθυσμού μιας χώρας ή μιας ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής, χωρίς χρονικούς περιορισμούς. Δηλαδή το κάθε άτομο συμμετέχει στη διαδικασία αυτή με μόνο περιορισμό τα βιολογικά του όρια.

Κάνοντας μια ιστορική διαδρομή στις δραστηριότητες των Διεθνών Οργανισμών (Ουνέσκο, ΟΟΣΑ, Ευρωπαϊκή Ένωση) που έλαβαν χώρα από το 1950 έως σήμερα σχετικά με την προώθηση της δια βίου μάθησης, δύναται να παρακολουθήσουμε το σύνολο των εννοιολογικών μετασχηματισμών του όρου για να λάβει την τελική του μορφή ως δια βίου μάθηση (Lifelong Learning). Η εύρεση μιας διατύπωσης η οποία θα συμπεριλαμβάνει το πραγματικό περιεχόμενο που αποδίδουν οι διεθνείς οργανισμοί σε αυτή την πολυδιάστατη διαδικασία κατάρτισης και εκπαίδευσης του πληθυσμού μιας χώρας είναι σημαντική διότι αποκρυσταλλώνεται με τον τρόπο αυτό η πολιτική και οι στόχοι που προορίζονται να εκπληρωθούν από την προώθησης της διαδικασίας αυτής.

Στα πλαίσια αυτά ο όρος συνεχιζόμενη κατάρτιση ή επαναλαμβανόμενη εκπαίδευση, αν και συναντάται σε αρκετές συνεδρίες¹³ της UNESCO τα τελευταία εξήντα έτη, αντικαταστάθηκε με τον όρο δια βίου εκπαίδευση (Lifelong Learning). Κατά την άποψη του

¹² Σιπητάνου, Α, (1999). «Ο Ρόλος των Διεθνών Οργανισμών στη διαμόρφωση της έννοιας και του περιεχομένου της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης: η περίπτωση της UNESCO». *Πρακτικά του Θ' Διεθνούς Παιδαγωγικού Συνεδρίου*, σελ 554 – 562.

¹³ Οι συνεδρίες αυτές διαδραμάτισαν αποφασιστικό ρόλο στην αποσαφήνιση των εννοιών και στον καθορισμό των αρχών και των στόχων, καθώς και στην ανάπτυξη προγραμμάτων και δραστηριοτήτων της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Τσαούση¹⁴ «η απόδοση του συγκεκριμένου αγγλικού όρου ως δια βίου εκπαίδευση είναι λαθεμένη τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και ως προς τους στόχους που σηματοδοτεί. Ο όρος εκπαίδευση περιλαμβάνει τις έννοιες τις διδασκαλίας, και της μάθησης. Οπότε η υιοθέτηση του όρου «μάθηση», αντί του όρου εκπαίδευση προκύπτει από τα κείμενα του ΟΟΣΑ, και δεν είναι τυχαία».

Μέσα από την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων των διεθνών οργανισμών ως προς την εννοιολογική προσέγγιση που επιχειρούν στην διαδικασία που αφορά τη δια βίου μάθηση, διαπιστώνουμε ότι ο όρος συνεχιζόμενη εκπαίδευση ταυτίζεται περισσότερο με την απόκτηση νέων δεξιοτήτων ή την βελτίωση των υπαρχόντων, ενισχύοντας έτσι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού μιας χώρας. Ειδικότερα η συνεχιζόμενη εκπαίδευση αποτελεί μια στρατηγική η οποία αναπτύσσεται κυρίως εντός οργανωμένων θεσμικών πλαισίων, όπως είναι τα διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα «σχολεία» εκπαίδευσης που οργανώνουν οι διάφορες οικονομικές μονάδες για το εργατικό δυναμικό που απασχολούν¹⁵. Με τον τρόπο αυτό η γνώση που προκύπτει από τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση δεν αποτελεί το συνολικό μέγεθος μάθησης που λαμβάνει το άτομο κατά την διάρκεια του βίου του, αλλά αποτελεί μερικό σύνολο. Το άτομο είναι λήπτης πληροφοριών, οι οποίες μπορεί να προέρχονται και από δραστηριότητες που αναπτύσσει τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο, οι οποίες δεν υπάγονται σε καθορισμένα θεσμικά όρια¹⁶. Συνεπώς η συνεχιζόμενη εκπαίδευση ως όρος δεν δύναται να συμπληρώσει επαρκώς το εννοιολογικό περιεχόμενο¹⁷ που δίνει η χρήση του όρου δια βίου μάθηση. Οπότε στην έννοια της δια βίου

¹⁴ Τσαούσης, Γ. Δ., (2007). «Η εκπαιδευτική πολιτική των διεθνών οργανισμών, παγκόσμιες και ευρωπαϊκές διαστάσεις», Εκδόσεις Gutenberg, σελ. 286 -290.

¹⁵ Για περισσότερη ανάλυση βλέπε άρθρο Κόκκου Α στο Γ.Γ.Ε.Ε., (2007). «Δια βίου», Επιστημονική Επιθεώρηση για τη Δια Βίου Μάθηση, τόμος 1, τεύχος 1, σελ45-47.

¹⁶ Βλέπε Κόκος Α., (2005). «Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο», Μεταίχμιο, σελ 33. Αντίστοιχη αναφορά συναντάται και στον Rogers (2002), «Εκπαίδευση Ενηλίκων», εκδόσεις Μεταίχμιο, σελ. 118.

¹⁷ Βλέπε Jarvis P., (2003). «Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση . Θεωρία και Πράξη». Εκδόσεις Μεταίχμιο, σελ. 48 – 49.

μάθησης περιλαμβάνεται τόσο η τυπική¹⁸ η μη τυπική και η άτυπη εκπαίδευση¹⁹.

Από τις παραπάνω επισημάνσεις γίνεται αντιληπτό ότι η εννοιολογική αποκωδικοποίηση της δια βίου μάθησης, διέρχεται από το μικροσκόπιο των στόχων που θέτει ως διαδικασία, σύμφωνα με τις αποφάσεις διεθνών οργανισμών όπως της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης γίνεται εκτενής αναφορά στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης γύρω από το ζήτημα της δια βίου μάθησης και με ποιες πολιτικές γίνεται η προώθηση της στην ευρωπαϊκή επικράτεια.

2.2 Διαστάσεις της Δια Βίου Μάθησης

η προηγηθείσα εννοιολογική αποκωδικοποίηση της δια βίου μάθησης επιτρέπει το «πέρασμα» στην διερεύνηση των πιθανών διαστάσεων²⁰ που λαμβάνει ως φαινόμενο στους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Στην παρούσα ενότητα η ανάλυση εστιάζεται στις διαστάσεις της δια βίου μάθησης οι οποίες καλύπτουν κυρίως το οικονομικοκοινωνικό πεδίο δραστηριότητας του ατόμου.

2.2.1 Οικονομική Διάσταση

Στην παρούσα μελέτη η διερεύνηση της οικονομικής διάστασης της δια βίου μάθησης αναφέρεται στο τρίπτυχο τριών βασικών πεδίων στα οποία στηρίζεται η εξέλιξη και η συνεχής ανάπτυξη των σύγχρονων οικονομιών. Ειδικότερα η επιχειρούμενη προσέγγιση εστιάζει στους τομείς της απασχόλησης και της ανάπτυξης και προώθησης νέων καινοτομιών στο σύνολο των δομών ενός οικονομικού συστήματος, και

¹⁸ Σύμφωνα με την μελέτη του Fahr, στηριζόμενη στην ανάλυση δεδομένων της Γερμανίας, διαπιστώνεται στενή συσχέτιση μεταξύ της σχολικής εκπαίδευσης και της άτυπης εκπαίδευσης.

¹⁹ Commission of the European Union, Sec(2000) 1832. “A Memorandum of Lifelong Learning”, 7 – 9.

²⁰ Βλέπε Γ.Γ.Ε.Ε., (2007). «Δια βίου», Επιστημονική Επιθεώρηση για τη Δια Βίου Μάθηση, τόμος 1, τεύχος 2, σελ 64.

τέλος στην επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης η οποία αποτελεί τον τελικό «προορισμό» των οικονομικών προγραμμάτων που καταρτίζουν οι έχοντες την ευθύνη άσκησης οικονομικής πολιτικής. Στις παραγράφους που ακολουθούν αναπτύσσεται για το κάθε πεδίο η επιχειρηματολογία βάσει της οποίας αναδεικνύεται ο θεσμός της δια βίου μάθησης αναπόσπαστο τμήμα των δραστηριοτήτων που δομούν το οικονομικό οικοδόμημα μιας γεωγραφικής περιοχής.

2.2.1.1 Δια βίου Μάθηση και Απασχόληση

Ένας από τους βασικότερους στόχους της οικονομικής πολιτικής είναι η συνεχής αύξηση του παραγόμενου εισοδήματος η οποία επιτυγχάνεται όταν μια οικονομία πλησιάζει τα επίπεδα πλήρους απασχόλησης, επιτυγχάνοντας τον άριστο συνδυασμό των τριών συντελεστών παραγωγής²¹. Με το όρο πλήρη απασχόληση αναφερόμαστε στο γεγονός ότι η οικονομία έχει εξαντλήσει τα περιθώρια των παραγωγικών της δραστηριοτήτων, και με δεδομένα τα μεγέθη των άλλων παραγωγικών συντελεστών παράγει το μέγιστο δυνατό προϊόν. Η συνεχής τεχνολογική εξέλιξη τόσο στον τομέα της παραγωγής όσο και στους τομείς προώθησης και διάθεσης δημιουργήσε νέα δεδομένα²² ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού. Ειδικότερα η χρήση των επιτευγμάτων της διαρκώς ανανεώσιμης τεχνολογίας, δημιουργεί την ανάγκη για απόκτηση νέων γνώσεων η εφαρμογή των οποίων προϋποθέτει την ύπαρξη των απαραίτητων δεξιοτήτων στο διαθέσιμο εργατικό δυναμικό²³. Ένα επίσης βασικό

²¹ Οι τρεις βασικοί συντελεστές παραγωγής είναι το κεφάλαιο, η εργασία, και οι φυσικοί πόροι.

²² Καββαδίας Γ., (2004). «Παγκοσμιοποίηση και Εκπαίδευση: Πολιτικές εκπαίδευσης και διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί», Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης, τ. 68-69/2004.

²³ Οι Simonsen και Skipper, στην μελέτη τους με τίτλο “The Incidence and Intensity of Formal Lifelong Learning”, χρησιμοποιώντας ως δειγματικό χώρο το εργατικό δυναμικό της Δανίας, διαπιστώνουν αυξημένη συμμετοχή γυναικών και αντρών στα προγράμματα δια βίου μάθησης τόσο σε άτυπο όσο και σε τυπικό επίπεδο κατά τον εργασιακό τους βίο. Μετά την οριστική αποχώρηση από την αγορά εργασίας η

χαρακτηριστικό της τεχνολογικής εξέλιξης είναι η υποβάθμιση²⁴ της σημασίας των ποσοτικών χαρακτηριστικών του εργατικού δυναμικού μιας οικονομίας. Συγκεκριμένα η υποκατάσταση εργασίας με κεφάλαιο, αποτέλεσε από την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης μια συνήθης διαδικασία, η εξέλιξη της οποίας εξαρτιόνταν από το επίπεδο της τεχνολογικής προόδου και από το χρόνο διάδοσης αυτής από την μια γεωγραφική περιοχή στην άλλη. Η παρούσα επιχειρηματολογία συμπορεύεται με τις βασικές αρχές που δομούν την θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου²⁵.

Η εμφάνιση του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα, επιτάχυνε την υποκατάσταση κεφαλαίου εργασίας, καθώς η εισαγωγή της τεχνολογίας και του αυτοματισμού, σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας «ψαλίδισε» θέσεις εργασίας. Συνέπεια των εξελίξεων ήταν η διάσπαση της αγοράς εργασίας σε δύο αγορές: στην αγορά ειδικευμένης εργασίας και στην αγορά ανειδίκευτης εργασίας. Η πρώτη περιλαμβάνει εργατικό δυναμικό το οποίο κατέχει τις απαραίτητες δεξιότητες προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που χαρακτηρίζουν το εργασιακό περιβάλλον μετά την χρήση σύγχρονης και ανανεώσιμης τεχνολογίας. Γίνεται αντιληπτό ότι υπό το καθεστώς αυτών των δεδομένων η πρώτη αγορά εργασίας παρουσιάζει αυξημένη κινητικότητα εντός του παραγωγικού συστήματος, σε σχέση με την δεύτερη η οποία χαρακτηρίζεται από αυξανόμενη ακαμψία. Συνέπεια των εξελίξεων αυτών αποτέλεσε η υποχώρηση της απασχόλησης λόγω της ακαμψίας της αγοράς ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού, ενώ ο χαρακτήρας της οικονομικής ανάπτυξης «ξέφυγε» από τις παραδοσιακές του αρχές στηριζόμενος πλέον στην υποκατάσταση της εργασίας με κεφάλαιο, το οποίο συνδυάζεται με ειδικευμένη εργασία²⁶. Η

συμμετοχή στις δραστηριότητες που αφορούν την δια βίου μάθηση φθίνει σε σημαντικό βαθμό.

²⁴ Πορφυρίδης Γ., (2006). «Ο Ρόλος της Συνεχιζόμενης Κατάρτισης των Εργαζομένων στην Ανάπτυξη των Επιχειρήσεων», Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων, τεύχος 41, σελ 27-40.

²⁵ Βλέπε Πετρινιώτη Ξ., (1989). «Αγορές Εργασίας», Εκδόσεις Παπαζήση, σελ 143-144.

²⁶ Βλέπε Ψαχαρόπουλος Γ., (1999). «Οικονομική της Εκπαίδευσης», εκδόσεις Παπαζήση, σελ 141.

διεθνοποίηση των αγορών και κατ' επέκταση των οικονομιών στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης ενίσχυσε τον ανταγωνισμό μεταξύ των αγορών εργασίας λόγω της «κατάργησης» των εθνικών συνόρων ως προς την διακίνηση προϊόντων, υπηρεσιών και εργατικού δυναμικού. Έτσι έγινε μεγαλύτερη η ανάγκη βελτίωσης των υπάρχοντων δεξιοτήτων, ή απόκτησης νέων.

Από το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα οποίου το κλίμα της αλλαγής στην οργάνωση των σύγχρονων οικονομιών ήταν ήδη αισθητό, επιχειρήθηκε από τις κυβερνήσεις του συνόλου των αναπτυγμένων χωρών, ένας σχεδιασμός δράσης με σκοπό την ομαλή προσαρμογή στα νέα πρότυπα οικονομικής οργάνωσης στα οποία θα στηρίζονταν πλέον η οικονομική ανάπτυξη. Στα πλαίσια αυτά ο θεσμός της δια βίου μάθησης αρχικά υπό την έννοια της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, αποτέλεσε ένα μέτρο αντιστάθμισης των αρνητικών συνεπειών που θα προκαλούσαν οι επερχόμενες αλλαγές στις εθνικές οικονομίες, οι οποίες όδευαν πλέον στο κατώφλι της διεθνοποίησης. Ειδικότερα η διάσπαση της αγοράς εργασίας σε ειδικευμένη και ανειδίκευτη αποτελούσε ένα σημαντικό ζήτημα καθώς ο αποκλεισμός του μεγαλύτερου μέρους του ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού από την παραγωγική διαδικασία θα είχε ως επακόλουθο την επιδείνωση σημαντικών κοινωνικοοικονομικών δεικτών, όπως της ανεργίας, και του βιοτικού επιπέδου με αποτέλεσμα την εμφάνιση κοινωνικών αποκλεισμών και άλλων προβλημάτων τα οποία μακροπρόθεσμα θα αποτελούσαν τροχοπέδη στην διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης. Οπότε η λήψη μέτρων για τον περιορισμό της «ψαλίδας», μεταξύ των δύο αγορών εργασίας κρίθηκε επιβεβλημένη. Η προτεινόμενες πολιτικές για την διευθέτηση των ζητημάτων αυτών, στηρίχθηκαν στην δημιουργία προϋποθέσεων προσαρμογής στα νέο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης που δημιουργούσε ο συνδυασμός παγκοσμιοποίησης και τεχνολογικής εξέλιξης. Στα πλαίσια αυτά ο θεσμός της δια βίου μάθησης συνδέθηκε αρχικά με την έννοια της οικονομικής ανάπτυξης, δίνοντας έτσι στο θεσμό την οικονομική του διάσταση. Στα χρόνια που θα ακολουθούσαν έως σήμερα διεθνείς οργανισμοί όπως η Ουνέσκο, ο ΟΟΣΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση,

διεύρυναν τα εννοιολογικά όρια του θεσμού, δίνοντας σε αυτών πέρα της οικονομικής κοινωνική και πολιτική διάσταση, όπως θα δούμε στις παραγράφους που ακολουθούν.

2.2.1.2 Προώθηση Καινοτομιών

Στην προηγούμενη παράγραφο έγινε αντιληπτό ότι η τεχνολογική εξέλιξη αποτελεί την κυριότερη μορφή επενδυμένου κεφαλαίου στο σύνολο των δράσεων που διέπουν το οικονομικό οικοδόμημα. Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται στην ανάπτυξη των επιστημών, η οποία συνδυάζεται με τη διαρκή επιστημονική έρευνα και τη συνεχιζόμενη κατάρτιση του ατόμου ανεξάρτητα από την επαγγελματική του ειδικότητα. Η παραγόμενη γνώση η οποία ανανεώνεται με γοργούς ρυθμούς, δημιουργεί την δυνατότητα ποιοτικής βελτίωσης του εργατικού δυναμικού, το οποίο όχι μόνο ανταποκρίνεται επιτυχώς στις εργασιακές του υποχρεώσεις, αλλά η συνεχής μάθηση νέων γνώσεων, επιτρέπει την μετατροπή του ατόμου από λήπτη σε φορέα γνώσης, υπό την ιδιότητα ότι μπορεί να προτείνει καινοτόμες προτάσεις, που προάγουν και εξελίσσουν την υπάρχουσα παραγωγική υποδομή σε όλο το εύρος της, δηλαδή από την χρήση ενός μηχανήματος έως την χάραξη της στρατηγικής διοίκησης μιας οικονομικής μονάδας. Έτσι το άτομο δύναται να συμβάλλει αποφασιστικά στην προώθηση νέων ανακαλύψεων οι οποίες αριστοποιούν το τρίπτυχο των βασικών συντελεστών παραγωγής. Η διαδικασία αυτή ενισχύει τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα του κάθε ατόμου στην αγορά εργασίας που δραστηριοποιείται γεγονός που αξιολογείται από την κινητικότητα που αναπτύσσει εντός των ορίων της.

2.2.1.3 Οικονομική Ανάπτυξη

Η οικονομική ανάπτυξη²⁷ ως έννοια αναφέρεται στην βελτίωση της παραγωγικότητας μιας οικονομίας, καθώς και στο σύνολο των αλλαγών

²⁷ Σχετικά με τις πολιτικές οικονομικής ανάπτυξης βλέπε: Samuelson & Nordhaus « Οικονομική», Β Τόμος, 16^η Έκδοση. Σελ 354 – 356.

που επιτυγχάνονται εντός των θεσμικών ορίων της. Ειδικότερα αναφερόμαστε στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, ανάπτυξη των επιστημών και προώθηση της καινοτομίας από τεχνολογικής όσο και από οργανωτικής άποψης, προστασία του περιβάλλοντος, την θωράκιση των οικονομικών και κοινωνικών θεσμών ώστε το οικονομικό σύστημα να παρουσιάζει μικρότερη ευαισθησία στις διάφορες διακυμάνσεις. Η δια βίου μάθηση για τους λόγους που εξηγήσαμε συνδέεται τόσο άμεσα όσο και έμμεσα με τα στοιχεία που δομούν την έννοια της οικονομικής ανάπτυξης, καθώς συμβάλλει στην ενίσχυση τους, και κατ' επέκταση στην δημιουργία προϋποθέσεων για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης.

2.2.2 Κοινωνική Διάσταση

Η κοινωνική διάσταση του φαινομένου της δια βίου μάθησης όπως αποκαλύπτεται στις παραγράφους που ακολουθούν λαμβάνει δυαδικό χαρακτήρα καθώς η παρούσα προσέγγιση αναφέρεται σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Ειδικότερα στην πρώτη περίπτωση εξετάζουμε την επίδραση του φαινομένου στην διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου υπό καθεστώς κοινωνικών κριτηρίων, ενώ στην δεύτερη περίπτωση εξετάζουμε τις επιδράσεις της δια βίου μάθησης σε καίρια ζητήματα που απασχολούν τις σύγχρονες κοινωνίες.

2.2.2.1 Ατομικό Επίπεδο

Η άσκηση των πνευματικών ικανοτήτων των ατόμων μέσα από τη διαδικασία της δια βίου μάθησης οδηγεί στην ποιοτική βελτίωση βασικών στοιχείων του χαρακτήρα του, όπως είναι ο περιορισμός ανασφάλειας από πιθανή εκτίμηση ότι στον κοινωνικό περίγυρο μειονεκτεί από άποψη γενικών γνώσεων και επαγγελματικής κατάρτισης. Επίσης η λήψη νέων γνώσεων συμβάλλει και στην ωρίμανση της κριτικής

σκέψης²⁸ οπότε το άτομο γίνεται πιο αντικειμενικό στην αντιμετώπιση των διαφόρων ζητημάτων που τον απασχολούν.

Η ενίσχυση της κοινωνικότητάς του αποτελεί ίσως τη σημαντικότερη συμβολή της δια βίου μάθησης στην διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου. Ειδικότερα η θετική διάπλαση του χαρακτήρα επιτρέπει στο άτομο την ομαλή του ένταξη σε κοινωνικές ομάδες, ενώ με τη συμμετοχή του στα κοινά μπορεί να εξωτερικεύει το σύνολο των στοιχείων που συνθέτουν την ψυχοσύνθεσή του. Έτσι το άτομο μπορεί σε αρκετές περιπτώσεις να αποτελέσει και πρότυπο κοινωνικής επαγγελματικής συμπεριφοράς, συνεισφέροντας έτσι στην διαδικασία προαγωγής του κοινωνικού συνόλου.

2.2.2.2 Συλλογικό Επίπεδο

Στα πλαίσια της κοινωνικής διάστασης των φαινομένων της δια βίου μάθησης, εντάσσεται όπως ήδη αναφέραμε μια ομάδα κοινωνικών ζητημάτων τα οποία αφορούν συλλογικές δράσεις. Ειδικότερα ακολουθείται η ακόλουθη διάταξη:

α. Κοινωνικός αποκλεισμός. Λόγω του ότι η ανάλυση του φαινομένου της περιθωριοποίησης διαφόρων κοινωνικών ομάδων, καθώς και των αιτιών που την προκαλούν, απομακρύνεται από τους κυρίως σκοπούς της παρούσας μελέτης, στην παράγραφο αυτή επικεντρώνουμε την ανάλυσή μας στο πως το φαινόμενο της δια βίου μάθησης συμβάλλει στη συρρίκνωση του κοινωνικού αποκλεισμού²⁹. Ειδικότερα η δια βίου μάθηση λόγω του ότι καταργεί τα όρια σκέψης του ατόμου, του δίνεται η δυνατότητα άμβλυνσης των προκαταλήψεων που αφορούν ομόφυλες κοινωνικές ομάδες οι οποίες διαφοροποιούνται για οικονομικούς και μορφωτικούς λόγους. Η δια βίου μάθηση καταργεί τέτοιου είδους

²⁸ Μάρδας Γ., (2001). «Οικονομική Θεωρία, Δια Βίου Παιδεία και Κοινωνική Πολιτική», εκδόσεις Παπαζήση, σελ 63.

²⁹ Βλέπε Κελπανίδης Μ., Βруниώτη Κ., (2004). «Δια Βίου Μάθηση: Κοινωνικές Προϋποθέσεις και Λειτουργίες, Δεδομένα και Διαπιστώσεις», Ελληνικά Γράμματα, 106-107.

«στεγανά» στις ανθρώπινες σχέσεις, καθώς το στοίχημα σε μια αναπτυσσόμενη κοινωνία είναι η ομαλή συμβίωση όπου θα διαπρέπει η αλληλεγγύη μεταξύ των μελών της, και η διάθεση για συνεχή πρόοδο και διατήρηση των κανόνων συνοχής του κοινωνικού οικοδομήματος. Η γνώση είναι ελεύθερη και θα πρέπει να διαχέεται σε όλα τα μέλη της κοινωνίας ανεξάρτητα από την κοινωνική τους θέση, η οποία ατυχώς καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική τους «επιφάνεια». Το δικαίωμα στη γνώση έχουν όλοι οι άνθρωποι και η κοινωνία οφείλει να ενεργοποιήσει τους μηχανισμούς προάσπισης και διάδοσης αυτής, στα μέλη της, μέσα από ένα σύστημα ίσων ευκαιριών. Η διαδικασία αυτή ωφελεί και την προσπάθεια εκδημοκρατισμού της κοινωνίας, καθώς η δια βίου μάθηση καταργεί στερεότυπα τα οποία αντιβαίνουν στο σύστημα αξιών που πρέπει να στηρίζεται μια πολιτισμένη κοινωνία. Με τον τρόπο αυτό αναδεικνύεται σε κυρίαρχο παράγοντα ο ίδιος ο άνθρωπος, από την συμπεριφορά του οποίου εξαρτάται η ομαλή συμβίωση και η κοινωνική πρόοδος.

β. Βελτίωση εργασιακών σχέσεων. Η δια βίου μάθηση συμβάλλει δυναμικά στην βελτίωση των εργασιακών σχέσεων³⁰ καθώς το άτομο ενημερώνεται για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του όπως αυτά καθορίζονται τόσο από το σύνταγμα όσο και από τις συμβάσεις εργασίας. Παράλληλα, του επιτρέπεται η αποδοτικότερη διαχείριση του εαυτού του ως μέλος του παραγωγικού συστήματος της κοινωνίας.

γ. Ομαδικότητα. Μέσα από τη συνεχή απόκτηση νέων γνώσεων, το άτομο μαθαίνει να εργάζεται μαζί με άλλα άτομα με εξίσου δημιουργικό τρόπο, καθώς η ομαδικότητα θέτει αυτόν σε μια συνεχή ανταλλαγή γνώσεων και απόψεων πάνω σε αντικείμενα που αφορούν είτε τον επαγγελματικό του χώρο, είτε τον κοινωνικό. Ειδικότερα η προώθηση του πνεύματος της ομαδικότητας αποκτά επωφελή μορφή στα πλαίσια όπου τα άτομα που συμμετέχουν, βρίσκονται σε μια διαρκή εκγύμναση των φυσικών τους δυνατοτήτων, γεγονός που επιτυγχάνεται με την απόκτηση γνώσεων στο διηνεκές.

³⁰ Βλέπε Arulampalam et al. (2003). "Training in Europe". Discussion Paper Series, No 933.

δ. Άμβλυνση φυλετικών και θρησκευτικών διακρίσεων. Σε προγενέστερη παράγραφο αναφερθήκαμε στον κοινωνικό αποκλεισμό ομοφύλων. Εδώ αναφερόμαστε στον κοινωνικό αποκλεισμό αλλόφυλων και αλλόθρησκων, που αποτελεί κατά την άποψη πολλών κοινωνιολόγων, μια από τις κυριότερες απειλές της κοινωνικής συνοχής, η οποία στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης οφείλει την αναπροσαρμογή της στα νέα διεθνοποιημένα πρότυπα οργάνωσης των σύγχρονων κοινωνιών. Η δια βίου μάθηση καταργεί θρησκευτικά και πολιτιστικά στερεότυπα, τα οποία εμποδίζουν το άτομο να σκέπτεται ελεύθερα. Γνωρίζοντας τα ήθη και τα έθιμα άλλων λαών, καθώς και τα ιδιαίτερα πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά, το άτομο ολοκληρώνει την αναζήτηση απαντήσεων σε ερωτήματα που αφορούν τα δικά του πολιτιστικά πρότυπα, με τα οποία έχει γαλουχηθεί, ενώ παράλληλα μέσα από την γνώση νέων πραγμάτων συμπληρώνει τα δικά του πνευματικά κενά. Η άμβλυνση των φυλετικών και θρησκευτικών διακρίσεων κρίνεται επιβεβλημένη, διότι η διεθνοποίηση του συνόλου των θεσμών, που δομούν τις σύγχρονες κοινωνίες, προϋποθέτει την συμβίωση και συνεργασία αλλόθρησκων και αλλόφυλων λαών. Συνεπώς η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής περνά από το μικροσκόπιο της εξομάλυνσης και της διευθέτησης διαφορών που προκύπτουν από φυλετικά και θρησκευτικά στερεότυπα. Η δια βίου μάθηση ως διαδικασία που υποβάλλει το ανθρώπινο πνεύμα σε διαρκή άσκηση είναι ίσως το κυριότερο «όπλο» στη φαρέτρα των κυβερνώντων για την επίτευξη του παραπάνω στόχου.

2.2.3 Πολιτιστική Διάσταση

Η πολιτιστική διάσταση της δια βίου μάθησης αναφέρεται στο βαθμό αντίληψης από μέρους του ατόμου των εννοιών εθνική συνείδηση, παράδοση. Η παράδοση εκπροσωπεί εκείνο το κομμάτι του πολιτισμού που δηλώνει την διαφοροποίηση μεταξύ των λαών, δηλαδή τα ιδιαίτερα πολιτιστικά χαρακτηριστικά που σηματοδοτούν την εθνική του ταυτότητα. Το τελευταίο κάνει επιτακτική την διατήρηση αυτών των χαρακτηριστικών διότι κάθε λαός σεβόμενος την ιστορία του οφείλει να διαφυλάξει εκείνα τα στοιχεία που δηλώνουν την μοναδικότητα του. Η δια βίου μάθηση συμβάλλει στην διαφύλαξη της πολιτιστικής ταυτότητας κάθε έθνους μέσα από την οποία διαγράφεται και η συμβολή του στην διαμόρφωση του παγκόσμιου πολιτιστικού μοντέλου. Ένα από αυτά τα χαρακτηριστικά είναι και η εθνική συνείδηση, η «καλλιέργεια» της οποίας διαμορφώνει συνθήκες διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός έθνους. Κάθε γενιά οφείλει να γνωρίζει την προέλευση και την πορεία της φυλής της στην ανθρώπινη ιστορία.

Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία ενώνει σήμερα σε ένα «ομοσπονδιακό» κράτος είκοσι πέντε έθνη με κοινό πολιτισμό στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή της ευρωπαϊκής ηπείρου, δημιουργεί την ανάγκη ύπαρξης ευρωπαϊκής συνείδησης σε όλους τους πολίτες που διαμένουν στην επικράτεια της ένωσης, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι στόχοι που τέθηκαν όταν ξεκινούσε το εγχείρημα για δημιουργία μιας ισχυρής Ευρώπης το 1957. Η δια βίου μάθηση προσφέρει την δυνατότητα στον ευρωπαίο πολίτη να ανακαλύψει μέσα από την συνεχή αναζήτηση νέας γνώσης όλα εκείνα τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά που τον ενώνουν με τους πολίτες άλλων ευρωπαϊκών κρατών. Η δημιουργία ευρωπαϊκής συνείδησης συμβάλλει στην προώθηση πνεύματος συνεργασίας και ειρηνικής συμβίωσης, ενώ η διάχυση της γνώσης εντός των ορίων της ευρωπαϊκής επικράτειας πραγματοποιείται με γοργούς ρυθμούς.

2.2.4 Περιβαλλοντική Διάσταση

Μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις των σύγχρονων οικονομιών είναι η συνεχής και αλόγιστη εκμετάλλευση του φυσικών και υδάτινων πόρων της υφελίου. Αποτέλεσμα αυτού του φαινομένου είναι η συνεχιζόμενη μόλυνση του περιβάλλοντος, η εξάντληση των φυσικών πόρων, και η επιβάρυνση των κλιματολογικών συνθηκών. Η δια βίου μάθηση θα ευαισθητοποιήσει τον κάθε πολίτη για τη σημασία που έχει η προστασία του περιβάλλοντος τόσο για τον ίδιο όσο και για τις γενιές που θα ακολουθήσουν, καθώς από αυτή κρίνεται η επιβίωση του ίδιου του ανθρώπου. Στα πλαίσια του θεσμού της δια βίου μάθησης, η εναλλαγή πληροφόρησης, και η προώθηση συλλογικών δράσεων αποτελούν δύο σημαντικά στοιχεία στην περιβαλλοντική πολιτική η οποία τα τελευταία χρόνια «ηγείται» στην αιζέντα των προτεραιοτήτων διεθνών οργανισμών όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι η προώθηση δράσεων οικολογικής εκπαίδευσης μπορεί να αφυπνίσει τους πολίτες και να τους οδηγήσει στην κριτική αντιμετώπιση των εφαρμοζόμενων μοντέλων ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
Η ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

3.0 Εισαγωγή

Οι προωθούμενες αλλαγές με σκοπό την επίτευξη οικονομικής και πολιτικής ολοκλήρωσης της Ένωσης, δημιουργούν την ανάγκη για την λήψη αποφασιστικών μέτρων, όπως την επαναδιαπραγμάτευση των θεσμικών πλαισίων που αφορούν οικονομικές και κοινωνικές δομές των κρατών – μελών. Το κάθε στάδιο της εφαρμοζόμενης πολιτικής, προϋποθέτει την αξιοποίηση νέας γνώσης ώστε το νέο θεσμικό πλαίσιο οργάνωσης της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας των κρατών, να είναι δυνατόν να υποστηρίξει τους στόχους της ένωσης. Αυτού του είδους η διαδικασία θα οδηγήσει σε άμβλυνση των μορφωτικών διαφορών μεταξύ των λαών της, ώστε να είναι εφικτή η πολιτική και οικονομική ολοκλήρωση. Συνεπώς η συνεχιζόμενη εκπαίδευση, ξεφεύγει από τα αυστηρά επαγγελματικά της πλαίσια και αποκτά ευρεία έννοια υπό τον όρο δια βίου μάθηση. Στο παρόν κεφάλαιο θα παρακολουθήσουμε την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης πάνω στο ζήτημα αυτό, κατά την διάρκεια του πενήντα επτάχρονου βίου της. Μέσα από την μελέτη του περιεχομένου των συνθηκών που δομούν την ιστορία της ένωσης, θα αναζητήσουμε την ιστορική εξέλιξη του ζητήματος της δια βίου μάθησης, επιχειρώντας εν συνεχεία μια κριτική προσέγγιση στις πολιτικές αυτές σύμφωνα με τον μέχρι τώρα απολογισμό.

3.1 Δια βίου μάθηση και Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση από τα πρώτα βήματα της στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ποιοτική αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού. Ειδικότερα μέσα από το περιεχόμενο τόσο της ιδρυτικής συνθήκης³¹ το 1951, όσο και από τις μεταγενέστερες συνθήκες βάσει των οποίων η ιδέα της ενοποίησης των ευρωπαϊκών κρατών προωθήθηκε, αποκαλύπτεται όχι μόνο η σημασία που δίνεται στην προώθηση του θεσμού της δια βίου μάθησης, αλλά και οι στρατηγική υλοποίησης του συγκεκριμένου στόχου. Η συνθήκη των Παρισίων το 1951, στο εδάφιο που αφορά τους μισθούς και την διακίνηση του εργατικού δυναμικού αναφέρει: *«Η ανώτατη αρχή, δύναται να χορηγεί χρηματοδοτική βοήθεια για προγράμματα που αποσκοπούν στην εξάλειψη των αρνητικών επιπτώσεων στο εργατικό δυναμικό από την εισαγωγή νέων τεχνολογικών μεθόδων ή νέου εξοπλισμού στη βιομηχανία (αποζημιώσεις, επιδόματα, επαγγελματική επιμόρφωση)»*. Το παρόν κείμενο δείχνει με ξεκάθαρο τρόπο την ορθή αντίληψη των νέων συνθηκών που δημιουργεί στον τομέα της οικονομίας η τεχνολογική εξέλιξη που σημείωσε υψηλούς ρυθμούς τα χρόνια του πολέμου, και συνέχισε στην μεταπολεμική περίοδο θέτοντας νέα δεδομένα στην οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας. Συνεπώς η επαγγελματική επιμόρφωση όπως αναφέρεται στην συνθήκη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εννοιολογικός πρόγονος της δια βίου μάθησης, αν και αναφέρεται μόνο στη διαδικασία επαγγελματικής κατάρτισης και δεν περιλαμβάνει το σύνολο των εννοιών που συνθέτουν την δια βίου μάθηση. Η χρηματοδότηση προγραμμάτων

³¹ Πρόκειται για την συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), που υπεγράφη στο Παρίσι τον Απρίλιο του 1951 και τέθηκε σε εφαρμογή τον Ιούνιο του 1952. Σκοπός της συνθήκης ήταν η ειρηνική και οριστική διευθέτηση των διαφορών δύο ιστορικών αντιπάλων της ευρωπαϊκής ηπείρου, της Γερμανίας και της Γαλλίας, στην διαχείριση ενεργειακών και ορυκτών πόρων που ήταν απαραίτητη για την βιομηχανία τους. Στην συνθήκη συμμετείχαν εκτός των παραπάνω και οι χώρες της Μπενελούξ, μαζί με την Ιταλία. Η διάρκεια της συνθήκης ορίστηκε για πενήντα έτη, ενώ ορίζεται μια κοινή ανώτατη αρχή με εποπτικό ρόλο στην τήρηση των συμφωνηθέντων.

επιμόρφωσης από την ανώτατη αρχή αποτέλεσε μια πάγια στρατηγική με θετικές μακροπρόθεσμα αποδόσεις³².

Με τη συνθήκη της Ρώμης³³ το 1957 σε ότι αφορά το ζήτημα της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης, επανέρχεται στα πλαίσια των οικονομικών προγραμμάτων που καταρτίζονται και αφορούν την δημιουργία προϋποθέσεων οικονομικής ανάπτυξης των χωρών μελών. Σύμφωνα με το πλαίσιο των συζητήσεων που προηγήθηκαν της υπογραφής της συνθήκης η βελτίωση των παραγωγικών δομών των κρατών μελών περνά από το μικροσκόπιο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης. Η επιτυχία όμως αυτού του ενδιαμέσου στόχου εξαρτάται από την στενή συνεργασία των κρατών μελών στον κοινωνικό τομέα. Ειδικότερα μέσα από την ελεύθερη διακίνηση εργατικού δυναμικού στα γεωγραφικά όρια της Ένωσης επιτυγχάνεται μεταφορά γνώσης και πληροφοριών από την μια χώρα στην άλλη. Με τον τρόπο αυτό συμπληρώνονται πιθανά «κενά», σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα που αφορούν μέρος του παραγωγικού συστήματος ενός κράτους μέλους. Στην συνθήκη αυτή γίνεται ειδική αναφορά στην Κοινή Αγροτική Πολιτική³⁴ (Κ.Α.Π), η επιτυχία της οποίας σύμφωνα με το περιεχόμενο του άρθρου 41 βασίζεται στην ποιότητα της παρεχόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης. Η κοινότητα στα πλαίσια αυτών των επιδιώξεων εγκρίνει την χρηματοδότηση³⁵ δραστηριοτήτων που αφορούν την προώθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, σε συνδυασμό με μια

³² Βλέπε απολογισμό της ΕΚΑΧ.

³³ Οι έξι χώρες που συμμετείχαν στην ιδρυτική συνθήκη με την υπογραφή της παρούσας συνθήκης συμφωνούν στην δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας. Έτσι με γοργούς ρυθμούς τίθενται τα θεμέλια για την δημιουργία κοινής αγοράς.

³⁴ Βλέπε άρθρο 41 της συνθήκης.

³⁵ Η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, πλην των άλλων αποσκοπεί στην υποστήριξη της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ένωσης, σύμφωνα με τα όσα προβλέπονται στα άρθρα 123 και 125 της συνθήκης της Ρώμης. Για περισσότερα βλέπε: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Δια βίου μάθηση, Οι στόχοι της εθνικής πολιτικής, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.esfhellas.gr/index.asp?node=118#a2>

σειρά θεμάτων³⁶ που αφορά την αγορά εργασίας, όπως το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς, την απασχόληση, την κοινωνική ασφάλιση, την προστασία κατά των επαγγελματικών ατυχημάτων και ασθενειών, την υγιεινή της εργασίας, την απασχόληση, τα συνδικαλιστικά δικαιώματα των εργαζομένων και την δυνατότητα συλλογικών διαπραγματεύσεων μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων.

Το 1963 η ΕΟΚ, αποφασίζει την θέσπιση γενικών αρχών που θα καθόριζαν την πολιτική επαγγελματικής κατάρτισης³⁷ ενώ συστήνεται και μια Συμβουλευτική Επιτροπή Επαγγελματικής Κατάρτισης. Διαπιστώνουμε λοιπόν από τα πρώτα της χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα της εκπαίδευσης έχοντας ως αιχμή την επαγγελματική εκπαίδευση. Η ακολουθούμενη στρατηγική όπως αυτή αποκαλύπτεται από τις προαναφερόμενες δράσεις των αρμοδίων οργάνων της Ένωσης στηρίζεται στην ανάπτυξη κοινής «κουλτούρας» στο ζήτημα αυτό μεταξύ των κρατών μελών, και επίτευξη ενσωμάτωσης των εθνικών πολιτικών σε μια κοινή για όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι γενικές αρχές που αποτελούν τον στυλοβάτη της κοινής πολιτικής ήταν δύσκολο να υιοθετηθούν στα ίδια χρονικά πλαίσια σε όλες τις χώρες μέλη λόγω της διαφορετικότητας που παρουσιάζουν οι οικονομικές και οι κοινωνικοπολιτιστικές δομές των χωρών, σημειωτέον δε ότι έχουμε νέες εντάξεις χωρών στην κοινότητα με αποτέλεσμα να υπάρχουν δυσχέρειες και καθυστερήσεις στην εφαρμογή των αποφασισθέντων μέτρων για την προώθηση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Εκείνο όμως που είναι σημαντικό και οφείλουμε να επισημάνουμε, είναι ότι η ευρωπαϊκή πολιτική στο ζήτημα αυτό χαρακτηρίζεται από μια συνέχεια και μια σταθερότητα, χωρίς να παρεκκλίνει από τις αρχικές της επιδιώξεις, διατηρώντας αναλλοίωτο το σύστημα αρχών της εκπαιδευτικής της πολιτικής έως και σήμερα.

Στα πλαίσια των διεθνών οικονομικών εξελίξεων που γνωρίζει η ευρωπαϊκή ήπειρος στα τέλη του 60, και ειδικότερα η εμφάνιση του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης και της μεγάλης οικονομικής κρίσης

³⁶ Βλέπε άρθρο 118 της συνθήκης της Ρώμης.

³⁷ Σιπητάνου, Α. () Θεσμοί και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Δια Βίου Μάθηση. Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σελ84 – 85.

που έπληξε τις καπιταλιστικές οικονομίες την δεκαετία του 70 επιβάλλουν την αναπροσαρμογή της ακολουθούμενης εκπαιδευτικής πολιτικής. Ειδικότερα η διασφάλιση των θέσεων εργασίας του ήδη απασχολούμενου δυναμικού, επέβαλλε την ανάγκη για προώθηση της εκπαίδευσης ενηλίκων. Συνεπώς στο σημείο αυτό η εκπαίδευση ενηλίκων προσθέτει στον όρο επαγγελματική επιμόρφωση, και την έννοια της επανακατάρτισης, ώστε το εργατικό δυναμικό να διατηρεί το πλεονέκτημα της εξειδίκευσης.

Το 1975 ιδρύεται το Ευρωπαϊκό Κέντρο³⁸(CEDEFOP) για την ανάπτυξη της επαγγελματικής κατάρτισης. Η λειτουργία του κέντρου αποσκοπεί στην διασφάλιση των τυπικών προσόντων των εργαζομένων ώστε η επιλογή τους σε διάφορες θέσεις να προέρχεται μέσα από ένα σύστημα διαφάνειας, καθώς επίσης και την σύνδεση των διαφόρων σταδίων κατάρτισης με τελικό σκοπό τη δια βίου μάθηση.

Από την δεκαετία του 80 όπου η παγκόσμια οικονομία περνά σε περίοδο ύφεσης, η ευρωπαϊκή κοινότητα θα χρησιμοποιήσει την εκπαίδευση ως κύριο μέτρο αντιμετώπισης της ανεργίας. Ειδικότερα το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο αναλαμβάνει μια σειρά δράσεων οι οποίες στοχεύουν στην προετοιμασία των νέων για την μετάβαση από το σχολείο στην επαγγελματική δράση, την εκπαίδευση και κατάρτιση των εργαζομένων μεταναστών και των οικογενειών τους, την διδασκαλία ξένων γλωσσών, καθώς επίσης και την προώθηση της συνεργασίας ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με επιχειρήσεις. Ως προς το τελευταίο είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι η επιστημονική έρευνα το προϊόν της οποίας χρησιμοποιούν οι διάφορες οικονομικές μονάδες, οφείλει να είναι προσανατολισμένη σε διαδρομές που οδηγούν στη λύση σημαντικών κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων. Η λειτουργία των προγραμμάτων Petra, Comett και Erasmus στα τέλη της δεκαετίας του 80 αποτελούν τρία σημαντικά μέτρα και αφορούν αντιστοίχως τα ζητήματα της προετοιμασίας των νέων από το σχολείο στο πανεπιστήμιο και στην αγορά εργασίας, την κατάρτισης στον τομέα της τεχνολογίας,

³⁸ Γ.Γ.Ε.Ε., (2008). «Δια βίου», Επιστημονική Επιθεώρηση για τη Δια Βίου Μάθηση, τόμος 1, τεύχος 3, σελ 83.

την κινητικότητα φοιτητών και καθηγητών στην επικράτεια της Ένωσης, καθώς και την ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ πανεπιστημίων τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Με την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης το 1986, και επίσημα η τριτοβάθμια εκπαίδευση συνδέεται με την επαγγελματική κατάρτιση. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό από την μέχρι τώρα παρουσίαση ότι η ένωση στην πυραμίδα ιεράρχησης των στόχων της αναβαθμίζει διαρκώς την εκπαίδευση, καθώς κυριαρχεί στο σύνολο των εσωτερικών της δομών. Το 1989 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Στρασβούργο με εξαίρεση την Βρετανία υπογράφει το χάρτη για τα θεμελιώδη δικαιώματα των εργαζομένων καθώς εισάγει την διάκριση μεταξύ αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης³⁹. Σύμφωνα με το περιεχόμενο του Χάρτη, ο κάθε εργαζόμενος είχε το δικαίωμα της δια βίου επαγγελματικής εκπαίδευσης οι οποίες μπορούσαν να του εξασφαλίσουν νέες προοπτικές στην επαγγελματική και κοινωνική του ζωή. Το σημαντικό είναι ότι δημιουργούνται οι προϋποθέσεις ώστε το κάθε άτομο να διεκδικεί το δικαίωμα στην μάθηση όσο του επιτρέπουν τα βιολογικά του όρια. Στην περίπτωση αυτή δυναμιτίζεται ο ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας, όμως αναδεικνύεται η εκπαίδευση ως ο κύριος καθοριστικός παράγων των εργασιακών σχέσεων.

Στη δεκαετία του 90 στην ατζέντα της ευρωπαϊκής πολιτικής η εκπαίδευση παραμένει σε υψηλή θέση. Με την συνθήκη του Maastricht⁴⁰ το μοντέλο της εκπαιδευτικής πολιτικής ολοκληρώνεται ως προς το εννοιολογικό του περιεχόμενο, καθώς ο ευρωπαίος πολίτης θα πρέπει να έχει πρόσβαση στην εκπαίδευση την κατάρτιση καθ όλη την διάρκεια του βίου του, στοχεύοντας σταδιακά στην δημιουργία μιας κοινωνίας της μάθησης. Έτσι εισάγεται ο όρος της δια βίου μάθησης στον οποίο βάσει των αποφάσεων της ένωσης υπό αντικειμενικούς όρους θα μπορούσαμε να το αποδώσουμε τις διαστάσεις που αναλύσαμε στο πρώτο κεφάλαιο. Η εννοιολογική διεύρυνση που οδηγεί στην έννοια της δια βίου μάθησης δεν είναι τυχαία. Πέραν των αλλαγών που επιβάλλει η

³⁹ Παπαδημητρίου Γ., (2001). «Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων: Σταθμός στη θεσμική ωρίμανση της Ένωσης», Παπαζήσης.

⁴⁰ http://europa.eu/scadplus/treadies/maastricht_el.htm

διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης στηριζόμενη στους πέντε πυλώνες⁴¹, που η ολοκλήρωση της πολιτικής ένωσης είναι αυτή που θα εξασφαλίσει την μακροχρόνια βιωσιμότητα της και την θωράκιση της επικράτειας της από εξωτερικούς κινδύνους. Η δια βίου μάθηση θα συμβάλλει στην δημιουργία εθνικής συνείδησης δημιουργώντας ώριμες συνθήκες για την υιοθέτηση κοινού συντάγματος το οποίο αποτελεί το επιστέγασμα της πολιτικής ολοκλήρωσης.

Η έκδοση του Πράσινου Βιβλίου το 1993 αποτελεί ένα «κάλεσμα», για μια ανοικτή συζήτηση σχετικά με το μέλλον της κοινωνικής πολιτικής της ένωσης. Η θεματολογία του Πράσινου Βιβλίου καλύπτει την βελτίωση της απασχόλησης, την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, την προώθηση της ισότητας ευκαιριών μεταξύ γυναικών και ανδρών, την ύπαρξη ίσων ευκαιριών μεταξύ των πολιτών, και άλλα συναφή ζητήματα. Η συζήτηση των παραπάνω ερωτημάτων που θα οδηγούσε σε διευθέτηση σημαντικών προβλημάτων στην πορεία της ένωσης προς την οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση, θα έπρεπε για να έχει ουσία να ξεπεράσει στεγανά και παρωχημένες κοινωνικές αντιλήψεις σε εθνικό επίπεδο, η προέλευση των οποίων αιτιολογείται από τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά του κάθε κράτους μέλους. Επίσης απαιτούνταν και συνταγματικές ρυθμίσεις σε κάθε χώρα ώστε να διευκολυνθεί η πορεία της ένωσης στην υλοποίηση των στόχων της. Ουσιαστικά τα ζητήματα που τέθηκαν προς συζήτηση στο Πράσινο Βιβλίο, σηματοδοτούσαν τις προκλήσεις στις οποίες έπρεπε να αντεπεξέλθουν τα κράτη μέλη ώστε το ευρωπαϊκό «όνειρο» που ξεκίνησε το 1951 να ολοκληρωθεί επιτυχώς.

Το Λευκό Βιβλίο το 1994 έρχεται να δώσει τρεις κατευθύνσεις. για το πώς θα υλοποιηθούν οι στόχοι που περιγράφονται στο Πράσινο Βιβλίο. Ειδικότερα αναφέρεται στην βελτίωση της πρόσβασης και της ποιότητας της εκπαίδευσης, αύξηση της ανταγωνιστικότητας και διαφύλαξη των θέσεων εργασίας μέσα από την διαρκή εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού και τέλος την παροχή ευκαιριών απασχόλησης που

⁴¹ Ανθρώπινοι πόροι, φυσικοί πόροι, κεφάλαιο, τεχνολογική αλλαγή και καινοτομία, επιχειρηματικότητα.

θα οδηγήσουν στην άμβλυνση του φαινομένου της μακροχρόνιας ανεργίας.

Το 1995 προς υποστήριξη των παραπάνω πολιτικών, ανακοινώνεται για πρώτη φορά η εφαρμογή των προγραμμάτων Socrates και Leonardo da Vinci, ενώ ανακοινώνεται και το περιεχόμενο της Λευκής Βίβλου II (1995), όπου ως προς το «κομμάτι» της εκπαίδευσης οι κατευθύνσεις που υπέβαλλε περιστρέφονται γύρω από πέντε άξονες: Ειδικότερα προτείνεται η ενθάρρυνση της απόκτησης νέων γνώσεων, την προσέγγιση του σχολείου και της αγοράς εργασίας, τη γνώση τριών ευρωπαϊκών γλωσσών, την εξασφάλιση επενδύσεων για την κατάρτιση και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Γίνεται σαφές ότι πέρα από τις θετικές επιπτώσεις στον οικονομικό τομέα, η προώθηση των παραπάνω συμβάλλει στην αναβάθμιση των κοινωνικών και πολιτικών θεσμών όπως διασφάλιση της δημοκρατίας, και θεμελιωδών δικαιωμάτων του ευρωπαίου πολίτη τα οποία θα είναι σαφώς καθορισμένα στο ευρωπαϊκό σύνταγμα.

Το 1996 το ζήτημα της δια βίου μάθησης τίθεται σε αυστηρά επιστημονική βάση καθώς από άποψη μεθοδολογικής διαχείρισης της ευρωπαϊκής πολιτικής πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα, διοργανώνεται ένας κύκλος συζητήσεων, σεμιναρίων και άλλων συναφών δραστηριοτήτων με σκοπό την ενημέρωση των ευρωπαίων πολιτών για το περιεχόμενο και τη σημασία του θεσμού της δια βίου μάθησης. Έτσι το 1996 δικαίως χαρακτηρίζεται ως έτος δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Σύμφωνα με τα περιεχόμενα της Πράσινης και της Λευκής Βίβλου η «παραγωγή» νέας γνώσης ως προάγγελος καινοτομίας αναδεικνύει την σημασία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς το πανεπιστήμιο είναι χώρος προαγωγής των επιστημών. Έτσι το 1999 στα πλαίσια της διαδικασίας της Μπολόνια⁴², προτάθηκαν ριζικές αναδιαρθρώσεις με

⁴² Οι στόχοι της διαδικασίας της Μπολόνια αναφέρονται στην ενίσχυση των τίτλων σπουδών, στην ποιοτική αναβάθμιση των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών, στην καθιέρωση ενός συστήματος διδακτικών μονάδων, στην προώθηση της κινητικότητας καθηγητών και φοιτητών, στην προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας ποιοτικής πιστοποίησης., προώθηση της διεθνούς συνεργασίας των ανώτατων

σκοπό την δημιουργία ενός «ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης».

Με την σύνοδο της Λισσαβόνας επιβεβαιώνεται η σταθερότητα της ένωσης ως προς την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων της. Η ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη, η κοινωνική συνοχή, η δημοκρατική διακυβέρνηση και μια σειρά άλλων χαρακτηριστικών διέρχονται από το μικροσκόπιο της εκπαιδευτικής πολιτικής. Η επιτυχής διάδοση του θεσμού της δια βίου μάθησης οδηγεί την κοινωνία της γνώσης, και στην αναβάθμιση όχι μόνο του οικονομικού και κοινωνικού, αλλά και του πολιτιστικού status. Η ακολουθούμενη στρατηγική πρέπει να χαρακτηρίζεται από συλλογικότητα και ενεργή υπακοή και συμμετοχή του κάθε κράτους μέλους στις αποφάσεις της ένωσης.

3.2 Η Σύνοδος της Λισσαβόνας και οι αποφάσεις ως προς τη δια βίου μάθηση

Η σύνοδος της Λισσαβόνας το Μάρτιο του 2000 αποτελεί κομβικό σημείο στην εξέλιξη της εκπαιδευτικής πολιτικής της ένωσης. Ειδικότερα στα πλαίσια των αποφάσεων της συνόδου για την δια βίου μάθηση στρατηγικός στόχος αποτελεί η δημιουργία μιας ισχυρής ευρωπαϊκής κοινότητας με ισχυρές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές δομές εντός μιας ενιαίας αγοράς γνώσης και καινοτομίας. Στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αναφέρεται η ακόλουθη ιστορική διακήρυξη « *Η Ευρώπη να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή*». Η σύμφωνα με το περιεχόμενο των αποφάσεων που έλαβαν οι ευρωπαίοι ηγέτες πολιτική τους κινείται πάνω

επιστημονικών ιδρυμάτων. Όμως το 2001 ένα χρόνο μετά την σύνοδο της Λισσαβόνας στην σύνοδο της Πράγας προστίθενται τρεις νέοι στόχοι: δια βίου μάθηση, συμμετοχή των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων στην διαδικασία της Μπόλωνα, προώθηση ελκυστικότητας του ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης. Γίνεται λοιπόν σαφές ότι μετά το 2000 οι δραστηριότητες και οι διενεργηθείσες πολιτικές διαδικασίες των οργάνων της ένωσης φέρουν την επίδραση της στρατηγικής της Λισσαβόνας.

σε πέντε άξονες⁴³ με βασικές επιδιώξεις την βελτίωση των οικονομικών δεικτών, την απελευθέρωση των αγορών, την ποιοτική αναβάθμιση της εργασίας μέσα από την προώθηση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και εξειδίκευσης, την συσχέτιση μισθών και παραγωγικότητας, την εισαγωγή νέας τεχνολογίας, την προώθηση της καινοτομίας, άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, προστασία του περιβάλλοντος.

Η δια βίου μάθηση σύμφωνα με τις εννοιολογικές τις διαστάσεις που παρουσιάσαμε στο δεύτερο κεφάλαιο, αναδεικνύεται στην πυραμίδα των στόχων της ευρωπαϊκής πολιτικής, σύμφωνα με το κείμενο συμπερασμάτων της συνόδου. Ειδικότερα οι στόχοι που θέτει τόσο το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, όσο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αναφέρονται σε αύξηση των κατά κεφαλήν επενδύσεων σε ανθρώπινο δυναμικό. Έτσι προτείνονται μια σειρά από δράσεις όπως αναπροσαρμογή του πλαισίου της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, εισαγωγή σύγχρονων πληροφοριακών συστημάτων στα διάφορα κέντρα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, επέκταση της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών ιδρυμάτων προς αμοιβαίο όφελος. Ένας ακόμη σημαντικός στόχος είναι ο καθορισμός νέων δεξιοτήτων, οι οποίες πρέπει να χαρακτηρίζουν ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα δια βίου μάθησης. Συγκεκριμένα προβλέπεται η θέσπιση *“ευρωπαϊκού διπλώματος δεξιοτήτων”*, σε δεξιότητες που αφορούν τον τομέα της πληροφορικής, με αποκεντρωμένες διαδικασίες πιστοποίησης. Με αυτόν τον τρόπο προάγονται οι βασικές γνώσεις ψηφιακής τεχνολογίας σε ολόκληρη την Ένωση. Επίσης η ακολουθούμενη πολιτική οφείλει την λήψη μέτρων για την αύξηση της κινητικότητας σπουδαστών και εκπαιδευτικών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Σημαντική πτυχή της συνόδου αποτελεί η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού (Open Method of Coordination). Ο σχεδιασμός της αποσκοπεί στην υποστήριξη της προσπάθειας των χωρών μελών να υλοποιήσουν τους στόχους της ένωσης. Η εφαρμογή της μεθόδου συνοδεύεται από τις ακόλουθες δράσεις⁴⁴:

⁴³ Οικονομικές μεταρρυθμίσεις, Αγορές εργασίας, εκπαίδευση, έρευνα και καινοτομία, κοινωνική συνοχή, προστασία του περιβάλλοντος.

⁴⁴ Βλέπε πρακτικά της συνόδου.

- «1. Καθορισμός κοινών στόχων σε ευρωπαϊκό επίπεδο»*
- «2. Υιοθέτηση κοινά αποδεκτών δεικτών για την αξιολόγηση της επιτευχθείσας προόδου»*
- «3. Η μέθοδος αποτελεί μια ανεξάρτητη πολιτική διαδικασία η οποία, συμπληρώνει τις κοινοτικές νομοθετικές ρυθμίσεις».*
- «4. Το σύστημα δεν περιλαμβάνει κυρώσεις στην περίπτωση όπου μια χώρα μείνει πίσω στην επίτευξη των στόχων, ενώ παράλληλα ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών».*
- «Η ΟΜΚ παράγει ένα σύνθετο σύστημα πολυάριθμων ετήσιων εκθέσεων που ανταλλάσσονται μεταξύ των κρατών μελών και της επιτροπής.».*

Από την μέχρι τώρα παρουσίαση επαληθεύεται η διαπίστωση του Πασιά⁴⁵ ότι «η διαδικασία της Λισσαβόνας προσδιόρισε το χρόνο και η ΟΜΚ προμήθευσε το εργαλείο υλοποίησης των στόχων, καθώς η εκπαίδευση και η κατάρτιση μετατράπηκαν σε κεντρικά σημεία των πολιτικών της ΕΕ, συνδέθηκαν άμεσα με την κοινωνική πολιτική και την πολιτική απασχόλησης και απέκτησαν ειδικό βάρος στην αντιμετώπιση προβλημάτων όπως η απασχόληση, ανεργία, φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός, επανένταξη κτλ.»

Μέσα από την μελέτη των συμπερασμάτων από την σύνοδο της Λισσαβόνας, διαπιστώνεται ότι οι Ευρωπαίοι ηγέτες θεωρούσαν τότε ως ισχυρό «χαρτί» για την προώθηση των μεταρρυθμίσεων που προβλέπονταν από την εκπαιδευτική πολιτική, την πολύ καλή οικονομική κατάσταση εκείνης της περιόδου. Ειδικότερα η δημοσιονομική σταθερότητα λόγω της επακολουθούμενης υιοθέτησης κοινού νομίσματος, και τα χαμηλά επίπεδα πληθωρισμού και επιτοκίων προδιέγραφαν για την ευρωπαϊκή οικονομία μια προοπτική μακροχρόνιας ανάπτυξης. Η οικονομική κρίση που ακολουθεί μετά το 2001, και οι εμφάνιση συχνών οικονομικών κύκλων ανέστειλε σε σημαντικό βαθμό δραστηριότητες οι οποίες θα αναπτύσσονταν κυρίως μέσα από την ιδιωτική πρωτοβουλία και θα εξυπηρετούσαν με έμμεσο τρόπο έναν στρατηγικό στόχο που είναι η προώθηση της απασχόλησης

⁴⁵ Πασιάς Γ., 2006. «Η Ευρωπαϊκή Ένωση και Εκπαίδευση. Η στρατηγική της Λισσαβόνας Εκπαιδευτικός λόγος και Πολιτικές», τόμος Β, Gutenberg.

και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η διεθνής οικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων αποτελεί μια σημαντική αιτία για τις χαμηλές επιδόσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής ως προς την διαδικασία υλοποίησης των αποφασισθέντων στην σύνοδο της Λισσαβόνας. Η όποια αναθεώρηση της στρατηγικής της Λισσαβόνας οφείλει να λάβει υπόψιν τις οικονομικές πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να επιτευχθούν οι προσδοκώμενες επιδόσεις.

Το 2005 στο μεταίχμιο του προγραμματισμού υλοποίησης των αποφάσεων της συνόδου και υπό την σκιά των δυσμενών εξελίξεων στην παγκόσμια οικονομία, τα αποτελέσματα δεν είναι ικανοποιητικά. Προβλήματα εντοπίζονται ακόμη και σε θεσμικό επίπεδο ιδίως σε θέματα διακυβέρνησης λόγω της σύγχυσης που προκαλεί η ποικιλία των επιδιωκόμενων στόχων. Έτσι τα κράτη μέλη κατά την διάρκεια του Εαρινού Συμβουλίου του 2005 προχώρησαν στην αναθεώρηση της στρατηγικής της Λισσαβόνας δίνοντας σε αυτή νέα ώθηση εστιάζοντας τις κοινοτικές πολιτικές στην οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση. Οδηγός των αποφάσεων αυτών αποτέλεσαν τρεις βασικές εκθέσεις⁴⁶:

1. *«Η Έκθεση Κοκ (3/11/04)»*
2. *«Ετήσια Έκθεση για τις Διαρθρωτικές Αλλαγές (5309/05)»*
3. *«Ανακοίνωση της Επιτροπής για την Αναθεώρηση (COM(2005)/24)».*

Συνοψίζοντας το περιεχόμενο των παραπάνω εκθέσεων ενδεικτικά αναφέρουμε τους ακόλουθους στόχους.

1. Υλοποίηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας
2. Δημιουργία ευέλικτης αγοράς εργασίας με στόχο την ευρύτερη κοινωνική συνοχή
3. ενίσχυση της εξωστρέφειας
4. δημιουργία ελκυστικότερου περιβάλλοντος για επενδύσεις και εργασία
5. ενίσχυση της ανάπτυξης μέσω της γνώσης και των καινοτομιών
6. δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας

⁴⁶ www.europa.gr

ως προς το ζήτημα της βελτίωσης της ποιότητας διακυβέρνησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας προτείνονται:

1. «Περιορισμός των δεικτών⁴⁷ αναφοράς σε 14»
2. «Κατάρτιση Εθνικών σχεδίων δράσης»
3. «Δημοσίευση πινάκων με συγκρίσεις χωρών»
4. «Ετήσια Επικύρωση των μέτρων από τα Εθνικά Κοινοβούλια»
5. «Ενίσχυση της πολιτικής δέσμευσης για την στρατηγική της Λισσαβόνας»
6. «Αυστηρότερη υποχρέωση λογοδοσίας από πλευράς των χωρών».

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι η στρατηγική της Λισσαβόνας αποτελεί για τα επόμενα χρόνια τον κύριο άξονα της εκπαιδευτικής πολιτικής της ένωσης. Η σημασία που αποδίδει σε αυτή η Ευρωπαϊκή Ένωση, φαίνεται και από το γεγονός ότι παρόλο που την πενταετία 2000-2005 τα αποτελέσματα δεν ήταν ικανοποιητικά, τα αρμόδια κοινοτικά όργανα με ευέλικτους χειρισμούς προχώρησαν σε αναθεώρηση της στρατηγικής χωρίς όμως να αποκλίνουν από τους αρχικούς στόχους, γεγονός που αναδεικνύει την μακροχρόνια σταθερότητα της ευρωπαϊκής πολιτικής. Η διατήρηση των στόχων που αποτελούν τον άξονα εφαρμογής των αποφάσεων στη Λισσαβόνα, πιστοποιεί την ορθή αντίληψη για το τι χρειάζεται να επιτύχει η Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να ολοκληρωθεί και η πολιτική ένωση, μετατρέποντας την Ευρώπη σε ένα ισχυρό παγκοσμίως ομοσπονδιακό κράτος. Οπότε η ακολουθούμενη αναθεώρηση⁴⁸ κινείται πάνω σε τέσσερις βασικούς άξονες:

1. Μεγαλύτερη Οικονομική Μεγέθυνση
2. Καλύτερες και περισσότερες θέσεις εργασίας
3. Καλύτερη διακυβέρνηση
4. Απλούστευση της διαδικασίας αξιολόγησης της εφαρμοσθείσας πολιτικής.

⁴⁷ Βλέπε αναθεώρηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας / www.europa.gr

⁴⁸ Η αναθεώρηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: [http://www.ypan.gr/docs/D.T.\(2-2-05\)OMILIA_LOURI.ppt](http://www.ypan.gr/docs/D.T.(2-2-05)OMILIA_LOURI.ppt)

Σημαντικό είναι και το γεγονός ότι η αναθεώρηση προτείνει σε κάθε κράτος μέλος την δημιουργία ειδικού φορέα ο οποίος θα ελέγχει την πρόοδο των δράσεων που συνθέτουν την στρατηγική της συνόδου.

Αν και οι παραπάνω αναφερόμενες δράσεις αποκαλύπτουν τον προγραμματισμό της ένωσης βάσει της στρατηγικής της Λισσαβόνας, στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη η αναφορά δύο σημαντικών γεγονότων που επιβεβαιώνουν την θέληση της ένωσης για εφαρμογή των πολιτικών που δομούν την στρατηγική της Λισσαβόνας. Στα τέλη του 2000 η ευρωπαϊκή επιτροπή προχώρησε στην ανακοίνωση ενός υπομνήματος το οποίο λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία που προέκυψε από προγενέστερες δράσεις της ένωσης (Ευρωπαϊκό έτος 1996, Σύνοδος Λισσαβόνας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Ντα Φεϊρα), επαναπροσδιορίζει την στρατηγική προώθησης της δια βίου μάθησης στην βάση ενός πανευρωπαϊκού διαλόγου, όπου θα κυριαρχεί ένας ενιαίος στρατηγικός σχεδιασμός δράσης που θα αφορά τη δια βίου εκπαίδευση σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ουσιαστικά στο κείμενο του υπομνήματος συνοψίζεται το περιεχόμενο των αποφασισθέντων στη Λισσαβόνα. Από τους στόχους που αναφέρονται στο κείμενο του υπομνήματος ξεχωρίζει η σημασία που δίνεται στους ανθρώπινους πόρους της ένωσης και στο εύρος των δυνατοτήτων τους για δημιουργία, και στην διευκόλυνση των διαδικασιών που αφορούν την πρόσβαση στην μάθηση, καινοτόμες προτάσεις στις διδακτικές μεθόδους. Το παρόν υπόμνημα αντικατοπτρίζει την σταθερότητα και την προτεραιότητα των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην προώθηση της δια βίου μάθησης, η οποία επιβεβαιώνεται με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το Νοέμβριο του 2001 με τίτλο «*Η Πραγμάτωση μιας Ευρωπαϊκής Περιοχής Δια βίου Μάθησης*⁴⁹» στο κείμενο της οποίας αναφέρονται, εκτός από τον ορισμό⁵⁰ της δια βίου μάθησης και τέσσερις γενικοί αλλά

⁴⁹ Ευρωπαϊκή περιοχή της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://europa.eu/scadplus/leg/el/cha/c11054.htm>

⁵⁰ «κάθε μαθησιακή δραστηριότητα η οποία αναλαμβάνεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, με σκοπό τη βελτίωση της γνώσης, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων στο πλαίσιο μιας προσωπικής κοινωνικής οπτικής και /ή μιας οπτικής που σχετίζεται με την απασχόληση». / Βλέπε ανακοίνωση επιτροπής 11/2001.

αλληλοεξαρτώμενοι στόχοι⁵¹: «προσωπική ολοκλήρωση, δημιουργία ενεργών πολιτών, κοινωνική ένταξη, απασχολησιμότητα».

Το δεύτερο σημαντικό γεγονός μετά την Λισσαβόνα είναι η διαδικασία της Κοπεγχάγης⁵² το 2002, και αναφέρεται στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Και εδώ είναι ορατή η επίδραση της συνθήκης της Λισσαβόνας, καθώς η θεματολογία της διάσκεψης περιστρέφεται σε περιφερειακούς στόχους σε σχέση με το γενικό προγραμματικό πλαίσιο που περιλαμβάνει η στρατηγική της Λισσαβόνας, ως προς το συγκεκριμένο τομέα. Ειδικότερα δίνεται προτεραιότητα στην αναγνώριση προσόντων και τίτλων, στην ύπαρξη διαφάνειας στις διαδικασίες που διέπουν την απονομή τίτλων και πιστοποιήσεων και τέλος στην δημιουργία μιας ομάδας κοινών μέτρων για την επικύρωση και αναγνώριση της μη τυπικής και άτυπης μάθησης.

3.3 Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της δια βίου μάθησης. (2000 -2013)

Στην τρέχουσα παράγραφο παρουσιάζουμε την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της δια βίου μάθησης μετά την σύνοδο της Λισσαβόνας. Ειδικότερα διακρίνουμε δύο χρονικές περιόδους: την περίοδο 2000 – 2006 , και 2007 – 2013. Στις παραγράφους που ακολουθούν παρουσιάζουμε αναλυτικά τα προγράμματα⁵³ ανά περίοδο.

⁵¹ www.europa.gr (βλέπε πρακτικά Ευρωπαϊκής Επιτροπής 11/2001)

⁵² The Copenhagen Declaration, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο:

http://assets.in.gr/dGenesis/assets/Content202/Attachment/copenahagen_declaration_en.pdf

⁵³ Βλέπε δικτυακή πύλη Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3.3.1 Α Περίοδος 2000 -2006

Στο πρόγραμμα της εξαετίας 2000-2006 σχετικά με τη δια βίου μάθηση, εκπαίδευση και κατάρτιση, όλες οι δραστηριότητες προσανατολίζονται ως επί το πλείστον στην εναρμόνιση της εκπαίδευσης με τις αλλαγές στην τεχνολογία και την πληροφόρηση. Στα πλαίσια ενός ευρύτερου προγραμματισμού δράσεων για την περίοδο 2000 - 2006 έχουμε την ανάπτυξη των ακόλουθων προγραμμάτων:

i) Socrates: Βασικός στόχος του προγράμματος είναι η βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από τη σχετική μεταξύ τους συνεργασία. Πιο συγκεκριμένα, με το εν λόγω πρόγραμμα επιχειρείται η αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των προκλήσεων και η ενθάρρυνση όλων των πολιτών να εκπαιδευτούν ανεξάρτητα της ηλικίας και του επιπέδου μόρφωσής τους. Η συμμετοχή στο πρόγραμμα Socrates δεν αποκλείει κανέναν καθώς δικαιούχοι δύναται να είναι όλοι οι φορείς και πολίτες που συνδέονται με την εκπαίδευση και τον εκπαιδευτικό κλάδο. Έτσι, δυνατότητα συμμετοχής στο πρόγραμμα αυτό έχουν τόσο φοιτητές και μαθητές, όσο και εκπαιδευόμενοι ή και εργαζόμενοι στον κλάδο της εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, στο εν λόγω πρόγραμμα μπορούν να συμμετάσχουν όλων των ειδών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αλλά και πληθώρα άλλων οργανώσεων που παρόλο που δεν σχετίζονται με το αντικείμενο της εκπαίδευσης κατ' εξαίρεση και με σχετική πρόβλεψη έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής στο πρόγραμμα Socrates. Οι βασικές επιδιώξεις του προγράμματος έγκεινται στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης, στην προαγωγή της συνεργασίας και της κινητικότητας σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης, στην ενθάρρυνση της καινοτομίας στην εκπαίδευση και στην προαγωγή της ισότητας των ευκαιριών στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Το πρόγραμμα Socrates, όπως έχει διαμορφωθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, περιλαμβάνει οχτώ ενέργειες-δραστηριότητες. Σε αυτές τις δραστηριότητες κάποιες αφορούν στην εκπαίδευση των ανθρώπων σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους, και οι υπόλοιπες αφορούν σε σειρά μέτρων (οριζόντιες δράσεις). Για παράδειγμα στην πρώτη κατηγορία που αναφέραμε, σχετικά με την

εκπαίδευση σε όλη τη διάρκεια της ζωής των ατόμων υπάρχουν τα εξής επιμέρους προγράμματα⁵⁴: το πρόγραμμα Comenius το οποίο αφορά στη σχολική ηλικία του ανθρώπου, το πρόγραμμα Erasmus που αφορά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και το πρόγραμμα Grundtvig που αφορά στην εκπαίδευση ενηλίκων. Από την άλλη πλευρά τα επιμέρους προγράμματα τα οποία ανήκουν στις οριζόντιες δράσεις είναι τα εξής: Lingua το οποίο αφορά στην εκμάθηση ευρωπαϊκών γλωσσών, Minerva το οποίο αφορά στις τεχνολογίες της πληροφόρησης και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση, αλλά και άλλα ακόμη προγράμματα τα οποία προσανατολίζονται στην παρατήρηση και καινοτομία των εκπαιδευτικών συστημάτων και πολιτικών, στις κοινές ενέργειες με άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα και σε διάφορα συνοδευτικά μέσα.

ii) Leonardo Da Vinci: Το Πρόγραμμα Leonardo Da Vinci είναι το πρόγραμμα που προβλέπει την επαγγελματική κατάρτιση και σχετική μετακίνηση ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το πρόγραμμα αυτό αφορά σε οργανισμούς και φορείς σχετικούς με την επαγγελματική κατάρτιση, σε ερευνητικά κέντρα, σε επιχειρήσεις και όλων των ειδών τοπικών και εθνικών φορέων. Ο βασικός στόχος του εν λόγω προγράμματος είναι η ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων του κάθε εργαζόμενου ούτως ώστε να διευκολυνθεί η επαγγελματική ένταξη. Επιπρόσθετα, το πρόγραμμα Leonardo Da Vinci βοηθάει στη βελτίωση της ποιότητας στην παρεχόμενη εκπαίδευση ενώ παράλληλα ενισχύεται η πρόσβαση στην εκπαίδευση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του εκπαιδευόμενου. Άλλος ένας στόχος του προγράμματος αυτού είναι ο προσανατολισμός στην καινοτομία που οδηγεί στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Για το εν λόγω πρόγραμμα η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει καθορισμένη δράση και έχει σχεδιάσει τη σχετική πολιτική. Πιο συγκεκριμένα, για την ενίσχυση του εν λόγω προγράμματος έχουν προβλεφθεί πέντε είδη κοινοτικών μέτρων. Αρχικά κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε ότι υποστηρίζεται η κινητικότητα ανάμεσα στους εργαζόμενους διαφορετικών κρατών.. Επιπρόσθετα αναφορικά με την κινητικότητα προβλέπονται και επισκέψεις μελέτης από τους

⁵⁴ Σε ότι αφορά στην εξέλιξη του περιεχομένου των προγραμμάτων αυτών, βλέπε την ανάλυση που ακολουθεί σε επόμενη ενότητα του παρόντος κεφαλαίου.

εργαζόμενους σε κράτος – μέλος διαφορετικό τη χώρα εργασίας του. Συνοψίζοντας το «περιεχόμενο» του προγράμματος Da Vinci η εφαρμογή του στοχεύει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας μέσα από την προώθηση νέων τεχνολογιών και πληροφορικής, τα οποία συνδυάζονται με την εκμάθηση ξένων γλωσσών. Τέλος στην ομάδα των κοινοτικών μέτρων που προβλέπονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με το εν λόγω πρόγραμμα, είναι και το «υλικό αναφοράς». Πρόκειται για πληροφορίες που δίνουν τη δυνατότητα να πραγματοποιηθούν συγκρίσεις, έρευνες και αναλύσεις, ενώ παράλληλα προάγουν τη συνεργασία με διάφορους άλλους σχετικούς ευρωπαϊκούς φορείς.

iii). **Πρόγραμμα Youth** : Επίκεντρο του προγράμματος αποτελεί η νεολαία της ευρωπαϊκής επικράτειας. Ειδικότερα το πρόγραμμα περιλαμβάνει δραστηριότητες οι οποίες ανοίγουν της «πύλες» της κοινότητας στην νέα γενιά σε επίπεδο ενημέρωσης, ώστε οι νέοι πολίτες της ένωσης, να κατανοήσουν τους σκοπούς ύπαρξης της ευρωπαϊκής ένωσης. Στα μέτρα προώθησης και υλοποίησης του προγράμματος περιλαμβάνεται και η ανταλλαγή νέων ανάμεσα σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Δικαίωμα συμμετοχής στο πρόγραμμα έχουν νέοι ηλικίας από 15 έως 25 ετών οι οποίοι διαμένουν σε κάποια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και μη κυβερνητικοί οργανισμοί, ή και φορείς και υπεύθυνοι της πολιτικής της νεολαίας.

iv). **Πρόγραμμα Tempus**: Η ετερογένεια που παρατηρείται σε μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών συστημάτων μεταξύ των κρατών – μελών, υποχρέωσε την κοινότητα να προχωρήσει στην κατάρτιση και εφαρμογή ενός προγράμματος ικανού να εξομαλύνει τις υπάρχουσες διαφορές, ώστε η εκπαιδευτική πολιτική της ένωσης, να προχωρήσει ανεμπόδια. Έτσι το πρόγραμμα με την κωδική ονομασία Tempus, είχε ως στόχο την αναδιάρθρωση των εκπαιδευτικών συστημάτων κυρίως σε χώρες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης, καθώς και σε κράτη της πρώην ΕΣΣΔ. Αναλυτικά, οι δράσεις του προγράμματος περιλαμβάνουν ενημέρωση για τα θέματα που αφορούν την κοινότητα, στην μεταρρύθμιση των δομών και των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και στην ανάπτυξη ειδικοτήτων προκειμένου να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά η ανεπάρκεια σε ειδικότητες της τριτοβάθμιας

εκπαίδευσης. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στα πλαίσια του εν λόγω προγράμματος αφορούν είτε κοινά ευρωπαϊκά σχέδια είτε ατομικές υποτροφίες. Αναφορικά με τα κοινά ευρωπαϊκά σχέδια αυτά δύναται να έχουν ως αντικείμενο και να αφορούν σε κοινές δραστηριότητες εκπαίδευσης, σε μέτρα υπέρ της μεταρρύθμισης και της ανάπτυξης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και σε προώθηση της συνεργασίας των πανεπιστημίων με τους κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε ότι τα εν λόγω κοινά ευρωπαϊκά σχέδια χρηματοδοτούνται μέχρι και για τρία χρόνια, ενώ θα πρέπει να υπάρχει συμμετοχή από μια συνεργαζόμενη χώρα και από ένα πανεπιστήμιο κάποιας χώρας, κράτους-μέλους.

vi). **Πρόγραμμα Πολιτισμός 2000:** ο βασικός στόχος του προγράμματος είναι η δημιουργία ενός «ενιαίου πολιτιστικού χώρου», για τους λαούς της Ευρώπης. Ειδικότερα επιδιώκει την ανάπτυξη ενός πολιτιστικού χώρου με κοινή πολιτισμική κληρονομιά, και καλλιτεχνική πολυμορφία. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να δημιουργηθούν μέσα από το συγκεκριμένο πρόγραμμα οι συνθήκες και οι προδιαγραφές εκείνες που θα προάγουν τη συνεργασία ανάμεσα στα διάφορα πολιτιστικά και πολιτισμικά ιδρύματα και οργανισμούς σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Οι επιμέρους στόχοι του προγράμματος αυτού αφορούν στην ενίσχυση του διαλόγου ανάμεσα στους πολιτισμούς κρατών μελών της Ε.Ε., η διασυνοριακή διάδοση του πολιτισμού και της πολιτιστικής κουλτούρας, η ανάδειξη της πολιτιστικής δημιουργίας αλλά και η εξεύρεση νέων μορφών πολιτιστικής έκφρασης, η προβολή της κοινής ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς σε κάθε πλευρά του πλανήτη, η κατανόηση και εκτίμηση της μεγάλης σημασίας που έχει ο πολιτισμός σε διάφορες πτυχές της καθημερινότητας του ανθρώπου (κοινωνικό, πολιτικό επίπεδο, κτλ). Ενέργειες που μπορούν να πραγματοποιηθούν στα πλαίσια της δράσης και υιοθέτησης του Προγράμματος «Πολιτισμός 2000» αφορούν είτε σε ειδικές, καινοτόμες ή και πειραματικές ενέργειες, είτε σε ολοκληρωμένες ενέργειες στο πλαίσιο διαρθρωμένων και πολυετών συμφωνιών διακρατικής πολιτιστικής συνεργασίας είτε σε ειδικές πολιτιστικές εκδηλώσεις με ευρωπαϊκή ή διεθνή διάσταση.

vii) Πρόγραμμα Media: Είναι γεγονός ότι η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και της ψηφιακής γνώσης και επικοινωνίας έχει δημιουργήσει νέες ανάγκες για το κοινό αλλά και για τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προκειμένου, λοιπόν, να καλυφθούν οι ανάγκες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε οπτικοακουστικά πολυμέσα και η ενίσχυση της μάθησης και της γνώσης γύρω από αυτά, η Ευρωπαϊκή Ένωση εισήγαγε στα πλαίσια της δια βίου μάθησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης ένα νέο πρόγραμμα, το Πρόγραμμα Media. Το εν λόγω πρόγραμμα έχει ως βασικούς στόχους τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στη βιομηχανία των οπτικοακουστικών πολυμέσων, την ενίσχυση του σεβασμού στη γλωσσική αλλά και πολιτισμική ποικιλομορφία, την ψηφιοποίηση της κοινής ευρωπαϊκής πολιτισμικής κληρονομιάς, την ανάπτυξη των οπτικοακουστικών μέσων σε χώρες που δεν έχουν σε ιδιαίτερα αναπτυγμένο επίπεδο στο συγκεκριμένο τομέα. Το πρόγραμμα Media δραστηριοποιείται κατά κάποιο τρόπο σε τέσσερις διαφορετικούς τομείς. Έτσι, οι τομείς στους οποίους επικεντρώνεται είναι οι εξής: η συνεχής κατάρτιση των επαγγελματιών, η ανάπτυξη σχεδίων, η διανομή οπτικοακουστικών μέσων και πολυμέσων και οι ενέργειες προώθησης. Κάθε ένας από τους προαναφερθέντες τομείς δίνει κάποιες συγκεκριμένες δυνατότητες στα κράτη-μέλη που προβαίνουν στις ενέργειες αυτές. Τέλος, ανάμεσα στις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στα πλαίσια του Προγράμματος Media περιλαμβάνεται και η δρομολόγηση προτύπων σχεδίων που ουσιαστικά θα κατευθύνουν το κάθε κράτος-μέλος να διατηρεί κάποια συγκεκριμένα επίπεδα στην ανάπτυξη οπτικοακουστικών πολυμέσων.

3.3.2 Β' Περίοδος 2007 -2013

Στα πλαίσια της στρατηγικής της Λισσαβόνας για την δεύτερη περίοδο, 2007 – 2013, αναπτύσσεται νέος προγραμματισμός⁵⁵ με στόχο «την ανάπτυξη και την ενίσχυση των ανταλλαγών, της συνεργασίας και της κινητικότητας, ώστε τα συστήματα κατάρτισης να κατασταθούν παγκόσμιο σημείο αναφοράς ως προς την ποιότητα σύμφωνα με την στρατηγική της Λισσαβόνας. Συμβάλλει επίσης στην ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προηγμένης κοινωνίας της γνώσης, με βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή». Διαπιστώνουμε από την παραπάνω σύντομη ότι στη Λισσαβόνα η υιοθέτηση του όρου της δια βίου μάθησης αποτελεί όπως αναφέραμε και σε προγενέστερες ενότητες μια ολοκληρωμένη εννοιολογική διατύπωση των εκπαιδευτικών στόχων της Ένωσης, όπως αυτοί κατά τη διάρκεια του βίου της. Πλέον του παραπάνω γενικού στόχου, το πρόγραμμα⁵⁶ περιλαμβάνει και μια σειρά από ειδικούς στόχους όπως:

- Ανάπτυξη ποιοτικής δια βίου μάθησης
- Δημιουργία ευρωπαϊκού χώρου της δια βίου μάθησης
- Βελτίωση της ποιότητας, της ελκυστικότητας και της διαθεσιμότητας των ευκαιριών για δια βίου μάθηση
- Ενίσχυση της συμβολής της δια βίου μάθησης στην κοινωνική συνοχή, στην ενεργό άσκηση της ιδιότητας του πολίτη, στο διαπολιτισμικό διάλογο, στην ισότητα των φύλων και στην προσωπική ολοκλήρωση του ατόμου.
- Συνδρομή στην προώθηση της δημιουργικότητας της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικότητας.
- Συμβολή στην αύξηση της συμμετοχής των ατόμων όλων των ηλικιών, συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες καθώς και των μειονεκτουσών ομάδων.
- Προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής ποικιλομορφίας.

⁵⁵ Βλέπε απόφαση 1720/2006/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15^{ης} Νοεμβρίου του 2006 για τη θέσπιση του προγράμματος δράσης στον τομέα της δια βίου μάθησης.

⁵⁶ Lifelong Learning Programme-Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης: διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.llp.org.cy/>

- Υποστήριξη της ανάπτυξης των μέσων που προσφέρουν οι τεχνολογίες των πληροφοριών και των επικοινωνιών.
- Ενίσχυση του ρόλου της δια βίου μάθησης στην συνειδητοποίηση της ιδιότητας του ευρωπαίου πολίτη με αναγνώριση των ευρωπαϊκών αξιών και της ανοχής και σεβασμό για άλλους λαούς και πολιτισμούς.
- Προώθηση της συνεργασίας για τη διασφάλιση της ποιότητας σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.
- Συμβολή στην βελτίωση της ποιότητας με την ευθάρρυνση της βέλτιστης χρήσης των αποτελεσμάτων καινοτόμων προϊόντων και διαδικασιών και της ανταλλαγής καλών πρακτικών.

Οι παραπάνω ειδικοί στόχοι έτσι όπως διατυπώνονται στα επίσημα έγγραφα των αρμοδίων οργάνων για την προώθηση της δια βίου μάθησης στην ευρωπαϊκή επικράτεια, φανερώνουν το περιεχόμενο των διαστάσεων που αποδώσαμε στην έννοια στο δεύτερο κεφάλαιο της μελέτης. Επίσης συνεχίζοντας την παρουσίαση του προγράμματος επισημαίνεται ότι κατά την εφαρμογή του απαιτείται η εξασφάλιση συνέπειας και συμπληρωματικότητας με το πρόγραμμα εργασίας «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010».

Η υλοποίηση των παραπάνω στόχων υποστηρίζεται από τις ακόλουθες δραστηριότητες τις οποίες και παρουσιάζουμε όπως αυτές είναι καταγεγραμμένες στην ηλεκτρονική σελίδα της δικτυακής πύλης της Ε.Ε.

- *Κινητικότητα των προσώπων στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης*
- *Ανάπτυξη διμερών και πολυμερών εταιρικών σχέσεων*
- *Τα μονομερή εθνικά ή πολυμερή σχέδια συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αποσκοπούν στην προώθηση της ποιότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης μέσω της διακρατικής μεταφοράς καινοτομίας.*
- *Τα πολυμερή δίκτυα.*
- *Τις μελέτες και μεταρρυθμίσεις των πολιτικών και των συστημάτων στον τομέα της δια βίου μάθησης καθώς και των συνισταμένων τους.*
- *Την παροχή λειτουργικών επιχορηγήσεων για την υποστήριξη ορισμένων λειτουργικών και διοικητικών δαπανών των ιδρυμάτων και ενώσεων.*

- Τα συνοδευτικά μέτρα, δηλαδή τις άλλες πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην προαγωγή των στόχων του προγράμματος.
- Την διοργάνωση εκδηλώσεων όπως σεμινάρια, συνέδρια, συνεδριάσεις για την διευκόλυνση της εφαρμογής του προγράμματος, καθώς επίσης και την πραγματοποίηση ενεργειών πληροφόρησης δημοσίευσης και διάδοσης των δράσεων του προγράμματος.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τη συμμετοχή στο πρόγραμμα δεν αποκλείει και τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών, τα μέλη του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, την Ελβετική Συνομοσπονδία καθώς και τα κράτη που είναι υποψήφια για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης η Επιτροπή έχει την ευελιξία να επεκτείνει την συνεργασία της με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης ή την Εκπαιδευτική Επιστημονική και Επιμορφωτική Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO). Από τους δικαιούχους⁵⁷ του προγράμματος ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθοι:

- μαθητές σπουδαστές, εκπαιδευόμενοι και ενήλικοι διδασκόμενοι
- κάθε κατηγορία εκπαιδευτικού προσωπικού
- άτομα από την αγορά εργασίας
- ιδρύματα και οργανισμοί
- ερευνητικά κέντρα και οργανισμοί.

Το παρόν πρόγραμμα δράσης υποδιαιρείται σε έξι υποπρογράμματα εκ των οποίων τα τέσσερα είναι τομεακά. Χαρακτηριστικό όλων των ενεργειών των παραπάνω προγραμμάτων είναι η κινητικότητα, οι γλώσσες και οι νέες τεχνολογίες.

Το πρώτο τομεακό πρόγραμμα φέρει την ονομασία **Comenius**. Αναφέρεται στην προσχολική και τη σχολική εκπαίδευση. Σκοπός του προγράμματος είναι οι νέοι από μικρή ηλικία να ακολουθήσουν ένα κύκλο εκπαίδευσης, που θα τους βοηθήσει στην κατανόηση των χαρακτηριστικών που διέπουν τους ευρωπαϊκούς πολιτισμούς, την

⁵⁷ Βλέπε δικτυακή πύλη της ΕΕ.

παράδοση τους στην οποία ανήκει η γλώσσα και όλα εκείνα τα στοιχεία που κάνουν ορατή τη διαφοροποίησή τους. Ο δεύτερος στόχος είναι οι νέοι να αποκτήσουν τις βασικές ζωτικές δεξιότητες και ικανότητες που είναι απαραίτητες για την προσωπική τους ανάπτυξη, και για την προετοιμασία τους να ενταχθούν στην κοινωνία ως ενεργοί πολίτες. Από το περιεχόμενο των στόχων του συγκεκριμένου υποπρογράμματος διαπιστώνουμε ότι οι δράσεις που περιλαμβάνει αναφέρονται στην κρίσιμη ηλικία του ατόμου όπου διαπλάθει το χαρακτήρα του και μαθαίνει να ασκεί τις φυσικές του δυνατότητες. Γίνεται αντιληπτό ότι η επιτυχία του προγράμματος θέτει τις προϋποθέσεις επιτυχούς εφαρμογής και των άλλων προγραμμάτων που συνεχίζουν, όμως απαιτεί την ύπαρξη υψηλού επιπέδου κατάρτισης των φορέων που είναι υπεύθυνοι για την διεξαχθείς διαδικασία εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με το περιεχόμενο του προγράμματος, είναι δυνατό να υποστηρίξει τις ακόλουθες δραστηριότητες:

- *Κινητικότητα, ανταλλαγή μαθητών και προσωπικού*
- *Προώθηση σχέσεων μεταξύ σχολείων σχετικά με κοινά σχέδια μάθησης*
- *Ανάπτυξη νέου κύκλων μαθημάτων ή νέου περιεχομένου για τα μαθήματα*
- *Πολυμερή δίκτυα που αποσκοπούν στην ανάπτυξη της εκπαίδευσης τη διάδοση των καλών πρακτικών και την καινοτομία.*

Το δεύτερο τομεακό πρόγραμμα της δεύτερης περιόδου φέρει την ονομασία **Erasmus**. Αναφέρεται στις διαδικασίες εκπαίδευσης και κατάρτισης σε ακαδημαϊκό επίπεδο ανεξάρτητα από την διάρκεια του κύκλου σπουδών. Μέσα από την υλοποίηση του συγκεκριμένου προγράμματος επιδιώκεται η επίτευξη ενός ολοκληρωμένου ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με αυξημένη κινητικότητα τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, και κατά δεύτερο η ενίσχυση του ρόλου της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως παράγων δημιουργίας καινοτομίας. Στα πλαίσια αυτά βασικό χαρακτηριστικό του προγράμματος είναι η αυξημένη κινητικότητα φοιτητών, διδασκόντων και διοικητικού προσωπικού που στελεχώνει τα ιδρύματα ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης.

Το τρίτο τομεακό πρόγραμμα υπό την ονομασία **Leonardo da Vinci**, έχει πλέον των ποσοτικών και ποιοτικά κυρίως χαρακτηριστικά καθώς οι στόχοι του επικεντρώνονται σε βελτίωση της διαδικασίας ανανέωσης της υπάρχουσας πληροφόρησης μέσα από την παραγωγή νέων γνώσεων, οι οποίες ενισχύουν το προφίλ προσόντων κάθε εργαζομένου, προσφέροντας έτσι την δυνατότητα για προσωπική εξέλιξη, απασχολησιμότητα και συμμετοχή στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας. Επιπροσθέτως η προαναφερθείσα τριαδική στοχοποίηση επιτυγχάνεται από την ύπαρξη διαφάνειας και αναγνώρισης των τυπικών προσόντων και ικανοτήτων, στα όποια συμπεριλαμβάνονται και γνώσεις οι οποίες είναι προϊόν μιας άτυπης και ανεπίσημης διαδικασίας μάθησης. Και εδώ η κινητικότητα αποτελεί την «αιχμή του δόρατος», στην ιεράρχηση των μέτρων που υποστηρίζουν την αποτελεσματική διαχείριση και υλοποίηση του προγράμματος.

Το τέταρτο υπό την ονομασία **Grundtvig** περιλαμβάνει όλες τις μορφές εκπαίδευσης ενηλίκων. Ο πρώτος βασικός στόχος είναι η αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργεί η γήρανση του πληθυσμού στην Ευρώπη. Ο δεύτερος στόχος είναι η παροχή υποστήριξης ώστε οι ενήλικοι να βρίσκονται σε μια διαδικασία εκπαίδευσης στο διηνεκές. Με κύριο μέσο την κινητικότητα το πρόγραμμα προβλέπει την λήψη μέτρων και ενδεικτικά αναφέρουμε την ανάπτυξη καινοτόμων πρακτικών στην διαχείριση της διαδικασίας εκπαίδευσης στην οποία ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν μειονεκτούσες κοινωνικές ομάδες, όπως ηλικιωμένοι, άτομα με προβλήματα υγείας κτλπ. Στα πλαίσια αυτών των πρακτικών η ύπαρξη κινήτρων, και η ψυχολογική υποστήριξη αποτελούν δύο σημαντικές παραμέτρους αποτελεσματικής υποστήριξης των διαδικασιών που συνοδεύουν την εφαρμογή του προγράμματος.

3.3.2.1 Μη Τομεακά Προγράμματα

3.3.2.1.1 Εγκάρσιο Πρόγραμμα

Σε συνέχεια όσων προγραμμάτων αναφέρθηκαν παραπάνω, προβλέπεται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα ένα νέο πρόγραμμα το οποίο έχει ως βασικό στόχο την κάλυψη δραστηριοτήτων που ξεπερνούν τα όρια των τομεακών προγραμμάτων. Στα πλαίσια αυτά, το εγκάρσιο πρόγραμμα περιλαμβάνει ορισμένες βασικές δραστηριότητες στον τομέα της δια βίου μάθησης. Οι πιο σημαντικές από τις δραστηριότητες αυτές είναι οι εξής: η ενίσχυση της συνεργασίας και της καινοτομίας στον τομέα των πολιτικών, η προώθηση της εκμάθησης γλωσσών, η ανάπτυξη καινοτόμου περιεχομένου, υπηρεσιών, παιδαγωγικών μεθόδων και πρακτικής και η διάδοση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων των δραστηριοτήτων που υποστηρίζονται στο πλαίσιο του προγράμματος ή προηγούμενων σχετικών προγραμμάτων καθώς και ανταλλαγή καλών πρακτικών.

Σε γενικές γραμμές πάντως, το εγκάρσιο πρόγραμμα στοχεύει στην προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας σε τομείς που καλύπτουν δύο ή περισσότερα τομεακά προγράμματα και στην προώθηση της ποιότητας και της διαφάνειας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης των κρατών μελών. Επιπρόσθετα, το εγκάρσιο πρόγραμμα διαθέτει και κάποιους επιχειρησιακούς στόχους όπως είναι οι εξής: η υποστήριξη της ανάπτυξης πολιτικών και συνεργασίας για τη δια βίου μάθηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στο πλαίσιο της διαδικασίας της Λισσαβόνας, του προγράμματος εργασίας «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010» καθώς και των διαδικασιών της Μπολόνια και της Κοπεγχάγης, η επαρκής παροχή συγκρίσιμων δεδομένων, στατιστικών και αναλύσεων για την υποστήριξη της ανάπτυξης πολιτικής, παρακολούθηση της προόδου για την επίτευξη των στόχων της δια βίου μάθησης και εντοπισμός τομέων που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής, η προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και υποστήριξη της γλωσσικής ποικιλομορφίας στα κράτη μέλη, η υποστήριξη της ανάπτυξης καινοτόμου περιεχομένου, υπηρεσιών,

παιδαγωγικών μεθόδων και πρακτικής με βάση και η διασφάλιση της δημοσίευσης, της διάδοσης και της συνεκτίμησης των αποτελεσμάτων του προγράμματος.

3.3.2.1.2 Πρόγραμμα Jean Monnet

Το πρόγραμμα Jean Monnet αφορά ειδικά τα ζητήματα ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης του ακαδημαϊκού τομέα και την υποστήριξη στα ιδρύματα και στις ενώσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Οι δραστηριότητες που περιλαμβάνει και καλύπτει μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες, όπως περιγράφονται στη συνέχεια. Αρχικά, υπάρχει η δράση Jean Monnet, στην οποία μπορούν να συμμετέχουν επίσης ιδρύματα από τρίτες χώρες και στην οποία αφιερώνεται τουλάχιστον το 16% του ποσού για το πρόγραμμα. Στη συνέχεια, υπάρχει ακόμη μια δράση που αφορά στις λειτουργικές επιχορηγήσεις σε καθορισμένα ιδρύματα τα οποία επιδιώκουν ένα στόχο ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος. Τα ιδρύματα αυτά είναι όπως είναι λογικό ευρωπαϊκού επιπέδου και ανάμεσα σε αυτά είναι το Κολέγιο της Ευρώπης, το Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο, το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Δημόσιας Διοίκησης και η Ευρωπαϊκή Ακαδημία Δικαίου. Τουλάχιστον το 65% του ποσού για το πρόγραμμα Jean Monnet αφιερώνεται σε αυτές τις επιχορηγήσεις ενώ τουλάχιστον το 19% του ποσού για το πρόγραμμα αφιερώνεται στις λειτουργικές επιχορηγήσεις για την υποστήριξη άλλων ευρωπαϊκών ιδρυμάτων και ενώσεων στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Στο σημείο αυτό να τονίσουμε ότι το εν λόγω Πρόγραμμα έχει ως στόχο την παρότρυνση δραστηριοτήτων διδασκαλίας, έρευνας και προβληματισμού στον τομέα των σπουδών ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αλλά και την υποστήριξη ενός κατάλληλου φάσματος ιδρυμάτων και ενώσεων που ασχολούνται με ζητήματα σχετικά με την ευρωπαϊκή

ολοκλήρωση και την εκπαίδευση και κατάρτιση σε μια ευρωπαϊκή προοπτική.

Στα πλαίσια αυτά οι επιχειρησιακοί στόχοι του προγράμματος Jean Monnet είναι η ενίσχυση της αριστείας, η ανταλλαγή γνώσεων και η συνειδητοποίηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η υποστήριξη των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων που ασχολούνται με θέματα ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και επιπλέον φορέων και ενώσεων υψηλής ποιότητας. Οι δραστηριότητες προς την κατεύθυνση αυτή καλύπτουν μονομερή και εθνικά σχέδια, όπως οι έδρες Jean Monnet, τα κέντρα αριστείας και οι μονάδες διδασκαλίας Jean Monnet ή η υποστήριξη για νέους ερευνητές καθώς και πολυμερή σχέδια και δίκτυα.

Αναφορικά με το οριζόντιο πρόγραμμα και τις δραστηριότητες σχετικά με τη δια βίου μάθηση μπορούμε να αναφέρουμε τις εξής ενέργειες⁵⁸:

- a. Συνεργασία ανάμεσα στα κράτη-μέλη αναφορικά με κοινές στρατηγικές και πολιτικές (τομέας πολιτικών και στρατηγικών), Επισκέψεις μελέτης - Naric - Eurydice – Ploteus.
- b. Ενέργειες προώθησης εκμάθησης γλωσσών.
- c. Ανάπτυξη καινοτόμου περιεχομένου, υπηρεσιών, παιδαγωγικών προτύπων και πρακτικών βασιζόμενων στις Τεχνολογίες της Επικοινωνίας και της Πληροφορίας.
- d. Διάδοση - Αξιοποίηση αποτελεσμάτων.

Πάντως, εκτός από όλα όσα τα Προγράμματα που αναφέραμε παραπάνω στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης 2007-2013 εντάσσονται και κάποια άλλες δράσεις. Στα πλαίσια αυτά μπορούμε να αναφέρουμε τις προπαρασκευαστικές επισκέψεις και τις επισκέψεις μελέτης.

⁵⁸ Lifelong Learning Programme-Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης: διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.llp.org.cy/>

Αναφορικά με τις προπαρασκευαστικές επισκέψεις θα πρέπει να τονίσουμε ότι στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος Δια Βίου Μάθησης είναι δυνατόν να επιχορηγηθούν εκπαιδευτικά ιδρύματα για τη συμμετοχή εκπροσώπου τους είτε σε συνάντηση μελλοντικών εταίρων σε εκπαιδευτικό ίδρυμα του εξωτερικού είτε σε σεμινάριο εξεύρεσης εταίρων (contact seminar). Σκοπός της προπαρασκευαστικής επίσκεψης είναι η προετοιμασία κοινής αίτησης στο πλαίσιο μιας από τις αποκεντρωμένες δράσεις του Προγράμματος, όπως τις περιγράψαμε παραπάνω (σχολικές Συμπράξεις Comenius, κινητικότητα Φοιτητών και Διδακτικού Προσωπικού ERASMUS, εντατικά Προγράμματα Σπουδών ERASMUS, εκπαιδευτικές Συμπράξεις Grundtvig).

Αναφορικά με τις επισκέψεις μελέτης ο σκοπός των επισκέψεων αυτών επιτυγχάνεται με τη συμμετοχή των στελεχών της εκπαίδευσης σε προγραμματισμένες συναντήσεις εργασίας, οι οποίες πραγματοποιούνται σε ευρωπαϊκή χώρα διαφορετική από εκείνη στην οποία εργάζονται και έχουν συγκεκριμένο θέμα. Οι δραστηριότητες των επισκέψεων μελέτης οργανώνονται από εκπαιδευτικές αρχές (τοπικές, περιφερειακές ή κεντρικές) της χώρας υποδοχής, έχουν διάρκεια το πολύ μια εβδομάδα και το θέμα τους πρέπει να ανταποκρίνεται στις επαγγελματικές αρμοδιότητες των υποψηφίων.

Τέλος, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε και στον κατά κάποιο τρόπο οικονομικό χαρακτήρα του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βίου μάθηση κατά την περίοδο 2007-2013. Πιο συγκεκριμένα, προς όφελος της οικονομικής μεγέθυνσης η νέα πρόταση της Επιτροπής σχετικά με το δημοσιονομικό πλαίσιο για την περίοδο 2007-2013 αντιπροσωπεύει μια αλλαγή στόχευσης.

Στα πλαίσια αυτά, προκειμένου να δημιουργηθούν περισσότερες θέσεις εργασίας καλύτερης ποιότητας, η Επιτροπή προβλέπει:

- Την προσέλκυση ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού ατόμων στην αγορά εργασίας αλλά και τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Έτσι, όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αλλά και οι κοινωνικοί εταίροι καλούνται να εφαρμόσουν πολιτικές που θα

παρακινούν τους εργαζόμενους να παραμένουν στην ενεργό επαγγελματική ζωή και θα τους αποτρέπουν από το να εγκαταλείπουν πρόωρα την αγορά εργασίας. Επιπρόσθετα, κρίνεται σκόπιμο να πραγματοποιηθεί μεταρρύθμιση στο σύστημα κοινωνικής προστασίας προκειμένου να οδηγηθούμε στην καλύτερη ισορροπία μεταξύ ασφάλειας και ευελιξίας.

- Τη βελτίωση της ικανότητας προσαρμογής των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και την αύξηση της ευελιξίας των αγορών εργασίας προκειμένου να μπορέσει η Ευρώπη να προσαρμοστεί στις αναδιαρθρώσεις και στην εξέλιξη των αγορών. Η απλούστευση της αμοιβαίας αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων θα διευκολύνει την κινητικότητα του ανθρώπινου δυναμικού σε ολόκληρη την Ευρώπη ενώ παράλληλα τα κράτη μέλη θα πρέπει να καταργήσουν το ταχύτερο δυνατό όλους τους περιορισμούς στον εν λόγω τομέα.

3.4 Αδυναμίες και Πλεονεκτήματα των Πολιτικών της Ε.Ε

Η προώθηση των πολιτικών που αφορούν την δια βίου μάθηση στην Ευρώπη, σύμφωνα με τη στρατηγική της Λισσαβόνας ως διαδικασία συναντά σημαντικές δυσκολίες. Ειδικότερα οι διαφορές που χαρακτηρίζουν τις διοικητικές και πολιτικές δομές των κρατών μελών παρότι η διοικητική μεταρρύθμιση που προωθείται από την πλευρά της Ένωσης έχει σημειώσει προόδους λειτουργεί ανασταλτικά στην εφαρμογή των αποφάσεων που κινούνται στον «άξονα» της Λισσαβόνας. Ακόμη οι διαφορετικοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης μεταξύ των χωρών και η ανομοιογένεια των εκπαιδευτικών θεσμών μεταξύ των γεωγραφικών περιοχών της Ένωσης, λειτουργούν ανασταλτικά στην διαδικασία εφαρμογής των αποφάσεων της κοινής εκπαιδευτικής πολιτικής. Στις αδυναμίες των εφαρμοζόμενων πολιτικών θα πρέπει να προσθέσουμε την διεύρυνση της Ένωσης με τις δέκα τελευταίες χώρες όπου κάποιες από αυτές αποτελούν πρώην σοσιαλιστικές οικονομίες, καθώς και την κρίση

σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο που ταλανίζει την παγκόσμια οικονομία την τελευταία περίπου δεκαετία. Συνεπώς οι παραπάνω αδυναμίες ερμηνεύουν την έως σήμερα μη ικανοποιητική πρόοδο των πολιτικών που αποφάσισε η Ένωση στα πλαίσια της συνόδου της Λισσαβόνας. Η υιοθέτηση κοινού συνταγματικού χάρτη για όλα τα κράτη μέλη θα επιλύσει σε σημαντικό βαθμό τα προβλήματα που δημιουργούν οι παρατηρηθείσες ανομοιογένειες στις κοινωνικές και πολιτικές δομές των κρατών μελών. Έτσι και η προτεινόμενη αναθεώρηση της στρατηγικής της Λισσαβόνας, θα μπορέσει να ενισχύσει την δυναμική των εφαρμοζόμενων πολιτικών ώστε να επιτευχθούν οι επιθυμητοί στόχοι.

Στον αντίποδα των παραπάνω αδυναμιών η διασυνοριακή προώθηση γνώσης και καινοτομίας, και η χρηματοδότηση δράσεων από την Ε.Ε που προωθούν τις απαιτούμενες αλλαγές σε θεσμικό επίπεδο ενισχύουν τις πολιτικές δομές της Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΒΑΘΜΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

4.1 Η πορεία της δια βίου μάθησης στην Ελλάδα

Στην παρούσα ενότητα μέσα από μια σύντομη ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα από ιδρύσεως του κράτους μετά την επανάσταση του 1821 έως σήμερα θα αναφέρουμε τις σημαντικότερες δράσεις που έγιναν με σκοπό την σύνδεση της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης με την απασχόληση και την δια βίου εκπαίδευση, από όπου οδηγούμαστε τα τελευταία χρόνια για τους λόγους που αναλύσαμε σε προγενέστερα κεφάλαια στην δημιουργία του θεσμού της δια βίου μάθησης.

Κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Καποδίστρια, το 1830 μια ομάδα πνευματικών ανθρώπων οι οποίοι ανήκουν στον ελληνικό διαφωτισμό, βοήθησαν τον κυβερνήτη στην οργάνωση της προσχολικής και γυμνασιακής εκπαίδευσης. Ο μεγάλος κυβερνήτης αν και οραματίζονταν την ίδρυση ενός ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης, οι συνθήκες δεν ήταν αρκετά ώριμες για την ίδρυση ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος, κάτι το οποίο πραγματοποιήθηκε κατά την οθωνική περίοδο με την ίδρυση του πανεπιστημίου Αθηνών και μετέπειτα με το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο.

Κατά τα μέσα του δεκάτου ενάτου αιώνα η ιδιωτική πρωτοβουλία στο χώρο της εκπαίδευσης και της διανοήσης ακολουθώντας την παράδοση του Διαφωτισμού, προχωρεί στην ίδρυση⁵⁹ του «Φιλολογικού

⁵⁹ Για περισσότερα βλέπε: Καψάλης, Α., Παπασταμάτης Α., (2002) «Εκπαίδευση Ενηλίκων Α' Γενικά Εισαγωγικά Θέματα», Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.2.5, σελ 358.

Συλλόγου Παρνασσός» το 1860, στην «Εταιρία Φίλων του Λαού», 1865, ο «*Σύλλογος προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων*» το 1896, το «*Λύκειο των Ελληνίδων*», το 1910.

Κατά το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα σημαντικές είναι οι πρωτοβουλίες του εργατικού κινήματος για την κατάρτιση των εργαζομένων. Το 1911 ιδρύεται στην Αθήνα το «*Κυριακόν Σχολείον Εργατών*», που οργάνωνε βραδινά μαθήματα για τους εργάτες και παράλληλα λειτουργούσε και ως αναγνωστήριο και βιβλιοθήκη, υπό την εποπτεία του Εργατικού Κέντρου Αθηνών. Το 1919⁶⁰ η Σοσιαλιστική Ομοσπονδία Θεσσαλονίκης οργάνωσε στη λέσχη των εργατών βραδινά μαθήματα, ενώ το 1920 ιδρύεται ο σύνδεσμός «*Σοσιαλιστική Νεολαία*» από την ίδια ομοσπονδία με αντίστοιχο κύκλο εργασιών.

Σταθμό στο χώρο της εκπαίδευσης αποτελεί στην τελευταία κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου το 1929 ο νόμος 4397/29 «*περί στοιχειώδους εκπαιδύσεως*». Η θέσπιση του νόμου απέβλεπε στην καταπολέμηση του αναλφαβητισμού ιδιαίτερα στα χαμηλά λαϊκά στρώματα, καθώς και η παροχή στοιχειωδών επαγγελματικών γνώσεων. Με τον ίδιο νόμο καθιερώνεται και ο θεσμός των «*Κυριακών Γεωργικών Σχολείων*» με σκοπό να προσφέρει σε αγρότες γεωργικά και ζωοτεχνικά μαθήματα. Το 1932 ο τότε υπουργός παιδείας Γεώργιος Παπανδρέου προωθεί ένα σχέδιο κατασκευής δημοτικών σχολείων ακόμη και στις πιο αποκεντρωμένες αγροτικές περιοχές με σκοπό την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού.

Στα μεταπολεμικά χρόνια παραμένει ως κυρίαρχος στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής η καταπολέμηση του αναλφαβητισμού την στιγμή που ο δυτικός κόσμος σχεδίαζε πολιτικές προώθησης της εξειδικευμένης γνώσης, και προσαρμογής στα δεδομένα της παγκοσμιοποίησης. Αυτό φαίνεται από την ίδρυση της «*Κεντρικής Επιτροπής Καταπολεμήσεως του Αναλφαβητισμού*», σύμφωνα με το ΝΔ 3094/54⁶¹. Επίσης την ίδια περίοδο με το ΝΔ 2961/54 συστήθηκε ο

⁶⁰ Βλέπε περιεχόμενο παραπομπής 29.

⁶¹ Επισημαίνεται ότι στα πλαίσια του ιδίου νόμου αποφασίστηκε η ίδρυση νυχτερινών δημοτικών σχολείων, και η δημιουργία κέντρων επιμορφώσεως ενηλίκων. Για περισσότερα βλέπε παραπομπή 29.

Οργανισμός Απασχολήσεως και Ασφαλίσεως Ανεργίας (ΟΑΑΑ), ο οποίος μετονομάστηκε σε Οργανισμό Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ). Πρόκειται για ένα σημαντικό θεσμό η σπουδαιότητα του οποίου θα φάνει κυρίως τα επόμενα χρόνια όταν η χώρα ως νέο μέλος της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα επιχειρεί την εναρμόνιση της πολιτικής της με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή σε θέματα απασχόλησης και εκπαίδευσης.

Σε περιφερειακό επίπεδο πολιτικής δράσης σημαντικές ήταν και η δραστηριότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς με τον 3094 /54 συγκροτήθηκαν «Νομαρχιακές Επιτροπές Καταπολεμήσεως του Αναλφαβητισμού» υπό την διοικητική ευθύνη του εκάστοτε νομάρχη. Κατά τη δεκαετία του εβδομήντα και σύμφωνα με προγενέστερο νόμο⁶², οι παραπάνω νομαρχιακές επιτροπές μετονομάζονται σε «Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμορφώσεως», στις οποίες μέχρι σήμερα λειτουργούν Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης.

Η πρώτη προσπάθεια εκσυγχρονισμού του θεσμού της λαϊκής επιμόρφωσης στην Ελλάδα ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1970. Τότε ήταν που δημιουργήθηκε η Διεύθυνση Επιμόρφωσης Ενηλίκων στο Υπουργείο Παιδείας, η οποία με σχετικό νόμο (Ν.1320/1983) αναβαθμίζεται σε Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης (Γ.Γ.Λ.Ε.).

Λίγα μόλις χρόνια μετά, ψηφίζεται ένας νέος νόμος (Ν.1558/1985) που «μεταφέρει» τη Γ.Γ.Λ.Ε. από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων στο Υπουργείο Πολιτισμού, ενώ ορίζεται νομοθετικά μέσα από το Π.Δ. 132 του 1989 η βασική διάρθρωση και οι αρμοδιότητες της Γ.Γ.Λ.Ε. Ακολούθησαν και άλλα Π.Δ., όπως το 386 του 1991, με το οποίο προβλέπεται η μεταφορά της Γ.Γ.Λ.Ε. από το Υπουργείο Πολιτισμού στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Εν συνεχεία με τον νόμο 2009/12.2/1992, καθιερώνεται το Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Σ.Ε.Ε.Κ), με σκοπό⁶³ *«την οργάνωση και παροχή επαγγελματικής κατάρτισης», «την τυπική πιστοποίηση της επαγγελματικής κατάρτισης», «την εναρμόνιση της*

⁶² ΝΔ 442/65.

⁶³ Ν. 2009/12.2/14.2.92.

επαγγελματικής κατάρτισης με το εκπαιδευτικό σύστημα», «την εκτέλεση κάθε είδους εθνικών ή κοινοτικών προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης», «την εκπλήρωση κάθε άλλου παρεμφερούς σκοπού».

Σύμφωνα με τον Ν.2327/1995 ιδρύεται το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε.), ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, ενώ με τον Ν.2525/1997 θεσμοθετούνται τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Σ.Δ.Ε.), στα οποία φοιτούν ενήλικες που δεν έχουν συμπληρώσει την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση και τους χορηγείται μετά από επιτυχή φοίτηση τίτλος ισότιμος του Γυμνασίου (ή Δημοτικού).

Με τον ίδιο νόμο θεσμοθετείται η ίδρυση των Κέντρων Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΚΕΕ) και του Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ενώ με το νόμο που ακολούθησε (Ν.2909/2001) η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης μετονομάζεται σε Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Γ.Γ.Ε.Ε.) και αναλαμβάνει το σχεδιασμό, το συντονισμό και την υλοποίηση σε εθνικό επίπεδο και στον απόδημο ελληνισμό ενεργειών που αφορούν τη διά βίου μάθηση.

Στον ίδιο αυτό νόμο αναφέρεται η σχετική πρόβλεψη σύμφωνα με την οποία το Ι.Δ.ΕΚ.Ε. υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Σκοπός του Ινστιτούτου είναι η τεχνολογική και επιστημονική υποστήριξη των προγραμμάτων της Γ.Γ.Ε.Ε. και η υλοποίηση ενεργειών που αφορούν στη διά βίου μάθηση. Οι δράσεις του Ι.Δ.ΕΚ.Ε. χρηματοδοτούνται από κοινοτικούς και εθνικούς πόρους και από άλλες πηγές.

Στη συνέχεια, και μόλις λίγα χρόνια έπειτα, με το Ν.3191/2003 θεσμοθετείται το Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ), με κύριο στόχο την επίτευξη του συντονισμού και της συμπληρωματικότητας των συστημάτων της Δευτεροβάθμιας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και της Αρχικής και Συνεχιζόμενης Κατάρτισης.

Το εν λόγω Σύστημα (Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση) προκειμένου να συμβάλλει στη σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την απασχόληση και στην εφαρμογή μιας συντονισμένης πολιτικής στο συγκεκριμένο τομέα, επιχειρεί να δώσει σε κάθε πολίτη της χώρας μας τη δυνατότητα να πιστοποιεί τα προσόντα και τις επαγγελματικές του δεξιότητες, ανεξάρτητα από τον τρόπο και τη διαδρομή που ακολούθησε για την απόκτησή τους.

Τέλος, σύμφωνα με το Ν. 3369/2005 για τη «Συστηματοποίηση της Δια Βίου Μάθησης και Άλλες Διατάξεις», που ουσιαστικά αποτελεί τον τελευταίο νόμο που μέχρι στιγμής έχει θεσμοθετηθεί στη χώρα μας σχετικά με τη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση, προβλέπεται η λειτουργία των Φορέων Παροχής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων.

Στον εν λόγω νόμο αναφέρεται και η διαφορά στις έννοιες της δια βίου εκπαίδευσης και δια βίου κατάρτισης. Στα πλαίσια αυτά, ως δια βίου εκπαίδευση ουσιαστικά περιγράφονται οι διαδικασίες απόκτησης γενικής και επιστημονικής γνώσης καθ' όλη την διάρκεια της ζωής του ανθρώπου με σκοπό την απόκτηση ή τη βελτίωση γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων τόσο για την διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας όσο και για την πρόσβαση στην απασχόληση, ενώ ως δια βίου κατάρτιση νοείται η διαδικασία απόκτησης εξειδικευμένης μόρφωσης και πάλι καθ' όλη την διάρκεια ζωής του ανθρώπου με σκοπό όμως την επίτευξη επαγγελματικής εξειδίκευσης στο πλαίσιο συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας⁶⁴. Στην ενότητα που ακολουθεί αναλύεται το θεσμικό πλαίσιο εντός του οποίου εξελίσσεται η διαδικασία προώθησης της δια βίου μάθησης, έχοντας ως κύρια αναφορά τους νόμους 3191/2003 και 3369/2005.

⁶⁴ Eurydice, the information network on education in Europe, Δια Βίου Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ελλάδα, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/EuryPage?country=EL&lang=EL&fragment=275>

4.2 Νομοθετικό πλαίσιο για την προώθηση της δια βίου μάθησης.

Όλα όσα περιγράψαμε στις παραπάνω ενότητες θα πρέπει να προβλέπονται και νομοθετικά προκειμένου οι ενέργειες αυτές αφενός να είναι νομότυπες και αφετέρου να μπορέσουν να γίνουν πράξεις έπειτα από οργανωμένες και συντονισμένες πράξεις.

Η ελληνική πολιτική πραγματικότητα αναφορικά με τη δια βίου μάθηση, εκπαίδευση και κατάρτιση δύναται να μελετηθούν σε δύο βασικούς άξονες, σε δύο διαφορετικά επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε μία μελέτη η οποία να υλοποιούνταν με βάση το υπάρχον Σύνταγμα της χώρας μας και στο δεύτερο επίπεδο μελέτη η οποία θα αναφέροντας στον τρόπο παρέμβασης του κοινού νομοθέτη και των διοικητικών οργάνων.

Το Σύνταγμά μας, όπως έχει διαμορφωθεί το 1975, παρόλες τις επιμέρους ρήτρες για πληθώρα κοινωνικών θεμάτων δεν αναφέρει ρητά και δεν προβλέπει σχετικά την δυνατότητα και το δικαίωμα στην επαγγελματική εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση και εκπαίδευση. Στα πλαίσια αυτά λοιπόν, η σχετική νομοθετική πρόβλεψη στο ισχύον Σύνταγμά μας βρίσκεται μέσα από τα θέματα παιδείας και αφορά στην υποχρέωση που έχει το ελληνικό κράτος να παρέχει δωρεάν παιδεία στους Έλληνες πολίτες (άρθρο 16, παράγραφοι 2 και 4).

Εάν προχωρήσουμε στο δεύτερο επίπεδο σχετικά με την αντιμετώπιση της φιλοσοφίας της δια βίου εκπαίδευσης από την ελληνική πολιτική πραγματικότητα θα πρέπει να αναφερθούμε στις παρεμβάσεις στις οποίες προβαίνει ο κοινός νομοθέτης αλλά και στη γενικότερη αναγκαιότητα του νομοθετικού πλαισίου. Εφόσον παραπάνω αναφέραμε ότι το ισχύον Σύνταγμα δεν προβλέπει κάτι συγκεκριμένο ειδικά για την δια βίου εκπαίδευση και μάθηση γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι οι όποιοι νόμοι έχουν θεσπιστεί και έχουν υιοθετηθεί οφείλονται σε παρεμβάσεις του κοινού νομοθέτη.

Στην ελληνική πραγματικότητα έχουν θεσπιστεί επιμέρους νόμοι οι οποίοι προβλέπουν τη νομοθετική κάλυψη σε θέματα που άπτονται της

επαγγελματικής εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης. Οι δύο νεότεροι σχετικοί νόμοι είναι ο ν. 3191/2003 και ο ν. 3369/2005 και απεικονίζουν την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για στροφή στη φιλοσοφία της δια βίου μάθησης. Εάν κάποιος μελετήσει προσεκτικά τους δύο προαναφερθέντες νόμους αντιλαμβανόμαστε ότι προσανατολίζονται σε έναν από τους βασικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη δια βίου μάθηση όπως αναφέρεται στο κείμενο «Making a European Area of Life Long Learning a Reality»

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε με περισσότερες λεπτομέρειες στους δύο προαναφερθέντες νόμους. Αρχικά θα αναλύσουμε το νόμο ν. 3191/2003 για τον οποίο είχε σχεδιαστεί και σχετικό σχέδιο νόμου, στο οποίο και κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε πριν προχωρήσουμε στη μελέτη του εν λόγω νόμου.

α) Ο νόμος 3191/2003

Ο νόμος ν.3191/2003, ο οποίος εκδόθηκε το 2003 όπως προσδίδει και το όνομά του, αποτελεί τον πρώτο νόμο ο οποίος προσδιορίζει το περιεχόμενο της δια βίου μάθησης στα πλαίσια της ελληνικής πραγματικότητας, κάνοντας πράξη όσα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οραματίστηκε και διατύπωσε στα Συμβούλια της Λισσαβόνας και Φέιρα.

Σε γενικές γραμμές, στο νόμο αυτό οι ρυθμίσεις που περιλαμβάνονται αφορούν στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση και στην εκπαιδευτική κατάρτιση συνολικά. Ο νόμος αποτελείται από έξι κεφάλαια, κάθε ένα από τα οποία περιλαμβάνει συγκεκριμένο αριθμό άρθρων στα οποία ρυθμίζονται οι επιμέρους διατάξεις. Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο το οποίο αποτελείται από δύο άρθρα περιλαμβάνει όλες τις γενικές διατάξεις, τη βασική επιδίωξη του νόμου αυτού, αλλά και εννοιολογική προσέγγιση στις έννοιες που περιγράφονται στον εν λόγω νόμο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, που επίσης αποτελείται από δύο άρθρα, υπάρχει μια πρώτη προσέγγιση στο Εθνικό Σύστημα Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση. Πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 3 του νόμου που βρίσκεται στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται η καταγραφή του Συστήματος που αναφέραμε

παραπάνω, οι βασικοί του στόχοι και λειτουργίες. Στο ίδιο κεφάλαιο, στο άρθρο 4 διατυπώνεται η κεντρική στρατηγική και ο βασικός σκοπός της ύπαρξης και θέσπισης του νόμου 3191/2003. Στην κεντρική αυτή στρατηγική γίνεται αναφορά στα έξι επιμέρους υποσυστήματα του Εθνικού Συστήματος Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση. Στα πλαίσια αυτά γίνεται αναφορά στο σύστημα έρευνας των αναγκών της αγοράς εργασίας, στο σύστημα τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, στο σύστημα αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, στο σύστημα πιστοποίησης της επαγγελματικής κατάρτισης και των επαγγελματικών προσόντων και στο σύστημα συμβουλευτικής, επαγγελματικού προσανατολισμού και σύνδεσης με την αγορά εργασίας.

Επιπλέον, στο τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνεται εκτενής αναφορά στο κανονιστικό και ρυθμιστικό πλαίσιο του Εθνικού Συστήματος Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση, όπως και αναφορά στους διάφορους φορείς που είναι υπεύθυνοι για την εκτέλεση των βασικών λειτουργιών του Συστήματος.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην οργανωτική δομή και λειτουργία του Εθνικού Συστήματος Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση ενώ περιλαμβάνει και τις αντίστοιχες ρυθμίσεις για τα όργανα αυτού και τη Μονάδα Διοίκησης Έργου.

Ακόμη, στο επόμενο κεφάλαιο, στο πέμπτο περιλαμβάνονται οι νομοθετικές προβλέψεις σχετικά με το πρόγραμμα του εν λόγω Συστήματος, το σχεδιασμό αυτού, αλλά και τους πόρους χρηματοδότησης. Επιπρόσθετα στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αναφορά και στους φορείς που είναι υπεύθυνοι για τον έλεγχο και παρακολούθηση του Συστήματος.

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο του νόμου 3191/2003 αναφέρονται οι Νομαρχιακές Επιτροπές Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόλησης. Ακόμη στο εν λόγω κεφάλαιο προβλέπεται και η έναρξη ισχύος τους συγκεκριμένου νόμου.

β) Ο νόμος 3369/2005

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, κινούμενα στην κατεύθυνση ανάπτυξης της δια βίου μάθησης, τα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησαν τακτικές και θέσπισαν νόμους που προάγουν τη φιλοσοφία της δια βίου μάθησης σε όλα τα κράτη-μέλη. Στη χώρα μας, εκτός από το ν. 3191/2003 που περιγράψαμε παραπάνω, τον Ιούνιο του 2005 ψηφίστηκε ο νόμος για τη «*Συστηματοποίηση της δια βίου μάθησης*», ο οποίος αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό βήμα για την εδραίωση της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στη χώρα μας.

Στο άρθρο 1 του πρώτου κεφαλαίου του νόμου 3369/2005 αναφέρεται ρητά ότι οι όποιες διατάξεις προβλέπονται από το νόμο αυτού θα είναι συ συνέχεια και θα δρουν συμπληρωματικά με ότι προβλέπεται από το νόμο 3191/2003. Επιπρόσθετα στο άρθρο αυτό γίνεται αναφορά και στους νέους στόχους και βασικά σημεία προς την κατεύθυνση της δια βίου εκπαίδευσης, προκειμένου να υλοποιηθούν και οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Στο άρθρο 2 του συγκεκριμένου κεφαλαίου καθορίζονται οι φορείς παροχής δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα. Στα πλαίσια αυτά προβλέπεται και η δημιουργία μίας επιτροπής που θα είναι υπεύθυνη για το σωστό συντονισμό και οργάνωση σε θέματα που άπτονται σε θέματα δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης. Έτσι, προβλέπεται η δημιουργία Εθνικής Επιτροπής Δια Βίου Μάθησης, για την οποία προβλέπεται στο συγκεκριμένο άρθρο του νόμο η σύνθεση και η υποστήριξή της σε διοικητικό και επιστημονικό επίπεδο.

Ακόμη, στο άρθρο 3 γίνεται αναφορά στην πιστοποίηση διάφορων επαγγελματικών προγραμμάτων τα οποία έχουν προβλεφθεί για την ανάπτυξη της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης στη χώρα μας. Τα προγράμματα αυτά αναφέρονται στα επόμενα τέσσερα άρθρα (άρθρο 4,5,6, και 7) και εκτός από τη συνοπτική περιγραφή του κάθε προγράμματος ξεχωριστά γίνεται αναφορά και στη διαδικασία εισαγωγής και επιλογής των εκπαιδευόμενων.

Στο άρθρο 8 αναλύεται ο τρόπος αξιολόγησης των προγραμμάτων που έχουν περιγραφεί από παραπάνω άρθρα ενώ τα επόμενα δύο άρθρα, το άρθρο 9 και το άρθρο 10, περιλαμβάνει αναφορές σχετικά με Ινστιτούτα Δια Βίου Εκπαίδευσης, την οργάνωση και τη λειτουργία τους. Ειδικότερα στο άρθρο 9 αναφέρεται *«Τα Ινστιτούτα Δια Βίου Εκπαίδευσης είναι αρμοδια, στα πλαίσια του νόμου αυτού για την οργάνωση και λειτουργία των προγραμμάτων Δια Βίου Εκπαίδευσης των Πανεπιστημίων και των ΤΕΙ»*. Πρόδρομος αυτών υπήρξαν τα προγράμματα σπουδών επιλογής με τον νόμο 2525/1997, τα οποία όμως δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, πιθανόν λόγω ελλιπούς οργάνωσης, και αδυναμίας υποστήριξης από το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο.

Τέλος, στο ενδέκατο και τελευταίο άρθρο του πρώτου κεφαλαίου του ν. 3369/2005 περιλαμβάνονται αναφορές στις διάφορες διατάξεις που προβλέπουν τη φοίτηση στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και στη δυνατότητα αυτού να υλοποιεί προγράμματα που προάγουν τη δια βίου μάθηση και εκπαίδευση.

Σύμφωνα με τα όσα είπαμε παραπάνω παρατηρούμε ότι ο ν. 3369/2005 ουσιαστικά αποτελεί ένα επόμενο βήμα σε όσα είχαν υλοποιηθεί στη χώρα μας σχετικά με την ανάπτυξη και προώθηση της δια βίου μάθησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης. Στον εν λόγω νόμο γίνεται ουσιαστικά για πρώτη φορά αναφορά στην Εθνική Επιτροπή Δια Βίου Μάθησης ενώ διαφαίνεται και η σημασία που το Έθνος προσδίδει στη νέα αυτή φιλοσοφία από την περίληψη του όρου «Δια βίου μάθηση» στο όνομα ακόμα του εν λόγω νόμου («Συστηματοποίηση της δια βίου μάθησης»).

Τέλος, στο εν λόγω νόμο γίνεται προσπάθεια καθιέρωσης της ενιαίας πιστοποίησης. Για την επίτευξη αυτού, το συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο για την παροχή της Δια Βίου Μάθησης επιχειρεί να καλύψει πλέον όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης από τους αντίστοιχους φορείς, ενώ μεριμνά και για τους Δημοσίους Υπαλλήλους. Έτσι, ουσιαστικά δίνεται η δυνατότητα και στους κοινωνικούς εταίρους να δημιουργήσουν φορείς Δια Βίου

Μάθησης, με τελική στόχευση την ενεργό συμμετοχή τους στη Δια Βίου Μάθηση για την ενδυνάμωση της κοινωνικής αποτελεσματικότητάς της

Μέσα από τη μελέτη των δύο παραπάνω νόμων, μπορούμε να αντλήσουμε μια γενική εικόνα σχετικά με το τι προβλέπεται από νομοθετικής άποψης για την ανάπτυξη της δια βίου μάθησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης στη χώρα μας. Ωστόσο, όλες οι σχετικές διατάξεις και ρυθμίσεις που περιγράφηκαν παραπάνω θα πρέπει να είναι σε συνδυασμό και σε σύμπνοια με ότι προβλέπεται από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπροσθέτως με τον νόμο 3577/2007, αποφασίζεται η δημιουργία φορέα διαχείρισης των δράσεων που αφορούν την εκτέλεση του προγράμματος δια βίου μάθησης για την περίοδο 2007 – 2013. συγκεκριμένα ιδρύεται οργανισμός διαχείρισης ευρωπαϊκών προγραμμάτων με την επωνυμία «Σόλων». Ο οργανισμός αυτός αποτελεί νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, και αποστολή του είναι να λειτουργεί ως Εθνικό Γραφείο (Εθνική Μονάδα Συντονισμού). Πολλά βήματα έχουν υλοποιηθεί προς αυτή την κατεύθυνση, υπάρχουν ωστόσο ακόμη περισσότερα βήματα που πρέπει να γίνουν προκειμένου να επιτευχθούν οι Ευρωπαϊκές προσδοκίες και προδιαγραφές.

4.3. Γ.Γ.Ε.Ε και Ι.Δ.Ε.Κ.Ε.: Φορέας δια βίου μάθησης

Προκειμένου να προβούμε σε μελέτη της κατάστασης που επικρατεί στην Ελλάδα σχετικά με τη δια βίου μάθηση αλλά και στα προγράμματα και δραστηριότητες που προβλέπονται από τους διάφορους αρμόδιους φορείς προς αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει αρχικά να αναφερθούμε στη Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Η Γ.Γ.Ε.Ε⁶⁵, είναι ο δημόσιος φορέας ο οποίος σχεδιάζει και αναλαμβάνει δράσεις προς ενίσχυση και ανάπτυξη της δια βίου μάθησης στην Ελλάδα. Ουσιαστικά πρόκειται για έναν επιτελικό φορέα στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων που σχεδιάζει, συντονίζει

⁶⁵ Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Η δια βίου εκπαίδευση και επιμόρφωση ενηλίκων στην Ελλάδα, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: http://www.gsae.edu.gr/life_long_learning.asp

και υλοποιεί σε εθνικό επίπεδο και στον απόδημο ελληνισμό ενέργειες που αφορούν στη δια βίου μάθηση⁶⁶.

Ανάμεσα στις ενέργειες αυτές μπορούμε να αναφέρουμε τις εξής: βασική εκπαίδευση ενηλίκων (τόσο αναφορικά με την καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού όσο και με αναφορικά με τη συμπλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης), γενική εκπαίδευση και κατάρτιση ενηλίκων (παροχή συνεχιζόμενης κατάρτισης), κατάρτιση και επιμόρφωση ειδικών ομάδων που απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό, υλοποίηση προγραμμάτων εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας καθώς και εκπαίδευσης στον τομέα των νέων τεχνολογιών, κοινωνικο-πολιτιστική εκπαίδευση και επιμόρφωση που αφορά σε θέματα πολιτισμού, υγείας και περιβάλλοντος καθώς και ενημέρωση για θέματα κοινωνικά, πολιτιστικά και ευρωπαϊκά, ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και κατάρτιση καθώς και η σύνδεση και συνεργασία με τα σύγχρονα συστήματα ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων⁶⁷.

Με στόχο την ενίσχυση των δραστηριοτήτων της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Γ.Γ.Ε.Ε.) δημιουργήθηκε ο φορέας που είναι υπεύθυνος για τη δια βίου μάθηση στη χώρα μας. Ο φορέας αυτός έχει το όνομα «Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε.)⁶⁸» και πρόκειται για ένα νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου το οποίο υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Γ.Γ.Ε.Ε.).

Βασικό σκοπό του εν λόγω Ινστιτούτου αποτελεί η υποστήριξη, τόσο σε επιστημονικό όσο και σε τεχνολογικό επίπεδο των προγραμμάτων της Γ.Γ.Ε.Ε. και η υλοποίηση ενεργειών που αφορούν στη δια βίου μάθηση. Για να επιτευχθεί ο προαναφερθέν σκοπός θα πρέπει να προβλεφθεί η

⁶⁶ Ρομπόλης Σ., Δημουλάς Κ., Γαλατά Β., Η δια βίου Επαγγελματική Κατάρτιση στην Ελλάδα, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ (1999)

⁶⁷ Παληός Ζ., Δημουλάς Κ., Παπαδόγαμβρος Β., Κατάρτιση – Απασχόληση, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ (2003)

⁶⁸ Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.ideke.edu.gr/programs.asp?cat=2&pr=32>

ενσωμάτωση της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών μέσα από σύγχρονα εκπαιδευτικά πολυμέσα αλλά και να δημιουργηθεί η κατάλληλη υλικοτεχνική και εκπαιδευτική υποδομή.

α) Σχολεία δεύτερης ευκαιρίας

Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Σ.Δ.Ε.) ανήκουν στη συνολική δράση του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων και έχουν θεσμοθετηθεί στη χώρα μας με το νόμο 2525/97, σύμφωνα με τις αντίστοιχες διακηρυγμένες αρχές εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αποτελεί ένα είδος σχολείου, που απευθύνεται, όμως, μόνο σε ενήλικες οι οποίοι δεν έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια, υποχρεωτική εκπαίδευσή τους. Διαφέρει σε πολλούς τομείς από τα «τυπικά» σχολεία τόσο ως προς το περιεχόμενο της εκπαίδευσης που παρέχεται, όσο και ως προς τη μεθοδολογία αξιολόγηση των «μαθητών». Το κοινό τους στοιχείο (ανάμεσα στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και στα «τυπικά σχολεία»), ωστόσο, είναι ότι και στις δύο αυτές περιπτώσεις η παρεχόμενη εκπαίδευση είναι δωρεάν.

Στο σημείο αυτό να τονίσουμε ότι η εκπαίδευση μέσω των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας διαρκεί δύο έτη, ενώ με την αποφοίτηση από αυτό, ο «μαθητής» λαμβάνει τον αντίστοιχο τίτλο, ο οποίος είναι ισοδύναμος με απολυτήριο Γυμνασίου⁶⁹. Ανάμεσα στα μαθήματα που παρέχονται (σύνολο 25 ωρών σε εβδομαδιαία βάση είναι τα εξής: Ελληνική Γλώσσα, Μαθηματικά, Πληροφορική, Αγγλικά, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Φυσικές Επιστήμες κ.α. Από τα προαναφερθέντα αντιλαμβανόμαστε ότι ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην απόκτηση βασικών προσόντων και στην ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων. Ακόμη, καθώς οι εξελίξεις στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας τρέχουν, είναι εμφανές ότι τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας θα παρέχουν στους «μαθητές» τους την απαραίτητη ψηφιακή γνώση, την εξοικείωση με τη χρήση των νέων τεχνολογιών,

⁶⁹ Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: http://www.ideke.edu.gr/sde/ArticlesMain_old.asp?article_id=3&article_id=&

εκμάθηση ξένης γλώσσας, και γενικότερα θα βελτιώνουν τη δυνατότητα πρόσβασης του κάθε «μαθητή» στην αγορά εργασίας.

Βασικός στόχος των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας είναι η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, αλλά και ο περιορισμός του φαινομένου του αναλφαβητισμού. Επιπρόσθετα, με την ενίσχυση της εκπαίδευσης και της μόρφωσης των ατόμων μιας κοινωνίας επιτυγχάνεται η ποιοτικότερη και αποδοτικότερη απασχολησιμότητά τους στο χώρο εργασίας τους, αλλά και η πλέον ενεργή συμμετοχή τους σε διάφορες πτυχές της καθημερινότητάς τους, όπως τη συμμετοχή στα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα.

β) Κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω στα πλαίσια της δραστηριότητας του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης ανήκουν και τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε.)⁷⁰, τα οποία αποτελούν μία καινοτομία στα πλαίσια της εθνικής δραστηριοποίησης προς ανάπτυξη της δια βίου μάθησης. Ο βασικός στόχος των Κέντρων Εκπαίδευσης Ενηλίκων είναι η αναβάθμιση και η ενίσχυση των δεδομένων και υπαρχόντων γνώσεων και δεξιοτήτων που το κάθε άτομο διαθέτει αλλά και η απόκτηση νέων βασικών δεξιοτήτων.

Το παραπάνω καθίσταται δυνατό έπειτα από την παρακολούθηση των σχετικών προγραμμάτων τα οποία περιλαμβάνουν πολλές εκπαιδευτικές ενότητες όπως: Ελληνική Γλώσσα και Ιστορία, Ευρωπαϊκές Γλώσσες και Ευρωπαϊκή Ιστορία., Βασικές Γνώσεις Μαθηματικών και Στατιστικής. Τεχνολογίες Πληροφορικής – Επικοινωνιών, Οικονομία – Επιχειρήσεις κ.α. Η ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος που προβλέπεται από τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων οδηγεί στην απόκτηση του «Πιστοποιητικού Επιμόρφωσης» ή του Πιστοποιητικού δια βίου εκπαίδευσης. Το πρώτο δίνεται στα προγράμματα εκπαίδευσης που διαρκούν έως και 75 ώρες, ενώ το δεύτερο δίδεται για προγράμματα που

⁷⁰ Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://kee.ideke.edu.gr/?p=activities>

ξεπερνούν τις 75 ώρες. Στο σημείο αυτό να τονίσουμε ότι συνήθως τα Προγράμματα εκπαίδευσης που εντάσσονται στη δράση των Κέντρων Εκπαίδευσης Ενηλίκων πραγματοποιούνται ανά εξάμηνο (μία περίοδο από Σεπτέμβριο έως Ιανουάριο και μία δεύτερη περίοδο από Φεβρουάριο έως Ιούνιο) ενώ υπάρχει και δυνατότητα δημιουργίας θερινών τμημάτων⁷¹.

γ) Σχολές γονέων

Όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα οι σχολές γονέων είναι άλλη μία δραστηριότητα, άλλος ένας θεσμός, που υπάγεται στη συνολική δράση του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ).

Ο κυριότερος στόχος των σχολών γονέων είναι να προσφέρουν ποιοτική, διαρκή ενημέρωση στους γονείς, ή και στους κηδεμόνες των ενηλίκων προκειμένου μέσα από την ενημέρωση αυτοί να επιτευχθούν επιμέρους, στόχοι, όπως αυτοί αναφέρονται παρακάτω.

Στόχοι Σχολών Γονέων	
Ο κεντρικός στόχος των σχολών γονέων είναι η ενημέρωση των γονέων	Τα θέματα αυτά δύνανται να αφορούν α) στη βελτίωση της επικοινωνίας μέσα στην οικογένεια β) στην ουσιαστική επικοινωνία των γονέων με το σχολείο γ) στη βελτίωση των γνώσεων των γονέων σχετικά με τις ψυχικές, κοινωνικές, πνευματικές και άλλες ανάγκες των παιδιών σε κάθε στάδιο ανάπτυξής τους δ) στην ενθάρρυνση της συμμετοχής των γονέων στις σχολικές δραστηριότητες και της συνεργασίας τους με τους εκπαιδευτικούς των σχολείων για την αποτελεσματικότερη παροχή βοήθειας στα παιδιά τους. ε) στη βελτίωση των γνώσεων των γονέων και στην

⁷¹ Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://kee.ideke.edu.gr/?p=activities>

	ανάπτυξη δεξιοτήτων για την έγκαιρη διάγνωση και αντιμετώπιση δύσκολων συμπεριφορών των παιδιών τους. στ) στην απόκτηση ικανοτήτων έτσι ώστε να μπορούν να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις του νηπιαγωγείου, δημοτικού, γυμνασίου και λυκείου. ζ) στη συμβουλευτική υποστήριξη και αγωγή υγείας των οικογενειών των τσιγγάνων, μουσουλμάνων, παλιννοστούντων και μεταναστών
--	--

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι έχουν αναπτυχθεί και υιοθετηθεί πολλά επιμορφωτικά προγράμματα, το κάθε ένα από τα οποία είναι διαφορετικής διάρκειας και στοχεύει σε διαφορετική πληθυσμιακή ομάδα.

Τα προγράμματα που έχουν αναπτυχθεί προς αυτή την κατεύθυνση είναι τα εξής:

- Πρόγραμμα «Συμβουλευτική Γονέων», το οποίο είναι προσανατολισμένο στη σωστή καθοδήγηση των γονέων και στη σωστή στάση συμπεριφοράς. Το εν λόγω πρόγραμμα είναι διάρκειας 40 ωρών.
- Πρόγραμμα «Σχέσεις Σχολείου-Οικογένειας»: είναι προσανατολισμένο στη διαμόρφωση ποιοτικών σχέσεων ανάμεσα στο θεσμό της οικογένειας και σε αυτόν του σχολείου. Η διάρκεια του εν λόγω προγράμματος είναι 20 ώρες.
- Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και συμβουλευτική υποστήριξη των οικογενειών των τσιγγάνων, μουσουλμάνων, παλιννοστούντων και μεταναστών»: αναφέρεται στις ιδιαίτερες προαναφερθείσες ομάδες του πληθυσμού της χώρας μας και αφορά στην παροχή συμβουλών και σωστής συμπεριφοράς. Η διάρκεια του προγράμματος αυτού είναι μεγαλύτερη από τη διάρκεια των δύο παραπάνω προγραμμάτων και ανέρχεται στις 50 ώρες.

δ) Κέντρο διά βίου εκπαίδευσης - επιμόρφωσης ενηλίκων από απόσταση

Πέρα από όλα τα προγράμματα και δραστηριότητες που περιγράψαμε παραπάνω και εντάσσονται στη δράση του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων υπάρχει ακόμα άλλος ένας φορέας που εντάσσεται στη συνολική δράση του ΙΔΕΚΕ. Πρόκειται για το Κέντρο Δια Βίου Εκπαίδευσης – Επιμόρφωσης Ενηλίκων⁷² από απόσταση και η ιδιαιτερότητα του εν λόγω προγράμματος έγκειται κυρίως στο γεγονός ότι η παρεχόμενη εκπαίδευση θα πρέπει να παρέχεται στον εκπαιδευόμενο από μακρινή απόσταση⁷³.

Για αυτό το λόγο, και δεδομένης της ιδιαίτερης ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών και της ψηφιακής γνώσης η εν λόγω εκπαίδευση παρέχεται ηλεκτρονικά, μέσα από πληθώρα πολυμέσων και μέσα από τη χρήση του διαδικτύου.

Ανάμεσα, λοιπόν, στη δράση του ΙΔΕΚΕ εμπλέκεται και η Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Γ.Γ.Ε.Ε.) η οποία προκειμένου να προσφέρει στον παραπάνω στόχο και προγραμματισμό μεριμνά για τη διαμόρφωση του Κέντρου Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης Ενηλίκων από Απόσταση, το οποίο και ονομάζει «Αρχιμήδης». Το εν λόγω Κέντρο, προκειμένου να αναπτυχθεί το στηρίζει στο πρόγραμμα που η ίδια πιλοτάρει, το «Δημιουργία Προηγμένων Εκπαιδευτικών Διαδικτυακών Υπηρεσιών»⁷⁴.

⁷² Κέντρο Διά Βίου Εκπαίδευσης - Επιμόρφωσης Ενηλίκων από Απόσταση, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.keeenap.gr/keeenap/>

⁷³ Κέντρο Διά Βίου Εκπαίδευσης - Επιμόρφωσης Ενηλίκων από Απόσταση, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.keeenap.gr/keeenap/>

⁷⁴ Κέντρο Διά Βίου Εκπαίδευσης-Επιμόρφωσης Ενηλίκων από Απόσταση, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.ideke.edu.gr/programs.asp?cat=1&pr=4>

ε) Ανεξάρτητα προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης

Εκτός από τους οργανωμένους φορείς και οργανισμούς που έχουμε προαναφέρει και είναι υπεύθυνοι για την προώθηση και ανάπτυξη της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης υπάρχουν και κάποια άλλα ανεξάρτητα προγράμματα, τα οποία μέσα από τη δράση τους προσφέρουν και αυτά με τη σειρά τους εφόδια προκειμένου να ενισχυθεί ο θεσμός της δια βίου μάθησης.

Βασικός σκοπός των προγραμμάτων αυτών είναι η δυνατότητα συμμετοχής των ενηλίκων πολιτών της χώρας σε Προγράμματα Διά Βίου Εκπαίδευσης, τα οποία παρέχουν ευκαιρίες απόκτησης, εκσυγχρονισμού ή αναβάθμισης γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, συμπληρωματικών προς την τυπική εκπαίδευση, την αρχική επαγγελματική κατάρτιση και την προηγούμενη προσωπική, κοινωνική και επαγγελματική εμπειρία, καθώς και δυνατότητα πιστοποίησης των αποκτηθέντων γνώσεων από την παρακολούθηση των συγκεκριμένων προγραμμάτων.

Στα πλαίσια αυτά, οι στόχοι οι οποίοι τίθενται προς πραγμάτωσης της δυνατότητα αυτής είναι η ανάπτυξη της προσωπικότητας, η βελτίωση της απασχολησιμότητας και της ενεργού συμμετοχής στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή αλλά και η προώθηση της ανάπτυξης, της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής.

Τα προγράμματα αυτά διακρίνονται σε Προγράμματα τα οποία προβλέπουν τη φυσική παρουσία του εκπαιδευόμενου και σε Προγράμματα τα οποία έχουν προβλεφθεί για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών από απόσταση.

Στα πλαίσια αυτά στη συνέχεια θα αναφέρουμε μέσα από τον πίνακα που ακολουθεί σε κάποια ενδεικτικά προγράμματα που ανήκουν σε κάθε μία από τις δύο προαναφερθείσες κατηγορίες⁷⁵.

Ανεξάρτητα Προγράμματα Δια Βίου Εκπαίδευσης	
Προγράμματα που απαιτούν τη φυσική παρουσία του εκπαιδευόμενου	• Τεχνολογίες Πληροφορικής-Επικοινωνιών, διάρκειας ενός εκπαιδευτικού έτους, 250 ώρες • Οικονομία-Διοίκηση-Επιχειρήσεις, διάρκειας ενός εκπαιδευτικού έτους, 250 ώρες • Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, διάρκειας 125 ωρών • Ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων στο χώρο εργασίας, διάρκειας 125 ωρών • Διαχείριση κινδύνων και κρίσεων και αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών, διάρκειας 125 ωρών
Προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης από απόσταση	• Τεχνολογίες Πληροφορικής-Επικοινωνιών, διάρκειας ενός εκπαιδευτικού έτους, 250 ώρες • Οικονομία – Διοίκηση – Επιχειρήσεις, διάρκειας ενός εκπαιδευτικού έτους, 250 ώρες • Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Ενηλίκων, διάρκειας 100 ώρες

4.4 Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Ανάλογο εννοιολογικό περιεχόμενο έχει και ο θεσμός του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Ε.Α.Π). Ο εν λόγω θεσμός ξεκίνησε στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 90, με αποστολή την παροχή προπτυχιακής και μεταπτυχιακής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης. Αν και ως προς το περιεχόμενο σπουδών, και την απονομή τίτλων δεν διαφέρει από τα αντίστοιχα πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας, διαφοροποιείται ως προς το καθεστώς λειτουργίας όπου η παροχή

⁷⁵ Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.ideke.edu.gr/programs.asp?cat=2&pr=32>

σπουδών γίνεται με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, οι φοιτητές του καταβάλλουν δίδακτρα, και τέλος η επιλογή φοιτητών είναι ανεξάρτητη από την διαδικασία των εισαγωγικών εξετάσεων. Έτσι δίνεται η δυνατότητα σε αποφοίτους της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που κατά το παρελθόν έχουν αποτύχει στις εισαγωγικές εξετάσεις, να έχουν μια ακόμη ευκαιρία εισαγωγής σε ένα ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα.

4.5. Η Δράση του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ).

Ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού αποτελεί έναν από τους ιστορικότερους θεσμούς στον τομέα της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης. Ειδικότερα η λειτουργία του Οργανισμού θέτει τους ακόλουθους στόχους:

1. *«Τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό του εργατικού δυναμικού»*
2. *«Την τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση του εργατικού δυναμικού»*
3. *«την διευκόλυνση της επαφής μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας»*
4. *«Επιδοτήσεις ανέργων, την συμπλήρωση των επιδομάτων κύησης και μητρότητας που παρέχει το ΙΚΑ κλπ».*
5. *«Επιχορήγηση νέων ελεύθερων επαγγελματιών»*
6. *«Προγράμματα Εκπαίδευσης Προσωπικού Ιδιωτικών Επιχειρήσεων»*

Σήμερα ο ΟΑΕΔ διαφοροποιεί την πολιτική του ως προς τα ζητήματα που αποτελούν το αντικείμενο λειτουργίας του, σε σχέση με το παρελθόν, υιοθετώντας τις επιδράσεις από την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε μια γενική παρουσίαση του σχεδίου δράσης του οργανισμού για την προώθηση της αρχικής εξειδίκευσης, και της δημιουργίας νέων

θέσεων εργασίας προωθούνται προγράμματα όπως τα ΤΕΕ μαθητείας⁷⁶ με εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας, καθώς και προγράμματα δημιουργίας κινήτρων στις επιχειρήσεις, ώστε μέσα από την απασχόληση εργαζομένων να παρέχεται η δυνατότητα πρακτικής άσκησης.

Η θεσμική πρόοδος στο πεδίο δράσης του οργανισμού και η συμβολή του στην προώθηση της δια βίου μάθησης αποτυπώνεται στην εισήγηση⁷⁷ του διοικητή του, ο οποίος περιγράφει ως ακολούθως τις εκτελούμενες δράσεις: *«Η ειδοποιός διαφορά σε σχέση με το παρελθόν, είναι σήμερα ο τρόπος με τον οποίο εμπλέκεται ο ΟΑΕΔ στα θέματα της δια βίου μάθησης και υλοποιεί τις πολιτικές υποστήριξης του ανέργου ή του νεοεισερχόμενου στην αγορά εργασίας. Η πορεία του ανέργου σε επιτυχείς διαδρομές διαφυγής από την ανεργία, απαιτεί στοχευμένη και εξατομικευμένη προσέγγιση και όχι απλώς την παροχή δικαιώματος συμμετοχής του σε οιοδήποτε πρόγραμμα. Για αυτό το λόγο, τα δύο τελευταία χρόνια έχουμε αναπτύξει διαδικασίες, μεθοδολογικά εργαλεία και επιστημονική υποστήριξη στο πλαίσιο της Εξατομικευμένης Παρέμβασης, η οποία ως διαδικασία στηρίζεται στην μοναδικότητα κάθε ατόμου που προσέρχεται στα Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης. Έτσι δημιουργείται ένα ατομικό σχέδιο δράσης που βασίζεται στο προφίλ των ποιοτικών χαρακτηριστικών του εργαζόμενου».*

4.6 Επαγγελματική Κατάρτιση Α.Ε

Στα πλαίσια των γενικότερων δράσεων για την προώθηση της δια βίου μάθησης σύμφωνα με την στρατηγική της Λισσαβόνας, ιδρύεται μία νέα ανώνυμη εταιρεία με το όνομα “Επαγγελματική Κατάρτιση Α.Ε.». Η εταιρεία αυτή είναι θυγατρική εταιρεία του Ο.Α.Ε.Δ. και όπως είναι

⁷⁶ Αμίτσης Γ., (2000). «Θεσμοί και Πολιτικές Επαγγελματικής Κατάρτισης», εκδόσεις Παπαζήση, σελ 257.

⁷⁷ Βερναδάκης Γ., (2006). «Η Εξατομικευμένη Προσέγγιση της Δια Βίου Μάθησης». Πρακτικά του Πανελλήνιου Επιστημονικού Συνεδρίου με τίτλο «Δια Βίου Μάθηση για την Ανάπτυξη, την Απασχόληση και την Κοινωνική Συνοχή», Παν. Θεσσαλίας.

λογικό ανήκει στον δημόσιο τομέα. Η σύστασή της και η προβλεπόμενη λειτουργία της αναφέρονται στο νόμο 2959/2001. Ο βασικός σκοπός λειτουργίας της, που αποτελεί και τον κύριο στόχο δραστηριοποίησής της είναι η ανάληψη διαφόρων δραστηριοτήτων επαγγελματικής κατάρτισης αλλά και η εφαρμογή προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης, δια βίου μάθησης και συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης⁷⁸.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στη δράση και στο έργο της «Επαγγελματικής Κατάρτισης Α.Ε.». Η εταιρεία αυτή συνεχίζει το έργο του ΟΑΕΔ στη χώρα μας προσφέροντας σημαντικές υπηρεσίες επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στους έλληνες πολίτες. Ανάμεσα στις αρμοδιότητές της, όπως αναφέρονται στις ιδρυτικές διατάξεις αυτής είναι οι εξής: η μέριμνα σχετικά με τη σύσταση και τη λειτουργία των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης, των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης, των Κέντρων Καταπολέμησης Κοινωνικού Αποκλεισμού και των Σχολών Επαγγελματικής Κατάρτισης Ατόμων με Αναπηρίες. Επιπρόσθετα, άλλη μία βασική δραστηριότητα της υπό εξέταση εταιρείας είναι η σύνδεση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με την απασχόληση, στο πλαίσιο εφαρμογής της Επαγγελματικής και της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης, σε συνεργασία με τον ΟΑΕΔ. Ακόμη η εταιρεία μεριμνά για την προσαρμογή και αναβάθμιση των προσόντων και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού στις σύγχρονες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας και στις τεχνολογικές εξελίξεις με την εκτέλεση προγραμμάτων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης.

Αναφορικά με τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που ανήκουν στην εταιρεία «Επαγγελματική Κατάρτιση Α.Ε.» μπορούμε να αναφέρουμε ότι στα πλαίσια αυτών υπάγονται 28 Ι.Ε.Κ. τα οποία έχουν ως στόχο την παροχή κάθε είδους Επαγγελματικής Κατάρτισης, αρχικής ή συμπληρωματικής, με την εξασφάλιση στους καταρτιζόμενους των

⁷⁸ Επαγγελματική Κατάρτιση Α.Ε., διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.ep-katartisi.gr/>

αντιστοίχων προσόντων και τη δυνατότητα απόκτησης Διπλώματος Επαγγελματικής Κατάρτισης μετά την επιτυχή πιστοποίηση αυτών σε προγράμματα που δεν εντάσσονται στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Σε ότι αφορά την συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση, οι φορείς του ιδιωτικού, και του δημοσίου τομέα που έχουν ανάλογο αντικείμενο είναι τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης(Κ.Ε.Κ). Την ευθύνη της πιστοποίησης αυτών έχει το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης και Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών (Ε.ΚΕ.ΠΙΣ.)⁷⁹.

Ακόμη, ανάμεσα στις δραστηριότητες της “Επαγγελματικής Κατάρτισης Α.Ε.». συγκαταλέγεται και η εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης για άτομα με ειδικές ανάγκες. Επιπρόσθετα η Εταιρεία οργανώνει και υλοποιεί προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης που της ανατίθενται ενώ παράλληλα εκπονεί μελέτες για την επίτευξη του σκοπού της. Τέλος, άλλη μια δραστηριότητά της αποτελεί η συμμετοχή της σε διάφορα ευρωπαϊκά και διεθνή δίκτυα με σκοπό την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειρίας ή πληροφοριών που έχουν σκοπό την επαγγελματική κατάρτιση και τη διαβίωση μάθηση.

⁷⁹ Βλέπε Μπαλωτή Ξ (1996), «Αρχική και Συνεχιζόμενη Κατάρτιση στην Ελλάδα» . Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας σελ 31-32.

4.7 Η Δράση του Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ)

Με τον νόμο 2009/12.2/14.2, ιδρύεται νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «*Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης*», με ανάλογο περιεχόμενο αρμοδιοτήτων και δράσεων με αυτή των ΙΕΚ της Επαγγελματικής Κατάρτισης Α.Ε, με τη διαφορά ότι ελέγχει τους εκπαιδευτικούς φορείς⁸⁰ επαγγελματικής κατάρτισης που ανήκουν στην δικαιοδοσία του υπουργείου παιδείας. Οι στόχοι του εν λόγω θεσμού συνοψίζονται στα ακόλουθα τέσσερα σημεία:

1. Οργάνωση και λειτουργία των δημοσίων Ι.Ε.Κ
2. Εποπτεία των ιδιωτικών Ι.Ε.Κ
3. Την ευθύνη πιστοποίησης των παρεχόμενων τίτλων που απονέμουν τα ιδιωτικά και δημόσια Ι.Ε.Κ.
4. την πραγματοποίηση των στόχων του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.

Σε ότι αφορά το νομικό πλαίσιο λειτουργίας του οργανισμού, εποπτεύεται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων⁸¹, ενώ χαρακτηρίζεται από διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια.

⁸⁰ Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης.

⁸¹ Αμίτσης Γ., (2000). «Θεσμοί και Πολιτικές Επαγγελματικής Κατάρτισης», εκδόσεις Παπαζήση, σελ 45-46.

4.8. Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ)

Στον νόμο για τη «Συστηματοποίηση της Δια βίου Μάθησης», και πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 2 αναφέρονται οι φορείς δια βίου εκπαίδευσης και δια βίου κατάρτισης. Ανάμεσα στους φορείς που ανήκουν και απαρτίζουν την Επιτροπή Δια βίου Μάθησης ανήκει και ο Γενικός Γραμματέας του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης⁸².

Από την αναφορά στο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης στο νόμο αναφορικά με τη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση αντιλαμβανόμαστε τη σημασία αυτού στην δράση της χώρας για της ανάπτυξη και υιοθέτηση της δια βίου μάθησης.

Το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.)⁸³, αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου το οποίο εποπτεύεται από το Υπουργείο Εσωτερικών. Η βασική αποστολή του έχει ως κύρια αποστολή τη διαρκή βελτίωση της οργάνωσης και λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, μέσω της εκπαίδευσης και της διαρκούς επιμόρφωσης του ανθρώπινου δυναμικού. Με αυτόν τον τρόπο συμβάλει και αυτό με τη σειρά του στην ενίσχυση της δια βίου μάθησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης στη χώρα μας.

Αρχικά, το εν λόγω Κέντρο είχε το όνομα ΕΚΔΔ, για το οποίο προβλέφθηκε και η ίδρυση της Εθνικής Σχολής Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε αντίστοιχο σχέδιο νόμου. Στα πλαίσια αυτά και προκειμένου να δημιουργηθεί μία σύγχρονη, ευέλικτη και αποτελεσματική Δημόσια

⁸² Σχέδιο Νόμου, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: '

www.ntua.gr/posdep/NOMOI/Nomosxedio_Dia_Biou.doc

⁸³ Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: http://www.ekdd.gr/EKDDA/ekdda_skopoi.htm

Διοίκηση ικανή να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των πολιτών το Ε.Κ.Δ.Δ. μετονομάζεται σε Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.).

Το στρατηγικό όραμα του Ε.Κ.Δ.Δ.Α., όπως και η νέα αντίληψη για τη Δημόσια Διοίκηση και Αυτοδιοίκηση, στηρίζεται στην κινητοποίηση και την ενεργό συμμετοχή -συνέργια του ανθρώπινου δυναμικού της για την υλοποίηση αυτών των στόχων, που συνεισφέρουν στην ευημερία του πολίτη.

Με την ίδρυση του ΕΚΔΔΑ δημιουργείται ουσιαστικά ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός φορέας ο οποίος δεν περιορίζεται πλέον στη υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων αλλά αποκτά τη δυνατότητα πραγματοποίησης ερευνών και μελετών με στόχο τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος προσδιορισμού και ικανοποίησης των εκπαιδευτικών αναγκών των δημοσίων υπηρεσιών.

Οι αρμοδιότητες του Ινστιτούτου Επιμόρφωσης (ΙΝΕΠ) (το οποίο αποτελεί μία από τις εκπαιδευτικές μονάδες του ΕΚΔΔΑ) ενισχύονται με στόχο την αποτελεσματικότερη κάλυψη επιμορφωτικών αναγκών της Δημόσιας Διοίκησης. Το ΙΝΕΠ, αναλαμβάνει την αρμοδιότητα της ενημέρωσης και επιμόρφωσης των αιρετών οργάνων των ΟΤΑ, στα πλαίσια της πολιτικής για τη δημιουργία μίας ισχυρής Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Πάντως, από την άνοιξη του 2004, το Ε.Κ.Δ.Δ.Α., στα πλαίσια της ευρύτερης κυβερνητικής πολιτικής για την αναμόρφωση του κράτους και ανταποκρινόμενο στις νέες απαιτήσεις της ευρωπαϊκής κοινωνίας της γνώσης και των ταχύτατων μεταβολών, διανύει περίοδο αναδιοργάνωσης και χάραξης μιας νέας πολιτικής ως προς το σχεδιασμό και την υλοποίηση των ερευνητικών και εκπαιδευτικών του δράσεων.

Το Ε.Κ.Δ.Δ.Α. προκειμένου να επιτύχει με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα τους στόχους του προχωράει σε υπογραφή σχετικής συμφωνίας με την Α.Δ.Ε.Δ.Υ.. Η συμφωνία αυτή έχει ως βασικό στόχο την από κοινού διαμόρφωση ενός σύγχρονου συστήματος επιμόρφωσης,

πιστοποίησης και αξιολόγησης των δημοσίων υπαλλήλων. Επιπρόσθετα, προκειμένου να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη σημασία της αποκέντρωσης των δραστηριοτήτων του, το Ε.Κ.Δ.Δ.Α. οργάνωσε και άρχισε τη σταδιακή λειτουργία δώδεκα Περιφερειακών Ινστιτούτων Επιμόρφωσης (Π.ΙΝ.ΕΠ.) στις έδρες αντίστοιχων διοικητικών περιφερειών, καλύπτοντας έτσι τις ανάγκες της χώρας.

Ακόμη, προσανατολισμένο στις αλλαγές της σύγχρονης κοινωνίας το Ε.Κ.Δ.Δ.Α. δραστηριοποιείται προς την ικανοποίηση των αναγκών για αξιοποίηση νέων Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών στο χώρο της Δημόσιας Διοίκησης αλλά και των αναγκών για δημιουργία στελεχών εξειδικευμένων στην τουριστική οικονομία και ανάπτυξη.

Αναλυτικότερα, τα βασικά σημεία στα οποία επικεντρώνεται η αποστολή του Ε.Κ.Δ.Δ.Α. μπορούν να συνοψιστούν στα εξής: η επαγγελματική κατάρτιση, εκπαίδευση και επιμόρφωση, η επιμόρφωση των αιρετών οργάνων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, η δημιουργία στελεχών για τη δημόσια διοίκηση και την τοπική αυτοδιοίκηση, η εκπόνηση ερευνών και μελετών και η κοινοποίηση των συμπερασμάτων τους στον Υπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης για τη χάραξη στρατηγικής για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της δημόσιας διοίκησης και την εισαγωγή οργανωτικών αλλαγών σε αυτή, η συμβολή στο διαρκή εκσυγχρονισμό της οργάνωσης και λειτουργίας, μέσω της έρευνας των διαδικασιών και της δομής των φορέων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, της εκπόνησης μελετών και σχεδίων και της συμβουλευτικής υποστήριξης της εφαρμογής τους, η υποστήριξη διαδικασιών για την εφαρμογή των μεταρρυθμιστικών δράσεων του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, όπως και των διαγωνισμών ποιότητας μεταξύ των δημοσίων υπηρεσιών, που διεξάγονται από τον ίδιο φορέα, η θέσπιση του ατομικού δελτίου κατάρτισης των υπαλλήλων για την παρακολούθηση της πορείας της επιμόρφωσής τους⁸⁴.

⁸⁴ Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: http://www.ekdd.gr/EKDDA/ekdda_skopoi.htm

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζουμε τα τελικά συμπεράσματα όπως προκύπτουν από την ανάλυση των θεματικών ενοτήτων που προηγήθηκαν σε προγενέστερα κεφάλαια. Ειδικότερα:

Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης από τα μέσα του εικοστού αιώνα διαμορφώνει το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών επιδρώντας στην διαμόρφωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των ακολουθούμενων πολιτικών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται στα «όρια» της παγκοσμιοποίησης, να διαμορφώσει τις πολιτικές που θα την οδηγήσουν στην οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση. Το μοντέλο της ευρωπαϊκής πολιτικής αποτελεί ένα πολυτμηματικό κατασκεύασμα με πληθώρα ενδιάμεσων και τελικών στόχων η υλοποίηση των οποίων στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην επιτυχία των στόχων που θέτει η ευρωπαϊκή πολιτική στον τομέα της επαγγελματικής εξειδίκευσης και κατάρτισης, όπου με την πάροδο των ετών αποκτούσε πιο διευρυμένο εννοιολογικό περιεχόμενο λόγω των συνθηκών που δημιουργούσε η διαδικασία επίτευξης των βασικών στόχων, με τελικό εννοιολογικό επιστέγασμα τον όρο δια βίου μάθηση. Η δια βίου μάθηση λόγω του εύρους των διαστάσεων που λαμβάνει ως έννοια αποτελεί το κυριότερο εργαλείο προσαρμογής στα πρότυπα της παγκοσμιοποίησης.

Ο θεσμός της ευρωπαϊκής ένωσης από τα πρώτα χρόνια παρουσίας του στην «γηραιά» ήπειρο, στις πολιτικές που αφορούσαν τον στόχο της οικονομικής ανάπτυξης κυριαρχούσαν οι πολιτικές προώθησης της απασχόλησης μέσα από ένα σύστημα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης του υπάρχοντος εργατικού δυναμικού και της εξοικείωσης του με τις νέες τεχνολογίες. Παρόλα αυτά, με την πάροδο των ετών άρχισε να διαφαίνεται ότι ο μονοδιάστατος χαρακτήρας της επαγγελματικής εξειδίκευσης μακροπρόθεσμα δεν οδηγεί στην επίτευξη των οικονομικών

στόχων καθώς η διεθνοποίηση των αγορών, η συνεχιζόμενη διεύρυνση της ένωσης, η διαφοροποίηση των πολιτιστικών προτύπων των κρατών μελών και ειδικότερα της κουλτούρας, καθώς και οι ανομοιογένειες στα θεσμικά τους πλαίσια, απαιτούσαν την εφαρμογή πολιτικών με πολυδιάστατο εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Στην δεκαετία του ενενήντα μια σειρά δραστηριοτήτων όπως η έκδοση της Πράσινης Βίβλου, με τους στόχους και τις προτεραιότητες της Ένωσης, και εν συνεχεία της Λευκής Βίβλου, όπου αναφέρονται οι τρόποι υλοποίησης αυτών των πολιτικών, διαπιστώνεται η στροφή προς την δια βίου μάθηση και εκπαίδευση. Αποκορύφωμα αυτών των δραστηριοτήτων μετά και το 1996 το οποίο χαρακτηρίζεται ως έτος δια βίου εκπαίδευσης, είναι η σύνοδος της Λισσαβόνας το 2000, η οποία δίνει την προτεραιότητα στην εκπαίδευση και γενικότερα στην δια βίου μάθηση ως στόχο αιχμής μέσω του οποίου θα επιτευχθεί η ολοκλήρωση της πολιτικής ένωσης. Παρόλο που η ακολουθούμενη στρατηγική που αποφασίσθηκε στην σύνοδο της Λισσαβόνας δεν επιβεβαίωσε τις προσδοκίες ως προς τον βαθμό υλοποίησης των στόχων, δεν εγκαταλείφθηκε αλλά με την αναθεώρηση στην οποία υποβλήθηκε από το 2005 και ύστερα έθεσε νέες βάσεις για την σωστή κατεύθυνση των μέτρων προώθησης του θεσμού της δια βίου μάθησης. Συνεπώς γίνεται αντιληπτό το χαρακτηριστικό της ευελιξίας στις πολιτικές της ένωσης με τρόπο ώστε να μην αναιρούνται οι προγενέστερες προσπάθειες για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων, αλλά η ύπαρξη συνέχειας στην ακολουθούμενη πολιτική να οδηγεί στην ισχυροποίηση των θεσμών που αφορούν μελλοντικές δράσεις.

Σε ό,τι αφορά την «πορεία» της δια βίου μάθησης στην Ελλάδα, διαπιστώνουμε την καθυστέρηση στην εφαρμογή των ευρωπαϊκών «επιταγών», σε σημείο ώστε να έχουμε ουσιαστικά μόνο δύο νομοθετικά πλαίσια με κυριότερο το νόμο του 2005, όπου η δια βίου μάθηση προσαρμόζεται στον άξονα της στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Με την ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου για τη διά βίου μάθηση που επιχειρήθηκε στις προηγούμενες ενότητες, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι τα μέτρα που πήρε η Ελλάδα στα πλαίσια εναρμόνισης της με την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χαρακτηρίζονται ως

αποσπασματικά, ενώ είναι εμφανής η έλλειψη στρατηγικής στα πλαίσια ενός κεντρικού σχεδιασμού.

Επιπλέον η ακαμψία των θεσμών που διέπει την ελληνική πολιτεία , επιβράδυνε τους ρυθμούς της διαδικασίας θεμελίωσης του θεσμικού-νομοθετικού πλαισίου, το οποίο θα έθετε τις βασικές προϋποθέσεις αξιολόγησης τόσο των φορέων όσο και των προγραμμάτων της δια βίου μάθησης. Συνέπεια αυτού του γεγονότος ήταν η αναποτελεσματική κατανομή και διαχείριση των κοινοτικών πόρων. Διενεργώντας μια συγκριτική μελέτη μεταξύ Ελλάδος και Ευρώπης, διαπιστώνεται σύμφωνα με τα δημοσιευθέντα στατιστικά στοιχεία⁸⁵, ότι στην περίπτωση των μορφών της μη τυπικής εκπαίδευσης, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των Ευρωπαίων πολιτών είναι 8,5% στην περίπτωση των Ελλήνων είναι 1,2%.

Τελευταία γίνεται μια προσπάθεια κεντρικού συντονισμού των πολιτικών για τη δια βίου μάθηση ,όπως αυτό παρουσιάστηκε σε προηγούμενη ενότητα κατά την παρουσίαση του Ν.3369/2005, έτσι ώστε να ευελπιστούμε ότι το 2010 το ποσοστό συμμετοχής των Ελλήνων στις διάφορες δράσεις ενηλίκων θα ανέρχεται στο 10% ,εκπληρώνοντας έτσι το στόχο που έχει τεθεί από το Συμβούλιο της Λισσαβόνας.

Οι παραπάνω αναφορές αναδεικνύουν την σπουδαιότητα του θεσμού της δια βίου μάθησης για την διαρκή εξέλιξη των κοινωνικών και οικονομικών δομών μιας χώρας. Στα πλαίσια αυτά οι προτεινόμενες πολιτικές για την προώθηση του θεσμού συνοψίζονται στα ακόλουθα σημεία:

- α.** Εναρμόνιση της εθνικής πολιτικής στις επιδιώξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι τα κράτη μέλη οφείλουν να αναθεωρούν τα θεσμικά τους πλαίσια, ώστε να εξυπηρετούνται οι κεντρικοί στόχοι που θέτει η Ένωση.
- β.** Αναθεωρήσεις των διαφόρων επαγγελματικών ειδικοτήτων ανάλογα με τις ανάγκες της αγοράς. Με τον τρόπο αυτό βελτιστοποιείται η χρήση των δεσμευμένων πόρων καθώς μετακινούνται σε τομείς ειδικοτήτων που δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας.
- γ.** Αύξηση των πιστώσεων σε φορείς όπου προάγεται η γνώση, η επιστημονική έρευνα και η καινοτομία.

⁸⁵ Πηγή Eurostat Labour Force Survey 2000, στο Κόκκος 2001 σελ.121.

δ. τα θεσμικά όργανα που έχουν την ευθύνη διαχείρισης των δράσεων που αφορούν την δια βίου μάθηση, πρέπει να στελεχώνονται από δυναμικό με υψηλό επίπεδο επιστημονικής εξειδίκευσης, εκπαίδευσης και εμπειρίας σε όλο το φάσμα των διαστάσεων της δια βίου μάθησης.

ε. Ανάδειξη σε στρατηγικό στόχο της πολυγλωσσίας των λαών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

στ. Παροχή κινήτρων στις επιχειρήσεις ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου για προώθηση της δια βίου μάθησης, στο απασχολούμενο εργατικό δυναμικό.

ζ. Πολιτικές για την ανάπτυξη «κουλτούρας» δια βίου μάθησης, δηλαδή το άτομο θα πρέπει να εκτιμήσει την αξία της γνώσης αρχικά σε επίπεδο προσωπικής ολοκλήρωσης, και εν συνεχεία σε επίπεδο κοινωνικής και επαγγελματικής καταξίωσης. Οι πολιτικές αυτές επικεντρώνονται στην αφύπνιση της έμφυτης ανάγκης του ανθρώπου για αναζήτηση νέας γνώσης. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, θα οδηγηθούμε σε μια μαθησιογόνο κοινωνία.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αμίτσης Γ., (2000). «Θεσμοί και Πολιτικές Επαγγελματικής Κατάρτισης», εκδόσεις Παπαζήση.
2. Βερναδάκης Γ., (2006). «Η Εξατομικευμένη Προσέγγιση της Δια Βίου Μάθησης», Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο «Δια Βίου Μάθηση για την Ανάπτυξη, την Απασχόληση και την Κοινωνική Συνοχή», Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πρακτικά Συνεδρίου.
3. Βεργίδης Δ., (2000). «Δια Βίου Εκπαιδευτική Πολιτική» στο συλλογικό τόμο «Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση: Διεθνής εμπειρία και ελληνική προοπτική», Εκδόσεις Ατραπός.
4. Βεργόπουλος Κ., (1999). «Παγκοσμιοποίηση, η μεγάλη χίμαιρα», εκδόσεις Ν. Σύνορα – Α. Λιβάνη.
5. Γρόλλιος Γ., (2001). «Παγκοσμιοποίηση και Εκπαίδευση, Σύγχρονη Εκπαίδευση», τχ. 119.
6. Δούκας Χ., (2004). «Ανοιχτή μάθηση στην ανοιχτή κοινωνία. Η μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης ενηλίκων 2000-2004», ΥΠΕΠΘ – ΓΓΕΕ / Ι.Δ.ΕΚ.Ε.
7. Jarvis P., (2003). «Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση. Θεωρία και Πράξη», Μεταίχμιο.
8. Καββαδίας Γ., (2004). «Παγκοσμιοποίηση και Εκπαίδευση: Πολιτικές εκπαίδευσης και διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί», Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης, τ. 68-69/2004.
9. Λύτρας Π., Σουλιώτης Κ.,(2004). «Αποκλεισμοί στην Παγκοσμιοποίηση», εκδ. Παπαζήση.
10. Καψάλης Α., Παπασταμάτης Α., (2006). «Επαγγελματισμός και συνεχιζόμενη εκπαίδευση», Τυπωθήτω Δαρδάνος.
11. Καψάλης Α., Παπασταμάτης Α., (2002). «Εκπαίδευση Ενηλίκων Α΄. Γενικά Εισαγωγικά Θέματα», Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
12. Κελπανίδης Μ., Βρυγιώτη Κ., (2004). «Δια Βίου Μάθηση: Κοινωνικές Προϋποθέσεις και Λειτουργίες, Δεδομένα και Διαπιστώσεις», Ελληνικά Γράμματα.
13. Κόκκος Α., (2005). «Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο», Μεταίχμιο.

14. Κόκκος Α., Λιοναράκης Α., (1991). «Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχέσεις διδασκόντων-διδασκομένων», Ε.Α.Π.
15. Μάρδας Γ., (2001). «Οικονομική Θεωρία, Δια Βίου Παιδεία και Κοινωνική Πολιτική», εκδόσεις Παπαζήση.
16. Μπαλωτή Ξ., (1996). «Αρχική και Συνεχιζόμενη Κατάρτιση στην Ελλάδα. Εθνική Έκθεση για τα προγράμματα Leonardo da Vinci», Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας.
17. Offe C., (1993). «Κοινωνία της Εργασίας», εκδόσεις Νήσος.
18. Παληός Ζ., Δημούλας Κ., Παπαδόγαμβρος Β., (2003). «Κατάρτιση-Απασχόληση», ΙΝΕ-ΓΣΕΕ.
19. Παπαδημητρίου Γ., (2001). «Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων: Σταθμός στη θεσμική ωρίμανση της Ένωσης», Παπαζήσης.
20. Πασιάς Γ., «Ευρωπαϊκή Ένωση και Εκπαίδευση. Η Στρατηγική της Λισαβόνας, εκπαιδευτικός λόγος και πολιτικές 2000-2006», τόμος Β', Gutenberg.
21. Πασιάς Γ., Παντίδης Σ., (2003). «Η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση», Gutenberg.
22. Πετρινιώτη Ξ., (1989). «Αγορές Εργασίας», εκδόσεις Παπαζήση.
23. Πορφυρίδης Γ., (2006). «Ο ρόλος της Συνεχιζόμενης Κατάρτισης των εργαζομένων στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων», Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων.
24. Rogers A., (2002). «Εκπαίδευση Ενηλίκων», εκδ. Μεταίχμιο.
25. Ρομπόλης Σ., Δημουλάς Κ., Γαλατά Β., «Η Δια Βίου Επαγγελματική Κατάρτιση στην Ελλάδα», ΙΝΕ-ΓΣΕΕ (1991).
26. Samuelson P., Nordhaus W., (2000) «Οικονομική», εκδόσεις Παπαζήση.
27. Σιπητάνου Α., (2005). «Θεσμοί και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Δια Βίου Μάθηση: μια κριτικο-ερμηνευτική προσέγγιση», εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
28. Σταμέλος Γ. & Βασιλόπουλος Α., (2004). «Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Συγκρότηση, Θεματολογία, Μεθοδολογία Υλοποίησης, Επιδράσεις στην Ελληνική Εκπαίδευση και Κατάρτιση», Μεταίχμιο.
29. Τσαούσης Δ., (1996). «Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική – Βασικά Κείμενα για την Παιδεία, την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση», εκδόσεις Gutenberg.
30. Τσαούσης Δ., (2007). «Η Εκπαιδευτική Πολιτική των Διεθνών Οργανισμών: Παγκόσμιες και Ευρωπαϊκές Διαστάσεις», ΚΕΚΜΟΚΟΠ.

31. Χάρης Π. Κ., Πετρουλάκης Β. Ν., Νικόδημος Σ., (1999). «Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση: Διεθνής Εμπειρία και Ελληνική Προοπτική», *Πρακτικά του Θ' Διεθνούς Παιδαγωγικού Συνεδρίου*, εκδόσεις Ατραπός.
32. Ψαχαρόπουλος Γ., (1999). «Οικονομική της Εκπαίδευσης», εκδόσεις Παπαζήση.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

33. Arulampalam W., Booth A., Bryan M., (2003). “Training in Europe”, *Discussion Paper Series, No 933*.
34. Belanger P., Mobarak H., (1996). “ UNESCO and Adult Education”, *International Encyclopedia of Adult Education and Training, Pergamon, Oxford, pp 717 – 723*.
35. Fahr R., (2003). “Loafing or Learning? The Demand for Informal Education”, *Discussion Paper Series, No 859*.
36. Jarvis P., (1997). *Ethics and Education for Adults in the late modern society*, NIACE, London.
37. Longworth N., (1999). “Making Lifelong Learning Work: Learning Cities for a Learning Century”. *London, Kogan Page*.
38. Simonsen M., Skipper L.,(2008) “The Incidence and Intensity of Formal Lifelong Learning”, *Working Paper*, University of Aarhus, Denmark.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ (ΠΡΑΚΤΙΚΑ)

(2006). Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο *«Δια Βίου Μάθηση για την Ανάπτυξη, την Απασχόληση και την Κοινωνική Συνοχή»*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

(1999) *«Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και η Δια Βίου Μάθηση: Διεθνής Εμπειρία και Ελληνική Προοπτική»* Πρακτικά Θ' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου, Βόλος.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΦΟΡΕΩΝ

Γ.Γ.Ε.Ε., (2007). «Δια βίου», Επιστημονική Επιθεώρηση για τη Δια Βίου Μάθηση, τόμος 1, τεύχος 2.

Γ.Γ.Ε.Ε., (2007). «Δια βίου», Επιστημονική Επιθεώρηση για τη Δια Βίου Μάθηση, τόμος 1, τεύχος 1.

Γ.Γ.Ε.Ε., (2008). «Δια βίου», Επιστημονική Επιθεώρηση για τη Δια Βίου Μάθηση, τόμος 1, τεύχος 3.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Η δια βίου εκπαίδευση και επιμόρφωση ενηλίκων στην Ελλάδα, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: http://www.gsae.edu.gr/life_long_learning.asp

Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: http://www.ekdd.gr/EKDDA/ekdda_skopoi.htm

Ευρωπαϊκή περιοχή της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://europa.eu/scadplus/leg/el/cha/c11054.htm>

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Δια βίου μάθηση, Οι στόχοι της εθνικής πολιτικής, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.esfhellas.gr/index.asp?node=118#a2>

Η αναθεώρηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: [http://www.ypan.gr/docs/D.T.\(2-2-05\)OMILIA_LOURL.ppt](http://www.ypan.gr/docs/D.T.(2-2-05)OMILIA_LOURL.ppt)

Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.ideke.edu.gr/programs.asp?cat=2&pr=32>

Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://kee.ideke.edu.gr/?p=activities>

Κέντρο Διά Βίου Εκπαίδευσης - Επιμόρφωσης Ενηλίκων από Απόσταση, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.keeenap.gr/keeenap/>

Eurydice, the information network on education in Europe, Δια Βίου Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ελλάδα, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/EuryPage?country=EL&lang=EL&fragment=275>

Europa, Δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://europa.eu/scadplus/leg/el/cha/c10241.htm>

Lifelong Learning Programme-Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης: διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο: <http://www.llp.org.cy/>

The Copenhagen Declaration, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο:
http://assets.in.gr/dGenesis/assets/Content202/Attachment/copenahagen_declaration_en.pdf

Τζιρίτας Γ., Η δια βίου μάθησης, διαθέσιμο στο δικτυακό χώρο:
http://www.ntua.gr/posdep/MME/Mar_2005/2005-03-01_patris.htm

International Monetary Fund <http://www.imf.org>